

Poštarna paušalirana

ŠUMARSKI LIST

Izdaje Jugoslovensko Šumarsko Udruženje

Uređuje redakcioni odbor. — Glavni i odgovorni urednik:
ing. Milan Marinović.

Br. 6.

Zagreb, 1. junija 1923.

God. 47.

Sadržaj:

Prof. dr. Aleksandar Ugrenović: Projekat zakona o šumama i njegova šumarsko-politička osnovica. — Ing. J. Sztehlo i šumarnik Milan Knežević (Teslić): Trušnjača u Pribiniću. — Ing. Ante J. Ružić (Ljubljana): Da li je i u nas mogući i koristan liberalizam u šumskom gospodarstvu? — Ing. Milan Marinović (Zagreb): Iskorištavanje šuma u vlastitoj režiji. (Nastavak.) — Федор Г. Радченко (Никишић): Нешто о црногорским шумама. — Lovstvo. — Šumska industrija i trgovina. — Bilješke. — Iz Jugosl. Šumarskog Udruženja. — Službene vijesti.

Šinje.
Skretnice.
Okretaljke.
Vagoneti.
Trukovi.
Hunte.
Točkovi.
Ležaji.
Čavli.
Šarafi.
Spojne ploče.

ZAGREB
ILICA BR. 65
TELEFON 19-12

Beograd
OBILIĆEV
VENAC 36

BOGATO
SKLADIŠTE

„USKOPRUGA“

Poduzeće za željezničke i industr. potrepštine
Zastupstvo: R. DEŽMA I DRUG, ZAGREB, Ilica 65.

ŠUMARSKI LIST

izlazi svakog prvog u mjesecu na 3—5 tiskanih araka.
Članovi redovni J. Š. U. dobivaju ga besplatno nakon podmirenja članskog god. doprinosa od 50 Din.
Članovi pomagači a) kategorije plaćaju godišnje 25 Din.
b) 100
Članovi u temeljači i dobrotvori dubivaju ga nakon jednoratnog doprinosa od 500 dot. 3.000 Din.
Preplata na list iznosi za nečlanove 100 Din. godišnje.
Novac se šalje za članove iz Slovenije na Podružnicu J. Š. U. u Ljubljani na ček. broj 11.054 ili po poštnoj nakaznici, za sve ostale pak na ček. J. Š. U. 34.293 ili na adresu blagajnika: Zagreb, Kipni trg 9.
Uredništvo i uprava nalazi se u Šumarskom domu Zagreb, Vukotinovićeva ul. 2.

Za oglase plaća se:

1. Za stalne oglase (inserate) na:

$\frac{1}{1}$ strana 250 (dvijestopetdeset) Din. $\frac{1}{4}$ strane 62·50 (šestdesetidva $\frac{50}{100}$) Din.
 $\frac{1}{2}$ strane 125 (stodvajsetipet) Din. $\frac{1}{8}$ strane 31·25 (tridesetjedan $\frac{25}{100}$) Din.

2. Za dražbene i sl. oglase 60% više.

Sakupljači oglasa dobivaju nagradu.

„FERROSTAAL“ D. D.

ZAGREB. Wilsonov trg 7. ZAGREB.

Interurban telefon 21-48, 22-65. — List. naslov: „FERROSTAAL“ d. d.
Zagreb, Pretnac br. 216.

Željezo, čelik i željeznički materijal.

Projektiranje, gradnja i prodaja svega materijala, potrebnog za šumske i industrijalne, uskotračne i normalne željeznice.

Prof. dr. Aleksandar Ugrenović:

Projekat zakona o šumama i njegova šumarsko-politička osnovica.

(Nastavak.)*

Obrazloženje.

I. DIO.

Opcana ređenja.

(Vidi čl. 1—6 našega predloga.)

Bezuslovno je ispravno i potrebno, da u zakon o šumama udje na prvome mjestu definicija pojma šume. Tim što je u nacrt ministarstva unešena ta definicija nije samo otstranjen nedostatak dosadanjih zakona, od kojih ni jedan nije sadržavao te definicije, već je tim ujedno naša kodifikacija postala boljom i savremenijom, nego li su to brojni drugi evropski zakoni o šumama. Faktično dolazi utvrđivanje pojma šume samo u zakonu virtenberškom od 8.IX.1879. čl. 1.¹ Ostale su države Evrope uopće ispuštile ovo pitanje iz zakona o šumama, očito s razloga, jer je teško dati neku opću definiciju pojma »šuma«. One su naprosto prebacile ovo pitanje u ruke prevedbe zakona. Ove definicije ne sadržava niti jedna od naših dosadanjih zakonskih osnova osim one od 1882.² no i ta je preuska i formalna.³

U ministarskom nacrtu (čl. 1) shvaćen je pojam šume vrlo široko. On u sebi uključuje a) takovo tlo, koje služi produkciji drveća, b) apsolutno šumsko tlo, c) ispasišta.

No ipak čl. 1. pokazuje znatne nedostatke. Nacrt je očito previdio, da predmetom šumske produkcije mogu pored drveta biti i drugi produkti. Dakle je neispravno bilo reći, da se kao šuma smatra ono tlo, »koje služi produkciji drveća«, već je trebalo reći, »koje služi produkciji šumskih produkata«. Inače se prema sadanjoj stilizaciji ne bi pod ovaj zakon mogle supsumovati na pr. šume guljače, smolnjače, šume travnjače, šume žirovnjače itd., jer im fali kriterij produkcije drveta, što ga osnova u čl. 1. netačno propisuje.

* Vidi Š. L. br. 5.

¹ Elben-Jäger: »Das Würtenbergische Forstpolizeigesetz«. Stuttgart 1881. Pag. 1—3.

² »Nacrt osnove šumskoga zakona za Hrvatsku i Slavoniju od 13. VIII. 1882«. Zagreb 1884. Pag. 3.

³ Borošić: »Što je šuma (šumsko tlo). Šumarski list. Zagreb 1901. Pag. 329—349.

Toj definiciji fali i kriterij trajnosti produkcije. Šuma, koje su takove po svom vegetacionom obliku, no u njih nema osobine trajne produkcije šumskih produkata. Prema tome nisu šume u smislu zakona: parkovi, aleje, vrtovi, (estetska, higijenska i afekcijonalna vrijednost), živice (markiranje međašne linije), drveće uz obala potoka i rijeka (čuvanje obala).

Nije dakle pojam šume (u zakonskom smislu) vezan ni o pojmu drveta ni o današnju sastojinu već o njen ekonomski cilj odnosno o trajnu produkciju šumskih produkata. (Tako n. pr. neki protupravni čin učinjen bilo po posjedniku bilo po trećem licu učinjen na sastojini ili stablima, samoniklima na nekom zemljištu, ne spada pred zakon o šumama sve dotle, dok nije utvrđena nakana posjednika da će tu povisintu uzgajati kao šumu. Ovamo bi spadali n. pr. vrbici i topolici, uzrasli slučajnim naletom sjemena.)

Supsumovanje pod pojam šume i svega absolutno šumskoga tla jest tačno i ispravno. Ne treba isticati napose, da je ovamo uključeno sve absolutno šumsko tlo bez obzira na to da li je momentano na njemu šuma ili nije.

Proširivanje pojma šume sa šumskoga tla i na sve pašnjачke površine (ispasišta) ne može se prihvati u onoj formi, kako je to u nacrtu predloženo. Istina je, da mi imademo diljem čitave naše otadžbine upravo ogromne komplekse pašnjaka, koji danas leže mrtvi, jer se intenzivno ne iskorištavaju ni kao ispasišta ni kao šume. Istina je, da bi upravo idealno bilo, kad bi se te mrtve površine privele racionalnom šumskom uzgoju i iskorištavanju. No treba uvažiti, da je to pitanje, koje duboko zadire u naš iako ekstenzivni sistem poljoprivrede. Treba dakle držati na umu, da pašnjacko pitanje nije samo šumarsko, već je de-nako i stočarsko pitanje. Ovom osnovnom problemu treba već u prvim članovima zakona posvetiti posebnu pažnju, jer se mora predvidjeti, da će pitanje povlačenja jednoga dijela ispasišta pod šumsku kulturu naići na nesumnjiv otpor sa strane zemljoradnika kod parlamentarne rasprave.

Potrebno je dakle, da se pojam šumskog ispasišta tačnije definuje odnosno ograniči. Kod toga valja uvažiti dva momenta: absolutnost njihova tla i njihovo ekonomsko određenje (zadatak, posvetnu svrhu). Ne treba iznositi posebna dokaza o tome, da svakako treba sva ispasišta, koja stoje na absolutno šumskom tlu supsumovati pod pojam šume. No jednak je ispravno, da se od ispasišta na relativno šumskom tlu ubroje ovamo samo ona, koja nema da služe stočarskim ciljevima.

Ovdje treba tačno uočiti pitanje suvata i alpskih pašnjaka, koji leže iznad gornje vegetacione granice šume. Prema ovome biljno-geografskom položaju suvati ne leže na prirodnom staništu šume pa ni na absolutno šumskom tlu. Kao takovi oni ne spadaju pod pojam šume. No ipak je šuma ispod suvata vrlo intereso-

vana na tome kako se s njima postupa. Radi toga smo i zadržali ekonomisanje suvatima u kompetenciji šumarskih oblasti.

O pitanju kraških pašnjaka govorit ćemo još i u poglavlju o Krašu.

Uostalom u pitanju ispasišta ministarski načrt dolazi sam sa sobom u kontradikciju. Dok u članu 1. traži, da se kao šumsko tlo smatraju i sva šumska ispasišta, dotle on u čl. 382, al. 2, govoreci o pošumljenju utrinskoga prostora kaže, »ovo pošumljenje ne smije biti štetno po opštu razumnu privredu stanovnika dotičnoga kraja«.

Na ovome mjestu mora da se osvrnemo i na neke prizgovore i predloge, koji su javnosti iznešeni po ovom pitanju. Tako dr. Jovanović Gjoka¹ predlaže, da se u zakon unese već kod definovanja pojma šume pojama absolutnog i relativnog šumskog tla. Ovome se moramo protiviti s vrlo odlučnih razloga. Nijedan zakon pa ni zakon o šumama ne stvara se za isključivu porabu stručnjaka. Prema tome tekst i kodifikacija zakona treba da je takova, da je uzmognu razumjeti odnosno da se njome uzmognu poslužiti i nestručnjaci. Pojam absolutnosti i relativnosti šumskoga tla vanredno je komplikovan, tako da ni u stručnom smislu nije lako povući tačnu granicu.

Kako je poznato, pojam absolutno šumskog tla sadrži tri kriterija I. nemogućnost tehničkog iskoristavanja u poljoprivredne svrhe (nemogućnost obradivanja radi kamenita tla i strma položaja) II. nemogućnost iskoristavanja u poljoprivredne svrhe radi odaljenosti i nemogućnosti saobraćaja (površine bez putova teško pristupne ma da su za oranje sposobne) III. nemogućnost iskoristavanja u poljoprivredne svrhe radi premalene hranivosti tla (vrištine, slanjače, poplavna područja).

Dakle pojam absolutno šumskoga tla ne može da bude niti za sve krajeve u državi jednak, niti je on u vremenu krut i nepromjenljiv. U krajevima, gdje se praktikuje pašnjacko gospodarenje, pojam je relativno šumskoga tla širi odnosno absolutno šumskoga tla uži nego onđe, gdje se goje žitarice i okopavine. Izgradnjom prometala — naročito cesta i puteva — postaju pristupne poljoprivrednom iskoristavanju (postaju dakle relativno šumskim tlom) one površine, koje su dotada nosile obilježje absolutno šumskoga tla radi velike oddaljenosti od glavnih prometnih površina. Melijoracionim radovima dana je mogućnost, da se absolutno šumsko tlo (vrištine, slanjače, poplavna područja) može pretvoriti u relativno šumsko tlo.

Nabrojana tri faktora (intenzitet poljoprivrede, razvijenost saobraćaja, napredovanje melioracija), koji — kako vidjesmo — mogu vanredno da uplivišu na stepen absolutnosti odnosno relativnosti šumskoga tla, leže ne samo van dohvata zakona o šuma-

¹ Др. Јовановић Ђока: „Нацрт закона о шумама“. Београд. Препород 1922, број 106.

ma, već jednim dijelom van dohvata šumarske politike uopće. Ti faktori nisu postojani već promjenljivi. Dakle njihovo unošenje u zakon pod stručnim imenima apsolutno šumskog tla odnosno relativno šumskoga tla, značilo bi unositi u zakon i sve ove momente promjenljivosti. A naprotiv svega toga stoji potreba, da u nijedan zakon pa ni u zakon o šumama ne treba da ulaze strogo stručni pojmovi a napose ne oni, koji se ne dadu fiksirati.

Naprotiv mi smo u našoj definiciji apsolutno-šumskoga tla zadržali samo onaj kriterij, koji se odlikuje postojanošću, a to je prirodno stanište, razumijevajući pod time ukupni pojam klime, nadmorske visine, inklimacije, ekspozicije i boniteta tla. Naravno da smo u smislu ovoga obrazloženja i preradili stilizaciju 1. člana.

Mi smo dakle nastojali da u našoj definiciji samoga pojma šume budemo koncizniji i odredeniji, a to je za kodifikaciju a i praktičnu provedbu zakona vanredno važno.

Prikazat ćemo sada gledište, sa kojim smo polazili, utvrđujući pojam šume u našem nacrtu (čl. 1).

Kako je poznato pojam šume možemo konstruisati kao pojam prirodo-naučni (bijološki), šumarsko gospodarski (ekonomski) i pravno-zakonodavni. Nas na ovome mjestu to jest u zakonu o šumama ne može da interesuje ni jedan drugi pojam već pojam ekonomski i pravno zakonski to će reći onaj, o kojega se vežu svi zakonski propisi (kažnjavanje, otšteta, gospodarenje).

Prema našem shvatanju treba da se za utvrđivanje pojma šume uzmu u obzir ovi kriteriji.

I. Ekonomski cilj, to će reći trajna proizvodnja šumskih produkata (ne drveta).

A) Na površinama, kojima se u tom cilju dosada — pro prae-terito — tako ekonomisalo. Ovamo dakle spadaju ne samo šume već i oni pašnjaci, koji su služili šumsko-gospodarskim ciljevima.¹ Prema tome ne spadaju pod pojam šume parkovi, aleje, nasadi, živice, solitarna stabla, jer se tu ne radi o polučivanju rečenoga cilja.² Ta se dakle kvalifikacija ne smije bazirati na formalnom propisu, kako je to do sada bivalo (katastar), već na faktičnom dosadanjem ekonomskom cilju.

B) Na površinama, kojima će se u tom cilju ekonomisati pro futuro. Ovamo dakle spadaju one površine, koje su možda do sada služile poljoprivredi (uključivši ovamo i pašnjačke ciljeve), no umjetnim su pošumljenjem privedene šumskom gospodarstvu.³

¹ Vidi čl. 3. al. 3. zakona od 26. III. 1894.

² Krivo bi bilo zaključivati da se javni parkovi moraju smatrati šumom zato, što se oni nalaze pod javnim nadzorom šumarsko policijske vlasti, kao što to čini § 20 »Naredbe celokupne deželne vlade za Sloveniju z dne 19. maja 1920. št. 241. Ur. I.« te dapače i za njih propisuje načelo »vztrajnega gospodarstva«. Tu je posrijedi estetski a ne ekonomski momenat. Vidi još: Dr. Goglia: »Uredovna zbirka šumarskih propisa«, Zagreb 1917. Pag. 16.

³ Kako je velika važnost ovoga povlačenja novo pošumljenih površina pod

II. Nesposobnost za drugu vrst kulture (apsolutno šumsko tlo). Ovamo računamo *a) trajnu nemogućnost tehničkoga obradivanja (kameno tlo, strme stijene) b) povremenu nemogućnost obradivanja (poplavna područja, živi pjesak, nedostatak hraniva).* Pod ovu su tačku supsumovana i sva ispasišta i pašnjaci na absolutno šumskom tlu. A mogu se podanji supsumovati — radi prirode njihova staništa — i parkovi, koji se nalaze na absolutno šumskom tlu, ma da se oni ne mogu svrstati pod tačku I.

III. Sva ona ispasišta (pašnjaci, utrine, šumoviti pašnjaci) koja nisu potrebna u druge nacionalno-ekonomiske ciljeve. Ovdje valja napose držati na umu planinske pašnjake, šumovite pašnjake ispod gornjega ruba šume, koji su od česti supsumovani pod tačku II. no koji se sa stočarskih obzira ipak ne mogu posvema otuditi pašnjačkim ciljevima. A ovamo spadaju i oni drvetom obrasli pašnjaci u nizinama, humlju i srednjem gorju na relativnom šumskom tlu, ukoliko oni nisu potrebni drugim nacionalno-ekonomskim ciljevima.

IV. Sve ove površine odnosno sva pobrojana šumska tla valja smatrati kao šumu u smislu ovoga zakona ne gledeći na to, da li se n a n j i m a n a l a z i n e k a d r v n a s a s t o j i n a i l i n e te bez obzira na to da li su tla u javnim knjigama unešena kao šuma.

V. Pod pojmom šume — u smislu zakona o šumama — valja uračunati i sve ono posjednikovo zemljište, koje makar i nije šumom obrasio, čini enklave ili periferne dijelove šume te je potrebno prema odluci posjednika šume za podržavanje čuvanja, administracije gospodarenja.^{1 2}

VI. U svim spornim pitanjima, da li se neko zemljište ima smatrati šumom u smislu zakona ili ne, odlučuje nadležna šumarsko-poličjska vlast.

P o d j e l a š u m a p r e m a v l a s n i š t v u , kako ju je provela ministarska osnova (čl. 2), posve je tačna i pravilna. Ona ne

»Zakon o šumama« najbolje ilustruje činjenica, da se prema dosadanjem zakonodavstvu kraške kulture na pašnjacima nisu mogle staviti pod zaštitu zakona o šumama od 3. XVI. 1852. koji je počivao na formalnoj osnovci. (Petrović: »Zakon o pošumljenju krasa.« Šumarski list 1910. Pag. 122).

¹ Elben-Jäger: »Das Württembergische Forstpolizeigesetz« Stuttgart 1881. Pag. 3.

² Na ovaj nas je korak nagnalo loše iskustvo, što smo ga stekli prigodom provođenja agrarne reforme, koja je počela da uzima iz ruku šumarskoga i lugačkoga osoblja deputatno zemljište. Pri tom se zaboravilo na ovo: 1. da su šumari i čuvari šuma, koji vrše vanjsku službu te stanuju daleko od aprovizacionih centara, upućeni na vlastitu produkciju žitarica, okopavina i krmiva; 2. da je ova prinadležnost potrebna rečenim licima bez obzira na kategoriju

samo da odgovara pravnim principama i faktičnim prilikama, već je ona ispravno recipovala iz dosadanjih zakona ono, što je u tom predmetu najbolje.

Prije nego iznesemo naše gledište u ovom predmetu treba da se osvrnemo na prigovore i predloge, koji su u ovom smjeru nabačeni sa strane stručne kritike. Tako se traži,¹ da se provede podjela sviju šuma na 1. državne, 2. nedržavne: a) veliki, b) mali šumski posjed.

Moramo prije svega da naglasimo, da je kategorisanje šume u ministarskom nacrtu daleko pravilnije i bolje, nego što to hoće ovaj predlog. Kod toga kategorisanja ima da bude jednim mjerilom pravna priroda izvjesne kategorije posjeda odnosno stepen zahvatanja državne vlasti u raspolaganje sa šumama. Nikako ne može da bude — kako to hoće spomenuti predlog — kod toga odlučna veličina posjeda.

Po svojoj pravnoj prirodi prije bi spadale zajedno šume državne, šume samoupravne i šume javnopravnih korporacija, jer su te šume svojina pravnih lica, koja živu vječno. U drugu bi kategoriju — kad ne bi bilo razlogâ, što ćemo ih niže iznijeti — spadale po svojoj pravnoj prirodi one šume, koje su svojina privatno-pravnih i fizičkih lica. U njih nema toga obilježja, jer one periodički prelaze iz ruke u ruku.

Dakle iz pravne prirode sopstvenosti a na osnovu načela, da je jedan dio kapitala u šumi (tlo) narodno dobro sviju generacija, može se konstruisati obim zahvatanja državne vlasti u postupanje sopstvenika sa šumom. Nikako se to ne može učiniti na osnovu površine. Dakle je u zakonu, koji treba da utvrdi pravne osnove postupanja sa šumom, potrebno kategorisanje prema pravnoj prirodi sopstvenika a ne prema veličini posjeda.

Prvu i najvažniju demarkacionu liniju u tom pitanju treba povući na granici općeg i javnog interesa s jedne te poštivanje prava privatne svojine s druge strane. Ta je linija općenito utvrđena čl. 37 ustava, koji zajamčuje svojinu no traži da njena »upotreba ne sme biti na štetu cjeline« te propisuje, da zakoni određuju »sadržinu, obim i ograničenja privatne svojine«. Zakon o šumama, koji nije drugo već prenošenje ovoga ustavnog načela na šume odnosno na postupanje sa šumama, mora logično da se snjime sretne već kod prvih svojih članova. Tu dakle leži jedan od osnovnih razloga, da se već kod kategorisanja šuma uzme na um i pozitivni propis ustava odnosno njegova osnovna misao (čuvanje cjeline od štete), iz kojega rezultuje potreba, da se utvrdi obim i dubina zahvatanja državne vlasti u postupanju sa šumama.

sopstvenika šume. Vidi: Dr. Ugrenović: »Agrarna reforma i šuma«. Jugoslavenska šuma broj 13. Zagreb 1921.

¹ Dr. Jovanović Žuka: „Načrt zakona o šumama“. Beograd. Preporod 1922, бр. 106.

Tu se već na prvi mah vidi, kako bi krivo bilo kategorisati sve šume samo na državne i nedržavne. Takovo se kategorisanje ne da motivisati niti šumarsko policijskom ograničenjima niti pozitivnim gospodarskim odredbama. Šumarsko-poličke odredbe, koje nisu drugo već propis takovog načina postupanja sa šumom, koji neće biti na štetu cjeline — kako ćemo to opširnije izložiti u drugom dijelu — vrijede jednakoz za sve kategorije šuma bez razlike sopstvenosti. Po njima dakle spadale bi sve šume u jednu kategoriju. Pozitivni gospodarski propisi u svom osnovnom načelu (prihodna potrajanost) identični su za šume državne, šume samoupravne i šume ostalih javno-pravnih lica prosto za to, jer se u sva tri slučaja radi o identičnoj pravnoj prirodi tih sopstvenika. Načelo, na kojem počivaju pozitivni ekonomski propisi za privatne šume, posve je drugo (produkciona potrajanost).

Nemoguće je dakle stegnuti šume javnopravnih lica s jedne strane, a privatno pravnih i fizičkih lica s druge strane u jednu kategoriju nedržavnih šuma, kad državna šumarska politika svakoj ovoj skupini nameće drugi stepen ograničavanja gleđom na način postupanja šumom. Ova se teškoća uvećava šumarsko-političkom prirodnom onih šuma, koje su duduše svojina privatno-pravnih lica (dioničkih društava, zajednica), no za koje država treba da traži jednak osnovni princip (prihodnu potrajanost) kao za šume javno-pravnih lica.

Kad bi se dakle tražilo opravdanje za predlog, da se kod kodifikovanja zakona o šumama stvore samo dvije kategorije šuma državne i nedržavne, onda ne bi mogla zato da posluže niti šumarsko-polička niti šumskog gospodarska ograničenja.

Ni za daljnje diferencovanje tobožnjih nedržavnih šuma na mali i veliki posjed nikako ne ulazi u obzir pitanje veličine posjeda, jer po intenzitet državnoga nadzora posve je bez vrijednosti veličina posjeda već je odlučna — kako rekosmo — pravna priroda posjeda. Uostalom utvrđivanje pojma velikoga posjeda može biti važno kod donošenja zakona o eksproprijanju šuma velikoga posjeda no ono nikako ne spada u zakon o šumama već u projektovani zakon o eksproprijaciji velikoga posjeda. Zакон о eksproprijaciji не ће и не може biti dokinut čitav privatni šumski posjed, jer je velik dio naše narodne snage i blagostanja baš u privatnom šumskom posjedu (Slovenija). Pošto će dakle privatni posjed — svejedno da li kao veliki ili mali — i nadalje postojati te pošto i sam ustav u čl. 41 predviđa kao sopstvenike šuma državu samoupravna tijela i javnopravna tijela, a članom 37. zajamčuje privatnu svojinu, nesumljivo je, da je gledište ministarskoga nacrta posve ispravno.

Dakle čl. 2. nacrta može da ostane u cijelosti nepromjenjen. Sa posve formalnih razloga treba samo pod tačkom

trećom riječ javno-pravnih korporacija ispraviti na javnopravnih lica, jer je to širi pojam.¹

U čl. 3., koji pobliže kvalifikuje državne šume, valja ispraviti malene stilističke i formalne nedostatke. Treba jasnije razlučiti pravne osnove, iz kojih se izvodi pravo svojine države na pozitivne i negativne. Pozitivne treba proširiti, jer se prema današnjem uređenju države neće njen pravo svojine šuma izvoditi samo po građanskem zakoniku, kako to predviđa ministarski nacrt, već kod toga mogu doći u obzir i drugi zakoni (ustav, zakon o eksproprijaciji velikoga posjeda, zakon o šumi).

Važno je istaći, da je ovdje ministarski nacrt ispravnije formulovao ovo pitanje nego propis čl. 1. tačka druga zakona od 31. marta 1891. te projekat zakona 1911. Tu je ministarski nacrt saglasan sa prvobitnim nacrtom od 1884. god.² Pitanje servituta (pravo uživanja u njima) ne smije naime da bude preprekom sticanja prava svojine, jer na osnovu takova tumačenja ne bi na pr. država mogla uzeti u svojinu šume tako zvane nesegregirane ličke imovne općine, koja postoji, »de iure« no ne »de facto«.

Član 4. valjalo je dovesti u sklad sa »Zakonom o oblasnoj i sreskoj samoupravi«. Ovaj ne poznaje selo kao samoupravnu jedinicu. Prema tome ne možemo seoske šume ubrojiti među šume samoupravnih tijela već među šume javno-pravnih lica. Dosljedno tome valja seoske šume prebaciti u stavak, koji govori o šumama javno-pravnih lica.

Član 5. Šume javno-pravnih lica valja proširiti jakim odnosno brojnim sopstvenicima imovnim općinama i zemljišnim zajednicama, koje su iz ministarskoga nacerta izostavljene, te konačno ovamo uvrstiti naučne i nastavne institute (univerziteti, fakulteti, instituti za šumarske pokuse, lugarske škole) iako njihov cilj nije identičan sa ciljem ostalih javno-pravnih lica privrednoga karaktera. Treba naglasiti, da od zadruge mogu spadati ovamo samo one, koje su nastale ili prisilnim načinom ili dobrovoljnim uzadruživanjem no tako da pojedinac zadružar nije pridržao svoju individualnu svojinu. Na to uostalom upućuje i druga alineja člana 6., koja govori o suvlasniškom odnosu od više lica.

Oznaka, da pored pobrojanih spadaju ovamo »i sve ostale šume vlasnika istoga pravnoga karaktera« posve je suvišna obzirom na kategorisanje u čl. 2. te definiciju pravnih lica i njihovo specifikovanje u čl. 5.

Član 6. Pod suvlasničkim odnosom valja smatrati i dobrovoljne šumske zadruge, gdje pojedinac zadružar nije na-

¹ Endres: »Forstpolitik«. Berlin 1922. Pag. 397.

² »Nacrt šumskoga zakona za kraljevinu Srbiju.« (Prema projekta J. Novakovića.) Šumarski list 1884. Pag. 183—204.

pustio individualnu svojinu, već se udružio u zadrugu sa isključivo ekonomskih interesa.

Na osnovu svega toga u našem nacrtu gotovo je u cijelosti pridržan član 2. do uključno čl. 6. Prvobitno tražena promjena, koja je išla za tim, da se svi članovi od 2—6 imadu stegnuti ujedno, nije se mogla provesti, jer bi na taj način nastao jedan suviše velik član.

DRUGI DIO.

Šumarsko-polijska naredenja.

(Vidi čl. 7—39 našega predloga.)

Ovaj dio nije u ministarskom nacrtu cjelovito obrađen odnosno sakupljen u jednu cjelinu. On je rastrgan u ove glave II., III., VIII. i IX.

Bitna je značajka dobrog zakona o šumama, da provede ispravnu podjelu one građe, koja se odnosi na šumarsku policiju sedne te na ekonomisanje (gospodarenje) šumom s druge strane. Ovo je u glavnome defekat svih naših dosadanjih zakona a i zakonskih osnova i projekata. Savremenost nauke i zakonodavstva bezuslovno traži, da se ovo diferenciranje ispravno provede, da i zakon, koji se donosi, bude u skladu sa tim stanjem. Na tom se lučenju osniva zapravo čitava podjela i ostale materije zakona o šumama.

Ovo diferencovanje šumarske policije na jednoj a ekonomisanja šumom na drugoj strani poslijedak je našeg osnovnoga shvatanja šumarske politike uopće. Nama se pričinja neispravnim etatizam, koji misli da je samo država kadra da obuhvati, osigura i unapredi šumarsku produkciju, kao i apstinencizam, koji pušta posve slobodne ruke posjedniku šume. Mi tražimo srednji put kolaboracije države s jedne a posjednika šume s druge strane, no tražimo ujedno povlačenje ispravne granice između najširih javnih interesa te poštivanja privatne svojine.¹

U ovaj su dio unešeni oni propisi, koji vrijede za šume sviju posjedovnih kategorija bez razlike jednako. To su ograničenja i naređenja diktovana ili interesima javne bezbjednosti, općeg blagostanja a nametnuta svima vlasnicima šuma bez razlike, ili diktovana potrebom obezbjedenja privatne svojine i interesom čuvanja javnoga poretka a uperena pretežno protiv čina trećih lica, počinjenih u šumi, koja nije njihova sopstvenost.

Nisu dakle u ovom dijelu ušla u raspravu ona ograničenja, koja rezultuju isključivo iz pravne prirode nekog šumsko-gospodarskog objekta (javno-pravna lica), koja se nazivaju »državnim

¹ Descombes: »Eléments de Sylvonomie.« Paris 1910. Pag. 145, 146.

nadzorom» i koja nalaze svoj šumarsko-politički izražaj u kodifikovanju trećega dijela.

Prema tome je za naše gledište karakteristično ovo strogo lučenje šumarsko-policajskih momenata od šumsko-gospodarskih. Mi dakle strogo lučimo šumarsku policiju od državnoga nadzora nad ekonomisanjem šumom.¹

Na ovo smo se lučenje odlučili sa vrlo važnih razloga. Naročito smatramo nesavremenim svako miješanje šumarsko-policajskih odredaba sa ekonomskim. Ovo se miješanje opaža to jače, što dublje zalazimo u historijat postanka zakonâ o šumama uopće. Dobro se to vidi u starim našim pravilnicima iz 18. vijeka,^{2 3 4 5} za koje to razlikovanje uopće nije postojalo. Za njih nije ni bilo drugih širih motiva nego samo ono vječno naglašavanje straha pred nestašicom drveta. Onda nitko nije vodio o tome računa od kakovog su učinka šume na mehaničko vezanje tla na regulisanje oticanja vode. Ovo je tek pitanje počelo da izbjija onda, kad su se poslije francuske revolucije počele da zapažaju sve zle strane nerazumnog uništavanja šuma te kad je nauka pitanje važnosti šuma pročistila.

No tragovi onog prvog razloga odnosno straha pred nestašicom drveta opažaju se jasno i u našim starijim nacrtima zakona o šumama naročito onom od 1882. Među motivima, koji pokreću tu osnovu na prvom je mjestu bojazan, da li će se moći podmiriti vlastite potrebe, a tek na drugom mjestu briga oko onih obzira, koji su predmetom savremene kodifikacije zakona o šumama.

Ovakovo nelučenje šumarsko-policajskih od čisto ekonomskih odredaba do polovine 19. vijeka možemo danas da svatimo, ako uzmemo na um, da se u ono vrijeme radilo o feudalnom uređenju države, u kojoj su ekonomskim interesima feudalca bili podređeni svi ostali. Feudalac, koji je u svojim rukama imao i pravo jurisdikcije, prosti je prenosi čisto ekonomске odredbe sa svojih šuma na sve ostale te iz njih stvarao policijske. Stvar se nadalje komplikovala još i tim, što je država bila pravno lice, koje je u jednoj ruci držala državnu vlast i brigu oko svojih domena. Prirodno je, da je država — kao prije nje feudalac — često puta brigu nad ekonomisanjem prometnula u policiju. Na ovakav način mogla je da svata zadatka države nedemokratska i poli-

¹ P. Graner: »Forstgesetzgebung und Forstverwaltung«. Tübingen 1892. Pag. 110.

² »Regolamento per li Boschi della Signoria Ces. Reg. di Buccari«, Trieste 1767.

³ »Holz- und Wald-Ordnung für das Königreich Ungarn«. Pressburg 1770. Pag. 5.

⁴ »Holz- und Waldordnung für das Herzogthum Crain«. Ljubljana 1771.

⁵ Kolar: »Šume i šumarstvo u bivšoj vojnoj Krajini prije i sada«. Šumarski list. 1892. Pag. 385., 389.

cijska država, koja se nije brinula o poštivanje privatne svojine, no ne može to da učini danas nijedna ustavna i demokratska država, u kojoj je ustavom zajamčena privatna svojina.

Danas je potreba lučenja pojma šumarske policije od nadzora aktualna još i s razloga, što je to pitanje u vezi sa težnjama za proširivanje autonomija samoupravnih tijela.

Nitko živ od nas ni ne pomišlja na to, da zagovara takovo proširivanje autonomija, kojim bi bili ugroženi stručni momenti. Na to se ne može pomišljati ni u dalekoj budućnosti sve dotle, dok prosječni stepen obrazovanosti i razumjevanja šumarskih pitanja u narodu ne bude tolik, da stručni interesi neće biti u opasnosti.

No ne smijemo zatvarati očiju pred činjenicom, da su na ispravnom riješenju najvažnijih šumarsko-poličkih pitanja (krčenje, zaštitne šume, šume zabrane) interesovani oni stanovnici, koji stalnu živu u blizini šuma, o kojima se radi. Njima se mora u demokratskoj državi dati mogućnost da se bar čuje (sačuje) njihov glas, na usta onoga organa (odbora, skupštine), koji je predviđen »Zakonom o samoupravama«. Ti su stanovnici odnosno njihova vlast i srez kao javnopravno lice jedna stranka, a posjednik šuma — pa bila to i sama država — druga stranka. Nikako se dakle ne može dopustiti da državna šumska uprava shvati ta pitanja kao ekonomski pa da ih sama rješava, već ih ona mora da shvati kao policijska, koja kao takova moraju doći na rješenje upravnoj državnoj vlasti. Takovim shvatanjem bio bi poljuljan princip demokratske države, a došli bi time i u sukob sa ustanovama zakona o samoupravama (čl. 12).

O tom ne može biti spora da pod zakonske stege šumarsko-poličkih propisa spadaju sve šume bez razlike da klesi same državne šume. Država u ovom slučaju istupa kao privatni gospodar kao stranka, koju mora da vežu jednakog ograničenja kao i svakog drugog sopstvenika šume. Državnu šumsku upravu vodi šumarski stručnjak činovnik, koji je ne samo jednakog pogrešiv kao i činovnik svake druge kategorije, već je on po čl. 18. ustava odgovoran za svaku nanešenu štetu te oštećena stranka ima pravo da u takovom slučaju progoni državu odnosno njenu upravu. Šumarska policija nije dakle drugo već dio opće državne policije. Kad bi se dakle samoj državnoj šumskoj upravi prepustila odluka u policijskim pitanjima, stvar bi se posve nepotrebno komplikovala eventualnim odstetnim zahtjevom stranaka prama državi. To je puna analogija ostalim policijskim ograničenjima napose onome o građevnoj policiji.

Ako uzmemo na um konkretno zakonodavstvo, onda možemo da konstatujemo, da je već godine 1842. načrt bavarskoga nacrta zakona o šumama u svojoj III. glavi sadržavao »šumarsko policijska naredenja za sve šume bez razlike posjednika«. Pri

Endres-u vrijede šumarsko-polijske ustanove čl. 34—47 bavar-skoga zakona od 1896. »za sve posjednike šuma«.¹

Najkonkretniji dokaz o ispravnosti ovoga gledišta daje nam švajcarski zakon od 11. oktobra 1902., koji u svojoj prvoj glavi čl. 2. kaže, da su svekolike šume podvržene vrhovnom nadzoru saveza (Bunda) u pogledu šumarsko policijskom te dalje objašnjava, da se pod šumama u smislu zakona imaju razumjeti sve javne (državne, općinske i šume korporacija) te privatne šume.²

Ne mijenja ništa na stanju stvari činjenica, da je austrijska uprava u Bosni državne šume izuzela izpod šumarskog-polijskog nadzora.³ U tome je neosporno ležala jedna svjesna namjera odnosno težnja antinacionalne i policijske države, da si ona osigura što slobodnije ruke u pogledu eksplorisanja državnih šuma i načina toga eksplorisanja. Ispravnost ovoga osnovnoga načela ne može da obori niti činjenica, da bivša madžarska šumska uprava na području Hrvatske i Slavonije nije »in praxi« dolazila pod šumarsko-polijski nadzor. To je bila tek iznimka, koja je nastala tako, da se u jednu ruku bivša državna šumska uprava gradila nekom »državom u državi«. U drugu ruku upravne vlasti — iako je Hrvatska i Slavonija bila autonomna u stvarima unutarnje uprave — nisu se usudile provoditi ovih propisa za državne šume, jer se državna šumska uprava prosto ogradiла neprobojnim štitom — madžarske državne misli. No ipak je — prema tumačenju i shvatanju — naših odličnih pravnika, specijalista za šumarsko zakonodavstvo, i bivša madžarska državna uprava morala da bude u šumsko-polijskim stvarima tretirana kao i svaki drugi posjednik šuma.⁴ ⁵

Drugu skrajnost, u kojoj se nalazi francuski *Code forestier* (art. 219) odnosno »*Loi du 18 juin 1859*«,⁶ prema kojoj za šume privatne nema drugog ograničenja osim zabrane krčenja, smatraju i francuski šumarski politici odviše liberalnom,⁷ pa je i mi kao takovu otklanjamo.

Kako smo već napred istaknuli načrt ministarstva nije vodio računa o tome, da po savremenim načelima diferencira i izgradi propise šumarsko-polijske prirode, a to nas je ponukalo da ovo provedemo u našem načrtu. S toga smo razloga stavili na čelo ovoga dijela čl. 7. našega predloga.

¹ Endres: Op. cit. Pag. 168. i 171.

² Endres: Op. cit. Pag. 397.

³ Dimitz: »Die forstlichen Verhältnisse und Einrichtungen Bosniens und der Hercegovina.« Wien 1905. Pag. 144.

⁴ Dr. Goglia: »§ 2. šumskoga zakona«. Šumarski list 1901. Pag. 560.

⁵ Dr. Goglia: »Uredovna zbirka šumarskih propisa«. Zagreb 1912. Pag. 13.

⁶ Puton-Guyst: »Code de la législation forestière«. Paris 1907. Pag. 157.

⁷ Descombes: »L' Evolution de la Politique Forestière«. Paris 1914. Pag. 4.

Unutar šumarsko-poličkih propisa razlikujemo ove dvije zasebne skupine, od kojih svaku prikazujemo u posebnoj glavi.

U prvu glavu uvrstili smo one propise, kod kojih se radi o ograničenju u interesu javne bezbjednosti. Ta su ograničenja uperena protiv čina samoga posjednika šume. Kako smo već rekli, svaki posjednik pa i država može da bude stranka.

Kad bi htjeli, da prikažemo logičnu stručnu osnovicu, na kojoj leži ovo diferenciranje u dvije glave, onda bi morali istaći, da je to prosta analogija lučenju kapitala u šumskome gospodarstvu na dvije njegove poznate forme: tlo i drvnu masu. Ograničenja, koja idu za čuvanjem tla toga općega dobra sviju generacija, odnosno, koja idu za čuvanjem njegove produkcijske snage (potrajnosti), spadaju u prvu glavu šumarsko-poličkih propisa.

U drugu glavu uvrštavamo ona ograničenja odnosno propise, koji se u interesu čuvanja privatne svojine pojedinca na među ili samom posjedniku ili trećem licu. Ove se mjere dodiruju s onima, što ih u pravilu preduzima posjednik šume sam u interesu svom vlastitom, a u vidu takozvane zaštite (čuvanja, odbrane, Forstschutz). Neke se od njih (požar, paša, insekti) dapače u svojoj bitnosti posvema poklapaju sa mjerama sopstvenika no s tom razlikom, da država uzima te mjere u svoje ruke ondje, gdje snaga pojedinca sopstvenika nedostaje (požarevi). One se odnose na sastojinu.

Iz ova dva momenta 1. da se te mjere poklapaju sa mjerama odbrane, 2. da one drže u vidu sastojinu, razumljivo je, da je kod nekih (paša) teško povući granicu javnog interesa.

I. Glava.

(vidi čl. 8 — 23 našega predloga).

U ovu smo glavu uvrstili one zakonske odredbe, što ih ministarski nacrt donosi u svojoj glavi II. i III.

Alineju prvu čl. 7. glave II. izostavili smo u našem nacrtu s razloga, jer se u njoj ne radi o donošenju pozitivnog zakonskog propisa, već samo o osnovnoj misli šumarske politike. Kod toga smo pošli sa gledišta, da nije zadatak zakona da tumači zašto se nešto mora ili ne smije uraditi, već on treba samo da utvrdi, što se nareduje a što zabranjuje. Jedan dio čl. 7.: sadržan je već u našem članu 1 (pojam šume), dok je ostali njegov dio sadržan u daljnjim članovima, pa je njegovo ponavljanje na ovome mjestu suvišno.

U ovo poglavlje spadaju ova šumarsko-polička ograničenja: A) zabranakrčenja (pretvaranja u drugu vrst kulturne, otudivanja tla šumskoj kuluri, obešumljavanja), B) za-

b r a n a p u s t o š e n j a (haračenja, devastacije), C) d u ž n o s t pošumljenja, D) z a š t i t n e š u m e i š u m e z a b r a n e.¹

P o r e d a k , kojim smo obradili ova pitanja, razlikuje se od onoga u ministarskom nacrtu utoliko, što je u nas krčenje stavljeno pred pustošenje, a ne obrnuto. Mislimo da je taj poredak logičniji i ispravniji gledom na stepen ograničenja. Krčenje je najslabije a zaštitna šuma najjače ograničenje. Između ovih krajinih tačaka leži pustošenje koje nije drugo već nenamjerno, dugo-trajno krčenje i pošumljenje, koje je logični poslijedak krčenja i pustošenja. Zabrana, koja se vezuje o zaštitnu šumu, čini već prelaz između šumarsko-policajskih i šumarsko-privrednih ograničenja.

A) K r č e n j e . Pojam krčenja nije dovoljno jasno definovan u ministarskom nacrtu. Član 10. govori doduše o krčenju u svrhu pretvaranja u drugu vrst kulture, no tome činu fali u zakonu označa trajnosti. (I sam verb »iskrčiti« morao bi se zamjeniti trajnim glagolom »krčiti«.) A bez te bi se oznake moglo prema nacrtu ministarstva svako šumsko-poljsko gospodarenje kvalifikovati kao krčenje. Članu 10. trebalo je dakle dodati još: »u cilju obešumljenja i trajnog oduzimanja šumske proizvodnje«. Da je taj kriterij zaista neophodno potreban osjeća i sam nacrt kad u čl. 11. al. 1, čl. 12. al. 2 i čl. 13. al. 1. iza riječi krčenje meće označku »trajno obešumljenje«.

Posve je neumjesno unositi u zakon kriterija apsolutnog i relativnog šumskog tla, kako to čini nacrt u čl. 10. A to jedno s razloga, što se pojmu apsolutnoga šumskoga tla — kako smo to već dokazali — ne da tako lako ni općenito formulovati, a drugo, što je to čisto pitanje stručne prirode, koje se dade rasuditi samo u izvjesnom konkretnom slučaju. Dakle i jedan i drugi razlog dovoljno je jak, da nas uvjeri, kako je neispravno ove stručne pojmove kodifikovati. U ostalom nešto dalje (čl. 11.) i sam nacrt spoznaje tu nemogućnost te prepušta — ne samo u spornim slučajevima već u »konkretnom slučaju« — odluci upravne vlasti, da odluči o tome, da li je neko šumsko tlo apsolutno ili nije.

Prema tome dakle mora ovo tumačenje da iz nacrta ispane.

N a č e l n a d o z v o l a k r č e n j a r e l a t i v n o š u m s k o g a t l a , koja je unešena u osnovu (čl. 12.), savremena je te se njom diže zakon među modernije zakone u tom pogledu. Tim je načelno izrečen princip, da se pitanje dozvole krčenja ne prepušta isključivo rasuđivanje egzekutivne vlasti, što bi bezuslovno

¹ Kako smo u uvodu naglasili smatramo pitanje terminologije otvorenim te njeno rješenje prepuštamo konačnoj redakciji zakona. No primjećujemo da pod terminom »š u m a - z a b r a n a« mislimo: Forêt de protection, Bannwald. Ne valja dakle zamjenjivati ovaj termin sa riječu »zabranu« (vidi čl. 1. »Zakona o šumama od 30. marta 1891.) te s riječju »zabrana« (branjevina) dio šume, u kojemu je zabranjena paša (Bois mis en défends, Schonung).

valjalo označiti kao natražnost. Uostalom na ovo čemo se pitanje vratiti detaljnije još prigodom obrazloženja našega gledišta.

Pitanje rasudivanja, da li je neko tlo absolutno ili relativno te da li se može dati dozvola krčenja, valja u načelu prepustiti oblasnoj a ne sreskoj upravi, kako je to određeno propisima čl. 11. i 12. za površine ispod 20 hektara. Za to govori posve jasan razlog što pitanje absolutnosti nekoga tla (vidi tu mačenje na strani 319.) nije uslovljeno veličinom njegove površine već njegovim staništem odnosno momentima, što smo ih već izložili. Sa razloga shodnosti (razdioba poslova između oblasne i sreske vlasti te činjenica da će biti najveći broj krčenja površina ispod 10 ha) odstupili smo od ovoga načela te smo za nadležnost za dozvole krčenja šuma ispod 10 ha površine pronijeli na sresku vlast. (Vidi čl. 11. našega predloga).

Interes pravde traži, da se u postupku kod izdavanja dozvola za krčenje saslušaju i sve interesovane stranke, o čemu nacrt ministarstva odnosno čl. 12. ne sadržava pozitivnog propisa, a ipak se tu može da radi o vanredno važnim obzirima (odbrana države, strategijska važnost šume). Nikako ne možemo da prihvatimo propis čl. 12., prema kojemu dozvolu krčenja za državne šume daje ministar šuma i rudnika. Moramo ponovno da se vratimo na naše načelno izlaganje propisa i ograničenja šumarsko-policiske prirode. Krčenje to jest trajno obešumljavanje nije samo interni ekonomski pitanje državne šumske uprave. Nes osporna je njena kompetencija da riješi, kako će država raspoložiti sa drvnom masom, koja potječe sa neke površine, koja je namjenjena trajnom obešumljenju. No pitanje samoga tla odnosno njegove budućnosti, nakon što bude šumska sastojina zauvijek s njega skinuta, nije više ekonomski momenat državne šumarske uprave, već široko pitanje općeg i javnog interesa. Na ispravnom rješenju toga pitanja (tla) nije interesovana samo sadašnjica već i buduća pokoljenja onoga naroda, koji živi u neposrednoj blizini šume o kojoj se radi. Državna šumarska uprava je u tom slučaju samo stranka. Pored nje može da bude još i drugih stranaka, koje služe općem i javnom interesu, pa bi možda krčenje izvjesne državne šume ugrožavalo njihov odnosno opći i javni interes. Kad bi se u ovakovom slučaju prepustila odluka o pitanju krčenja samo ministarstvu šuma, značilo bi to sankcijonirati nedemokratsko načelo »iudex in causa sua« (kad dija tuži kadija sudi). Tu postoji u pogledu nadležnosti analogija sa građevnom policijom.

Dakle nadl. oblast za podjeljivanje drveta za sečenje ne može da bude samo min. šuma i rudnika. Njegovo je pristajanje apsolutno nužno, no konačno rješenje donosi nadležna upravna vlast redovitim molbenim putem.

Propis čl. 13. al. 1 o kažnjavanju samovoljnog krčenja treba prebaciti u glavu o šumskim krivicama a al. 2 u propise o pošumljenju.

Nakon što smo ovako objasnili ispravnosti i nedostatke načrta ministarstva, iznijet ćemo naše gledište u ovom pitanju.

Prije svega je potrebno precizno definovati pojam krcenja. U današnjem shvatanju ovoga pitanja nalazimo jedan nestručnjački elemenat, koji sastoji u tome, da se misli, da je već sama činidba krčenja¹ (vadenja panjeva, kopanje korijena i žilja) oznaka onog šumarsko-policijskog prekršaja, o kojemu je ovdje riječ. To je bezuslovno krivo, jer samo krčenje može biti po svojoj prirodi čista ekonomski mjera (n. pr. šumsko-poljsko gospodarenje), koja predhodi pošumljavanju.² Ni čista sjeća — ma da je to potpuno obešumljenje — nije još sama po sebi — kako se to često krivo misli³ — pretvaranje u drugu vrst kulture. Kod prosuđivanja toga pitanja odlučna je nakana odnosno cilj, pa možemo govoriti o krčenju samo onda ako čini posjednika šume idu namjerno za tim, da on neko šumsko tlo trajno obesšumi, zauvječ oduzme šumskoj produkciji odnosno obrati šumu u drugu vrst kulture. S tih smo razloga unijeli u čl. 8. dva termina (»krčiti« i »trajno oduzimanje šumskoj produkciji«), koji su samo naoko tautologije, jer jedan označuje početak a drugi konačni cilj krčenja u ovome smislu.

Općenita zabranu krčenja za sva šumska zemljišta bez razlike ne bi bila savremena. Ona bi značila potpunu negaciju istorijom utvrđene činjenice, da je sve naše poljoprivredno tlo nastalo zapravo krčenjem šumâ. Pa i sva naša kultura, koja se od svog iskona kreće istim smjerom iz nizine u planinu, nije drugo van posljedica krčenja odnosno uzmičanje i potiskivanje šume na područje apsolutno šumskoga tla. Ovakovom općenitom zabranom bila bi oduzeta mogućnost, da se poveća produkcijona površina naše poljoprivrede. Ovo je od naročite važnosti u agrikulturnoj zemlji kao što je naša.

Načelna zabranu krčenja šuma na apsolutno šumskom tlu, šuma zaštitnih i zabrana opravdana je potrebom čuvanja produkcijone snage tla, koju ne treba ovdje tek napose da dokazujemo.

No dok ovako ne odobravamo općenitu zabranu krčenja šuma ne možemo odobriti niti načelu dozvolu krčenja šumskoga zemljišta bez razlike, već je potrebno da se svako krčenje vezuje o dozvolu nadležne vlasti. Ovdje treba bezuslovno udariti nekim srednjim putem, držeći svagda u vidu i interesu šumskoga

¹ Faktično riječ krčenje nije sadržana u našem najstarijem zakonu (1852.) već se ona uvukla tek 1895. (vidi § 59. provedbene naredbe od 15. VII. 1895. broj 35633 k zakonu od 22. I. 1894.)

² Zato je posve krivo i one privremene pretvorbe, koje čine samo jednu povremenu fazu kod t. zv. šumsko-poljskog gospodarenja, supsumovati pod zakonske propise o krčenju, kako to čini »Nacrt osnove šumskoga zakona od 1882.« Zagreb 1884. Pag. X.

³ Lehr: Forstpolitik. Tübingen 1913. Pag. 374.

gospodarstva i poljoprivrede. Ovo je jedno od važnih dodirnih tačaka između šumarstva i poljoprivrede i to ona tačka, s koje i šumarstvo može da bilo u pozitivnom bilo u negativnom smjeru upliviše i na poljoprivredu. Ne valja smetnuti s uma, da je daleko važnije za poljoprivredu intenzivisanje produkcije na sadanjoj površini nego prosto povećavanje poljoprivrednih proizvodnjih površina na račun šuma a bez dizanja intenziteta poljoprivrede. Dakle načelna dozvola krčenja šuma na relativno šumskom tlu opravdano je no traži izvjesna ograničenja već u samom zakonu. Obziri prema poljoprivredi ne mogu se toliko kodifikovati u zakonu o šumama, koliko se oni mogu provoditi kod praktične primjene ovog zakona. I ako je motiv straha pred ponestatkom drveta otpao kao nesavremen, iako smo mi danas eksportna zemlja gledom na drvo, valja ipak trajno držati na umu, da je potrebno održavati trajno pod šumom izvjesne površine šumskog tla za pokrivanje naših domaćih potreba na drvetu. Kod toga valja držati na umu državu kao cijelost a ne voditi računa samo o lokalnim potrebama, kako to čini čl. 12. min. nacrt. Na taj bi način mogli doći do apsurdnosti, jer bi se mogla uskraćiti dozvola pretvorbe neke šume u Bačkoj i Banatu tobože s razloga, što ondje to traži »lokalna potreba« na ogrijevu.¹

Dakle već u sam zakon treba unijeti one slučajeve, u kojima se krčenje relativnoga šumskoga tla može dozvoliti. Ovo to više, što u nas ima dapače i potrebnih krčenja. To su oni površinom maleni kompleksi šuma, koji su utrešeni i rasijani po velikim i suvisnim kompleksima poljoprivrednoga zemljišta. Jedan dio onih ekonomskih prednosti, koje bi se tu mogle da poluče komasacijom i arondacijom, mogu se doseći već samom pretvorbom.

Ovamo spada i zemljište potrebno za podizanje zgrada saobraćajnih sredstava i podržavanje saobraćaja.

Općenito se dakle može reći, da se pretvorba može da dopusti pod ovim uslovima (Vidi čl. 8—12 našega predloga):

I. Ako se promjenom vrsti kulture odnosno upotreboti nekoga zemljišta u poljoprivredne svrhe faktično udovoljava nekoj zbiljnoj potrebi, koja se na drugi način ne može udovoljiti, te ako se od pretvorbe može neosporno očekivati trajno bolje iskorištavanje tla. Vanredni prirod kukuružista na krčevina može biti povremeno bolje no ne mora biti trajno bolje iskorištavanje tla. Pod imenom pretvaranja šuma u pašnjak često se krije nastojanje, da sopstvenik izmakne dužnosti pošumljenja. Svrha dozvola za krčenje mora biti — pored udovoljavanja faktičnim potrebama — dizanje intenziteta produkcije a ne njenosmanjivanje stvaranjem pustoši. Zato je posve ispravna odredba

¹ Analogno tumačenje vidi u članku: Dojković: »Šume zaštitnice i šume zabranite«, Šumarski list 1903. Pag. 403.

čl. 12., da se u stvarima krčenja sasluša i nadležni samoupravni odbor.

II. Ako podržavanje šume na nekom zemljištu nije potrebno u interesu trajnoga čuvanja njegove snage, u interesu zaštite objekata u šumi samoj ili objekata ispod nje ili pored nje te u interesu odbrane otadžbine (šume zaštitne i zabrane).

III. Ako se radi o malenoj površini, koja je ukllopljena (utrešena) u poljoprivredno zemljište.

IV. Ako se radi o površinama, koje su potrebne za podizanje prometala i zgrada u javnom interesu te za podržavanje saobraćaja (trakovi uz puteve i ceste željeznice).

V. Ako tim nisu povredeni prava trećih lica i nisu podignuti prigovori privatno pravne prirode, te ako na pretvorbu pristanu nadležne nadzorne vlasti odnosnoga sopstvenika (općine, crkve, manastiri, fondovi itd.) u smislu odnosnih zakonskih propisa.

Postupak treba da sadrži: a) prijavu (molbu), b) raspravu te eventualni izviđaj no svagda uz prizivanje svih interesovanih lica i vještaka, c) donošenje odluke uz naznaku roka za pretvorbu, d) nadzor nad faktičnom provedbom unutar roka.

Troškovi postupka vlasti padaju na teret interesovanog možitelja odnosno sopstvenika šume.

B. Pustošenje (haračenje, devastacija). Nema nijednoga pojma o šumarskoj politici, koji bi se dao tako teško definovati i ograničiti kao pojam pustošenja šuma. Prirodno je dakle da i kodifikovanje ovoga pojma mora da nađe na vanredne teškoće. Sadanji evropski zakonici ne daju dovoljno uporišta u toj stvari. Neki toga propisa uopće ne sadržavaju (Madžarski od 1879., Švajcarski od 1902. i francuski od 1827.). Neki su u zakonskim članovima, koji se odnose na devastaciju posve kratki (Bavarski od 1896.). Neki su opet (Austrijski od 1852.) nejasni, neodređeni i vrlo pruživi, tako da se odnosne zakonske ustanove dadu navlačiti u pozitivnom i negativnom smjeru. Radi te teškoće ne nalazimo detaljnoga tumačenja ovoga pojma ni u našem najodličnijem djelu. (Dr. Goglia: op. cit.)¹

Ovakova kodifikacija propisa o haračenju, koja nije dovoljna obima i jasna, dvostruko je štetna. Jedno u nacionalno-ekonom-

¹ Tumačenja pojma pustošenja sa šumarsko-političke strane ne nalazimo u čitavoj našoj dosadanjoj literaturi. Kratak prikaz sadrži: Dojković: op. cit. Pag. 404., 405.

² Interesantno je da francuska šumarska stručna terminologija uopće nema termina za pojam pustošenja. Vidi: Gerschel: »Vocabulaire forestier«, Paris et Nancy 1905. »Déboisement« je napuštanje prihodne potrajanosti (»coupe excédant la possibilité«) a »déforestation« je obešumljavanje kod krčenja. Vidi: Descombes: »Eléments de sylvonomie«, Paris-Nancy 1919. Pag. 38., 39.

skom smislu, jer kod praktične provedbe zakona ponestatak jasnoće otežava dapače spriječava provođenje onih intencija, za kojima ide zakonski propis o haračenju. Drugo ona je nepravedna u smislu socijalnom, jer na osnovu njene maglovitosti može loša uprava da nanese nepravdu sopstveniku šume.

A ipak se ovo pitanje dade lakše riješiti, nego što se to u prvi mah pričenja. Treba samo da u pamet dozovemo poznatu činjenicu, da je kapital u šumi odnosno šumskom gospodarstvu dvojak: tlo i drvna masa. Tlo po novčanoj vrijednosti uzima znatno manje učešća (otprilike jednu petinu) na ukupnoj vrijednosti kapitala sadržanoga u šumi, nego drvna masa (otprilike četiri petine). No tlo je po svome učešću u produkciji primarnije i važnije. Drvna masa (sastojina) samo je funkcija tla njegovih hranivih slojeva ili ukratko staništa. Dakle je trajno održavanje produktivne snage tla prva i najvažnija mogućnost svakoga podržavanja, podizanja i gajenja šume uopće. Prema tome je umištavanje produkcijske snage tla — ili što je isto napuštanje produkcijske potrajanosti — ujedno oduzimanje mogućnosti, da se na izvjesnom staništu opće uz mogne održati odnosno podići i uzgojiti šuma.

Buduće da je osnovna misao šumarske politike trajno podržavanje šume na izvjesnim staništima (apsolutno šumsko tlo, zaštitna šuma) radi njenog poznatog uticaja na vezanje tla obochine itd., budući da je tlo svojina sviju generacija, lako je razumljivo, da svako napuštanje produkcijske potrajanosti nužno povlači za sobom neku štetu po općenitost.

Odatle državi i zakonu pravo da ograničava pojedinog sopstvenika šume u njegovom načinu uživanja šume.

U posve drugoj slici ukazuje se drugi dio kapitala, koji je sadržan u šumi, u formi drvne mase. Ona je, istina, po svojoj novčanoj vrijednosti znatno veća od tla. Godišnji prihodi na drvetu funkcija su drvne mase. No ipak njen važnost nije primarna već samo sekundarna. Iz toga slijedi, da njen napuštanje ne mora da povlači za sobom nikakovi štetni posljedici po općenitost. Naprotiv u tom njenom oduzimanju sa tla, što ga mi nazivamo u tehničkom smislu sjećom, leži jedini i konačni cilj našega gospodarenja. Možemo ustvrditi, da je kvocijenat površine šume i turnusa uvijek bez mase. No pitanje drvne mase čisto je internigospodarski momenat vlasnika, pitanje njegovih materijalnih probitaka ili šteta.

Nekada se u istinu pričinjalo da je i drvna masa momenat, koji spada pred forum općenitih interesa. Bilo je to onda, kad je pokrećač državne skrbi bio onaj vječno strahovanje pred neštašicom drveta, kako to jasno razbiremo iz naših starih šumskih pravilnika. Tako je mogla da shvata ovo pitanje feudalna država, gdje je stvarao zakone samo jedan privilegovani dio naroda, koji

je držao na umu samo svoje potrebe (interesi fiska i lova). Tako je moglo da bude u vrijeme policajne države, koja nije poznavala respektovanja privatne svojine. Tako je moglo da bude onda, dok je šumarstvo bilo puka empirija, dok još nauka nije poznavala utjecaja šume na tlo, oborine te dok još nije objašnjena bila ona tjesna veza između sastojina i tla.

No danas, gdje je pitanje straha pred nestašicom drveta davno već skinuto sa dnevnoga reda te postalo isključivo pitanjem razvijenog i uredenog saobraćaja, razumne trošnje drveta i intenzivnoga šumskoga gospodarstva i valjane šumarske politike, danas, gdje imamo posla sa konstitucijonom, demokratskom i pravnom državom, danas, gdje je poštivanje privatne svojine — doklegod nisu ugroženi širi državni interesi — zajamčeno svakom njenom članu, danas, gdje je nauka razlučila važnost tla i sastojine, danas nema više državna vlast razloga, da s n a s l o v a n a j ř i r e g o p ċ e g i l i j a v n o g i n t e r e s a d a k l e s n a g o m p o l i c i j s k e v l a s t i z a d i r e u o n u p r i v a t n u s v o j i n u , koja se u šumi javlja u formi drvnem a s e . (O pitanju »državnoga nadzora« govorit ćemo niže).

Interes općenitosti vezan je dakle gledom na mogućnost puštenja šume u prвome redu na samo tlo a tek u drugom redu i posredno na sastojinu, što je to tlo nosi. Dakle pustošenje tla je zapravo ono, kod koga može da dođe do ugrožavanja javnih interesa. Protiv ovoga pustošenja tla treba da su uperene one šumarsko-poličijske mjere odnosno ograničenja, što ih državna vlast nameće svima sopstvenicima šuma bez razlike.

Time nikako nije rečeno, da nema ili da ne može da bude pustošenja sastojine. Naprotiv ne samo da ono može da bude već je ono u nas u velikom obimu na dnevnom redu. Treba da se sjetimo samo naših ogromnih površina općinskih šuma i pašnjaka, u kojima je sastojina opustošena nerazumno pašom i sjećom i koji predočuju zasebnu vegetaciju formu naših šuma (čungari, gričevi). No treba razlikovati da mjere, koje se protiv pustošenja sastojine mogu da preduzmu sa strane državne vlasti, nisu šumarsko-poličijske prirode. One nisu diktovane obzirima podržavanje produkcione snage tla već čisto ekonomskim interesima nekih pravnih lica kao sopstvenika šuma, koja živu vječno. To dakle pustošenje ekonomske je prirode. Ono je d e v a s t a c i j a u u z g o j n o m e s m i s l u i l i d r u g i m r i j e č i m a ono je n a p u š t a n j e p r i h o d n e p o t r a j n o s t i pa kao takovo spada — u okviru zakona o šumama — među propise gospodarske prirode.

Pojam pustošenja u šumarsko-poličijskom smislu može se dakle kretati — kako se to razbire iz izloženoga — u dva smjera. On drži na umu ili samotlo, te postupak s njime ili tlo i sastojinu, te postupak s njima.

Da pokažemo na kakove teškote nailazi ona kodifikacija, koja hoće da pojmi pustošenja u šumarsko-poličijskom smislu

protegne i na tlo i na sastojinu, potrebno je da skrenemo pažnju na to, kako se i samo shvatanje nauke u tom pitanju vremenom mijenjalo. Polovinom prošloga stoljeća ušla je u badenski zakon ustanova o pustošenju, kvalificujući kao haračenje takovo iskoristištanje šume, koje stavlja u pitanje prirodno pomladivanje posjećene sastojine. Tko poznaje današnje stanje nauke gledom na prirodno pomladivanje šuma i uspjeha odnosnoga tehničkoga rada, taj će danas morati otkloniti sličnu zakonsku ustanovu kao nesavremenu i potpuno nemoguću. Kad bi netko današnje načine proredivanja i progahnog gospodarenja (Lichtwuchsbeitrieb) gledao na naočari, po kojima i postupak sa samom sastojinom spada pod udar šumarsko-poličkih propisa o haračenju, onda bi neosporno jedan dio onih mjera, kojima se nauka i praksa danas ponose, morao okrstiti — devastacijom!

Ovo smo smatrali potrebnim prethodno reći prije nego što se upustimo u iznošenje načelne razlike u shvatanju ministarskoga načrta i našeg predloga. Ministarski načrt stoji na gledištu (čl. 8), da u okvir šumarsko-poličkih propisa spada ne samo tlo (»održavanje šume«, »sposobnost zemljišta za produkciju«) već i sama sastojina (»gajenje šume«, »održavanje sada kulture«) bez obzira na njeno tlo. Na osnovu ovoga shvatanja on nastoji, da u dugom članu (8) naniže i iscrpe one slučajeve, oko kojih se može da kreće pustošenje.

Mi a priori otklanjamо shvatanje, da se izvjesni čini u samoj sastojini (dakle bez obzira na njeno tlo) smiju supsumovati pod pojmom haračenja u šumarsko-poličkom smislu. No mi ipak do puštamo mogućnost dapače tvrdimo, da izvjesni potupak sa nekom sastojinom (naglo prekidanje sklopa, raznošenje, razvezavanje tla) može biti indirektno povodom pustošenju šume. No to može da bude samo onda, ako je time stavljen u pogibelj produkciona snaga tla. Dakle kod prosuđivanja pitanja, da li se u nekom konkretnom slučaju zaista radi o šumarsko-poličkom prekršaju pustošenja, nije po našem uvjerenju odlučan postupak sa sastojinom ili samonjeno stanje, već isključivo posljedice, koje tako rezultuju po tlo i njegovo stanje. Tako n. pr. čista sječa u nekoj visokoj šumi još ne mora značiti pustošenje u šumarsko-poličkom smislu sve dotle, dok je bonitetom tla dana mogućnost, da se može uspješno obaviti umjetno pošumljenje. Na ovoj činjenici ne bi moglo da mijenja ništa ni to, sve kad bi takova čista sječa bila kvalifikovana kao pustošenje u uzgojnem smislu n. pr. s razloga, kad bi se od prirodnog pomladjenja mogao očekivati bolji uspjeh nego od vještačkog pošumljavanja. Pitanje troška (čl. 8. tač. 1) nije stvar šumarsko-poličke vlasti već interna finansijska stvar sopstvenika.

Najjači argumenat, kako valja shvatiti pojma pustošenja daje nam naš kraš, za kojega najbolji njegov poznavalac Wes-

sely¹ kaže: »Nije posjeka starogorice kriva« da su zelene strane ogoljele »već je krivo ono, što je iza posjeke slijedilo« te što je uništilo »samu supstanciju tla«.

Mi dakle držimo da se kod takovoga shvatanja pojma pustošenja, koje hoće da pod udar šumarsko-poličkih propisa povuče i tlo i sastojinu uvijek radi o zamjenjivanju pojnova tla i sastojine te njihove važnosti. Redovito se previda, da je tlo primarnije i važnije po trajnost produkcije nego sastojina. Na tu primarnu važnost tla mora da upliviše država šumsko policijskim odredbama a na sekundarnu važnost sastojine može da upliviše država ekonomskim odredbama odnosno državnim nadzorom. Iz toga zamjenjivanja ovih osnovnih stručnih pojnova moglo se desiti da je naša judikatura² stala na gledište da pustošenje — u smislu šumsko-poličkom — može da bude počinjeno ne samo po sopstveniku šume već i po trećem licu. Mi stojimo — kako smo naglasili već u uvodu — na gledište, da se pod pustošenjem u šumsko-poličkom smislu imaju razumjeti samo čini počinjeni po sopstveniku šume a nikako oni počinjeni po nekom trećem licu. U tom nas utvrđuje pozitivni propis čl. 48. bav. zakona a napose Ganghoffer u svom tumačenju čl. 41. cit. zak., koji govori o pustošenju.³

Naše se gledište, koje smo zastupali još godine 1910.,⁴ posevno poklapa sa savremenim tumačenjem ovoga gledišta, kako je ono iznešeno i u Ganghofferovom komentaru bavarskoga zakonika. A najbolji dokaz da je ovo naše gledište savremeno jest činjenica, da je prvo bitni tekst bav. zak. nacrtu (čl. 33. »jede den Wald . . . verwüstende den Holz bestand unmittelbar gefährdende Handlung) izmijenjen u današnji čl. 41. (jede den Wald . . . verwüstende, sein Fortbestehen unmittelbar gefährdernde Handlung).⁵ Dakle je umjesto prvo bitne riječi »Holzbestand« umetnuta riječ »Fortbestehen«, da bude na taj način isključena svaka sumnja o tome, da se ne radi o podržavanju današnje šume već o podržavanju izvjesnoga zemljista kao šume odnosno njezove trajne sposobnosti za kulturu šume. Dakle o onom, što smo mi okrstili »produkcijonom potrajanju«.

Ako je šumarsko-poličkoj vlasti do toga da šumu obzirom na prirodu njenog staništa (strmine, plitko tlo, itd.) očuva već preventivnim mjerama od pustošenja, onda joj stoje na raspolaganju zakonski propisi o zaštitnim šumama, o dužnosti pošumljenja.

Konačno mi dopuštamo, da pored izloženoga haraćenja tla i sastojine može da bude i govora o pustošenju i kod pojedinih

¹ Wessely: »Kras hrvatske krajine i kako da se spasi«. Šumarski list 1877/59.

² Dr. Goglia: op. cit. Pag. 32.

³ Ganghoffer-Weber: »Kommentar zum Forstgesetz«. München 1904. P. 157.

⁴ »Pustošenje šuma vlastelinstva Daruvar-Sirač«.

skupina stabala. To može da bude čisti estetski i afekcijoni momenat. On može da se javi u onim slučajevima, gdje se radi o nekoj estetskoj vrijednosti stabala u parkovima, alejama i kupalištima, o kulturno-istorijskoj vrijednosti solitarnih stabala ili čitavih sastojina a u cilju čuvanja prirodnih spomenika. No ti momenti ne spadaju u zakon o šumama, ako se ne radi o zemljištu, što smo ga definovali u čl. 1. Takova stabla ili sastojine mogu biti zastićene od pustošenja, no takav propis ne spada u okvir šumarsko-poličkih odredaba zakona o šumama, već on po svojoj prirodi spada u zakon o zaštiti prirodnih krasota, prirodnih spomenika, kupalištâ.

Na osnovu svega rečenoga možemo zaključiti da razlikujemo:

I. Devastaciju šumskega tla, koja spada pod udar šumarsko-poličkih propisa šumskoga zakona. Ono može da se izvodi direktno (odnošenje šušnja, humusa, zemlje¹) ili indirektno (postupak sa sastojinom, prekidanje sklopa te tako uzrokovano mršavljenje tla).

II. Devastaciju šumske sastojine u šumama u smislu čl. 1. našega nacrta, koja spada pod udar šumarsko-gospodarskih odredaba.

III. Devastaciju stabala u parkovima i alejama te devastaciju stabala kao prirodnih i istorijskih spomenika, koja pada van okvira šumskoga zakona.

Na osnovu svega rečenoga vidi se, da je pitanje pustošenja šuma u praksi teško provedivo. Pored svega toga, što smo ga sveli na jedinu razumno i ispravnu osnovicu — a to je tlo — moramo ipak priznati, da je u izvjesnom konkretnom slučaju teško utvrditi, da je pustošenje u istini počinjeno. Kako smo prije spomenuli, u času same sjeće još nemamo mogućnosti da utvrđimo čin pustošenja. To redovito biva tek onda, kad pokušamo provoditi šumarsko-polički propis o pošumljenju. Jer prije nego šumarsko-polička vlast naredi pošumljenje, koje neki sopstvenik šume još nije proveo na posjećenoj površini, a unutar zakonskoga roka, mora da ona bude načistu, da li ta mogućnost postoji ili ne postoji. Ako ona postoji, nema i ne može da bude govora o učinjenom pustošenju. Ako ona ne postoji, učinjeno je faktično pustošenje, al tu više represivne mjere ne pomažu.

Iz toga se vidi, da su zakonski propisi glede pustošenja samo od neke teorijske vrijednosti. Jer u onim slučajevima, gdje nema pustošenja, počinje učinak propisa o pošumljenju. Tu je dakle propis o pustošenju posve iluzoran, jer se već samim propisom o pošumljenju polučuje jednak cilj. U

¹ Kako se vidi mi nismo u zakon o šumama uopće unosili pitanja sabiranja strelje (prostirke). To je pitanje sa svoje šumarsko-poličke strane sadržano u zabrani pustošenja. Sa svoje ekonomске strane (iskorištanje sporednog užitka) spadalo bi ono u treći dio.

onim slučajevima, gdje je učinjeno pustošenje to jest otešano, stavljen u pogibelj ili onemogućeno pošumljenje, propisi o pustošenju kao represivna mjera posve su bez efekta.

Prema tome su dakle zakonski propisi protiv pustošenja posve idealne prirode. Oni su za šume na relativno šumskome tlu gotovo bez ikakova značenja, jer do pustošenja obzirom na prirodu staništa ne će moći gotovo ni da dođe. Dakle se zakonski propisi o pustošenju neće moći niti primjenjivati. Za šume na absolutnom šumskom tlu ne smijemo nikada očekivati neke koristi od represivnih šumarsko-policajskih mjera, već valja težište zahvatana vlasti prenijeti na šumarsko-policajске mjere preventivne prirode a to su propisi o dužnosti pošumljenja i o zaštitnim šumama. Mi smo dakle odlučno za to, da se u zakon unese odredba o zabrani pustošenja. No ta treba da je koncizna te da kao osnovku uzme tlo a ne sastojinu. (Vidi čl. 13. našega predloga.) Protegnemo li pojam pustošenja na takovo postupanje sa samom sastojinom, kod kojega ne uzimamo kao mjerilo stanje tla — kako to hoće ministarski načrt u čl. 8. — onda moramo biti pripravni na to da ćemo na osnovu tako širokoga zakonskoga propisa doći u sukob sa hiljadama raznih naših općina kao sopstvenika šuma, koje daju najveći kontingenat takovih »pustošnika« šume. A to bi po našem uvjerenju bilo posvema suvišno, kad se taj isti cilj može da poluči nadziranjem gospodarenja šumom (dio III.), koje bolje odgovara i naravi stvari i shvataju demokratske države.

C. Pošumljenje. Dok je zabrana pustošenja — kako smo to malo prije izložili — tek neka idealna preventivna mjera, propis pošumljenja najrealnija i najaktivnija je represivna mjera šumarske politike obzirom na podržavanje i podizanje produktiviteta tla te šumskog gospodarstva uopće. Zato i treba da ona u zakonu o šumama nađe doličnog uvaženja. I ovdje se zapravo radi o znatnom ograničavanju slobode raspolaganja sa privatnom svojinom, no ovdje je to ograničenje potpuno opravdano, jer je ono u interesu općem. Pozitivni zakonski propis o dužnosti pošumljenja, što ga nameće država svima sopstvenicima šuma bez razlike, logička je nužda, koja proizlazi iz osnovnoga načela naše šumarske politike (pridržavanje šuma u današnjem obimu), iz zabrane krčenja te iz zabrane pustošenja. Radi ove veze propisa o pošumljenju sa propisima o krčenju i pustošenju mi smo i zadržali ovakav poređak tih propisa u našem načrtu.

Pitanje dužnosti pošumljenja shvatio je ministarski načrt preusko (čl. 14.). On se prije svega ograničio na propis vještačkog pošumljenja. No kako znamo vještačko zašumljavanje nije jedini način, kojim se može da poluči cilj, za kojim idu propisi o pošumljenju. Za šumarsko-policajске odredbe (čuvanje snage tla) jednako je važno i prirodno pomlađivanje. Po ovakovom tekstu izgledalo bi kao da državna vlast nema ingerencije na dužnost pošumljenja prirodnim načinom. A baš ono zna u nas da bude

aktualno (predzabrane, zabrana, paljevine) kod naših malih odćina, gdje je vrlo često potrebno i kod šumarsko-poličkih odredaba voditi računa o finansijskoj i ekonomskoj snazi sopstvenika te se hvatali prirodnog pošumljenja kao jeftinijega. Za naše je prilike bezuslovno potrebno proširenje dužnosti pošumljenja i na prirodno pošumljenje sa još jednoga važnoga razloga. Samo takovim kodifikovanjem može da se prirodnim predzabranama i branjevinama po šumarsko-poličkoj vlasti pribavi odnosno uspostavi potrebno respektovanje. A samo na tom respektovanju — kako nas je poučilo stanje 1918. i 1919. — počiva mogućnost svakoga daljnješnjega šumarskoga rada. Uostalom važnost je ovoga propisa najbolje okarakterizovana time, ako uočimo svu žestinu borbe, koja je baš protiv »nesađenih branjevina« posljednjih godina razplamtila bila u redovima zemljoradnika.

Propis o dužnosti pošumljenja (vidi čl. 14.—16. našega predloga) treba da se svakako odnosi:

I. na ona zemljišta, koja su iskrčena bez dozvole državne vlasti ili gdje je dozvola izdana a pretvorba nije provedena u određenom roku.

II. na zemljišta, za koja je utvrđeno, da je na njima učinjeno pustošenje šuma u smislu zakona.

III. na pošumljenje nepošumljenih redovitih sjećina.

IV. na popravak i popunjavanje onih starijih sjećina, na kojima obrast nije tolik, da bi bila potpuno i trajno osigurana snaga tla odnosno budućnost šume na tome tlu.

Izrično naglašujemo da pitanje potpunoga obrasta za pošumljenje izvjesnoga zemljišta nije cilj šumarsko-poličkih propisa. Ovi idu samo za polučenjem tolikoga obrasta, da njime bude osigurana produciona snaga tla odnosno trajnost produkcije. Obrast, koji prelazi tu mjeru nije pitanje šumarsko-poličke već ekonomske prirode.

V. na neobrasle površine apsolutno šumskoga tla, ukoliko to pitanje nije pridržano posebnim odredbama (Kraš).

VI. Na čistine i plješine enklavirane u šumi, koje su svojina sopstvenika šume, kad dodu u niz sjećina, određenih za pošumljenje.

VII. Na paljevine, t. j. one površine šume, koje su postрадale od šumskog požara.

VIII. Kod onih čistih sjeća, kod kojih se radio pretvorba marama vrsti u zgoja ili gdje nema izgleda na uspjeh prirodnim načinom a potrebno je makar i prethodnim podsadijanjem osigurati snagu tla.

Prema dosadanjoj kodifikaciji protezala se dužnost pošumljenja samo na isječene dijelove šume. Šumarsko-polička vlast nije mogla da ingeriše na one mjere pošumljanja, koje su se mogle preduzimati prije sjeće (Culture preliminaire, Vorbau). Na taj su način nicali nepotrebni konflikti između šumarsko-poličke vlasti i posjednika šume.

Vlast je, iz straha da posjednik ne će izvršiti pošumljenje sječista, činila smetnje kod prijavâ i dozvolâ sječe. A posjednik šume sve ako je imao i volju i sposobnost da prethodnim kultivisanjem osigura produkcionu snagu tla, nije mogao naći potpore ni u zakonu ni u šumama. Uostalom na važnost ovoga momenta upozorili smo već na drugom mjestu.¹

IX. Na pošumljenje onih pašnjaka površina (ispasišta), koja nisu potrebna i ne služe u ma koju drugu poljoprivrednu ili opću ekonomsku svrhu. Važno je pitanje pridržavanja dosadanjih planinskih pašnjaka odnosno pitanje njihovog pošumljenja. U alpskim se krajevima opaža tendencija, da se planinski pašnjaci pridrže u onom obimu, u kojem danas postoje. Ovo je gledište našlo svoga konkretnoga izražaja u zakonima odnosno zakonskim predlozima za zaštitu planina. O ovim ćemo pitanjima govoriti još i u glavi trećoj i četvrtoj.

X. Među mjere, koje ubrajamo u dužnost pošumljenja, uvrštavamo i obavezno stavljanje pod zaboravnu pašu onih dijelova, koji su određeni za pošumljenje (predzabranje) ili su već bilo prirodnim bilo vještačkim načinom pošumljene (branjevine).

Potrebno je propisati rok za pošumljenje, no taj ne smije da bude odviše dug, jer je uspjeh pošumljenja to slabiji dakle i efekat ovih propisa to manji, što dulji je odnosni rok. Naročito ističemo, da ne nalazimo opravdanja, da se taj propis udešava prema kategorijama sopstvenosti. Ne možemo akceptirati propis člana trećega šumskoga zakona 1852., koji je velikom posjedniku osiguravao iznimni i znatno dulji rok nego li ostalim kategorijama sopstvenika. U tom je propisu očito bila skrivena nakana nedemokratske države, koja je išla za favorizovanjem izvjesne kategorije sopstvenika šuma.

Vlasti treba osigurati pravo da u izvjesnim slučajevima može zatražiti kauciju dakle neko jamstvo, da će se pošumljenje moći provesti po samoj oblasti ako to ne bi učinio sam sopstvenik šume.

Pitanje popusta poreza i priresa za sva absolutno šumska zemljišta (čl. 17.) svakako je opravdana i potrebna šumarsko-politička mjera. No njoj nažalost ne može da bude mesta u zakonu o šumama. Ona treba da uđe u zakon o porezima, jer samo onda može biti od pozitivne koristi po promicanje šumskoga gospodarstva.

Posebno pitanje, koje je u vezi sa pitanjem pošumljenja te koje zadire i u naš poljoprivredni život, jest pitanje šumskih kultura u neposrednoj blizini poljoprivredu noga zemljišta. Kako nam je dobro poznato, prilike komunikacije i arondacije našeg šumskog i poljoprivrednog zemljišta ne povoljne su. Na mnogo mesta uslijed konfiguracije međašnih linija odnosno terena zadire poljoprivredno zemljište u šumu ili

¹ Dr. Ugrenović: »Šumarska ekskurzija u Našicce«. Šumarski list 1922. Pag.

obrnuto. A brojne su i one površine poljoprivrednoga zemljišta, koje su posvema uklopljene (enklavirane) u šumi tuđoj. Važnost ovoga pitanja moći ćemo da rasudimo već time, ako si dozovemo u pamet one brojne tužbe i borbe, koje imadu svoj začetak u takozvanom podbjeljivanju stabala na medi šume. Poljoprivrednik, koji graniči sa šumom, često trpi od zasjenjivanja, što na njegovim usjevima izvodi šumsko drveće svojim krošnjama. On se protiv toga bori jednostavno tako, da stabla, koja uzrokuju zasjenju, privodi pogibanju.

Ovo je pitanje, koje je važno te koje valja držati na umu kod propisa o pošumljavanju. Ono je važno i za to, što se o njemu vodi računa i u mnogom građanskem zakoniku. Poznato je, da je i u nas bilo propisa upravnih zakona, koji su s jedne strane ograničavali podizanje novih šuma u blizini poljoprivrednih kulturna (vinogradski red¹), dok su na drugoj strani građanski zakonici sopstveniku poljoprivrednog zemljišta priznavali pravo, da smije presjecanjem korijena i kresanjem grana, koja vise na njegovo zemljište, odvratiti pogibao od svoga zemljišta. Dakle pitanje otstojanja pojoprivrednoga zemljišta od šume nije samo pitanje interesa poljoprivrednika, ono ne zahvata samo u privatno pravo već ono zasijeca i u upravne zakone pa i u zakon o šumama. Danas je to pitanje doseglo dapače takovu važnost da je ono postalo u nekim državama i pitanjem socijalnim. Bilo je to ondje, gdje je izvjesni posjednik šume forsiranjem šumskih kultura i proširivanjem svoga šumskoga posjeda tako uklopio malog posjednika poljoprivrednoga zemljišta, da je ovaj uslijed prevelikog zasjenjivanja svojih usjeva morao napustiti svaku kulturu na tom zemljištu te bio prinužden da to zemljište proda. Taj problem, koji se javio u Bavarskoj, i kojemu su Njemci nadjeli karakteristično ime »U m f o r s t u n g«, izazvao je dapače donošenje posebnoga zakona u obranu poljoprivrednika.² Analogni se pojavi opažaju kod nas ondje, gdje pored raštrkanosti posjeda postoje i razlike u bonitetu tla, pa posjednik na lošijim bonitetima gaji šumu zasjenjujući njome poljoprivredno zemljište svoga posjeda. A ti se pojavi javljaju i ondje, gdje su obavljene individualne diobe pašnjaka pa se ispremješalo poljoprivredno zemljište sa šumom (diobe i kolonizacije u županiji požeškoj).

Mi danas ne znamo kakvo će gledište u tom predmetu uzeti naš građanski zakonik i zakon o komasaciji. Nema izgleda da bi se pitanje komasacije moglo u dogledno vrijeme riješiti tako, da tim bude ujedno riješeno i pitanje ovoga zasjenjivanja. No moramo naglasiti, da je potrebno na ovo pitanje pomišljati

¹ Dr. Goglia: op. cit. Pag. 12.

² »Gesetz über die Aufforstung landwirtschaftlicher Grundstücke«. (22. XII. 1921.) Vidi: Loi sur le boisement des terrains agricoles. Annuaire international de législation agricole. Rome 1922. Pag. 402—406.

i kod donošenja zakona o šumama s razloga, da se bar prethodno otupi ona oštrica, kojom se poljoprivrednik, čuvajući svoje usjeve, okreće prema šumi te tako — često i protiv svoje volje — dolazi u sukob sa zakonom o šumama. Pitanje je toliko važno, da su i šumarska udruženja našla potrebnim, da zauzmu gledište u ovoj stvari.³

Ako s ravnimo sada naše gledište sa gledištem ministarskog nacrta, treba konstatovati, da je naše gledište obuhvatilo u širem i potpunijem obimu one momente, na koje treba da se odnosi dužnost pošumljenja propisana po šumarsko-policijskoj vlasti.

Mi znamo, da kod uredene državne šumske uprave ne može doći do toga, da bi šumarsko-policijska vlast morala postupati u predmetu pošumljenja, no sa načelnih razloga ne možemo akceptirati, da se kod toga luče šume na državne i nedržavne, kao što to čini član 15. ministarskoga nacrta. Ne smijemo pregledati važnost pitanja, o kojem smo netom govorili. Jasno je, da kod razumne šumarske politike neće i ne može doći do onakvoga gušenja poljoprivrednoga zemljišta, kojemu su Nijemci nadjeli ime »Umforstung«. No nije isključeno, da će u slučaju novog zašumljavanja neke površine, koja je do sada bila pustoš ili poljoprivredno zemljište, doći u pitanje kultura poljoprivrednika, koji graniči sa šumom. Princip pravde traži, da se tome zemljoradniku-medašu odnosno interesovanom samoupravnom tijelu dade prilike da uzmogne staviti eventualne prigovore protiv pošumljenja susjednoga zemljišta, ukoliko bi ono moglo da bude štetno po njegove opravdane privredne interese.

D. Zaštitne šume. Ministarska osnova u svom čl. 21. razlikuje apsolutno i relativno zaštitne šume. Ovo diferenciranje niti je u skladu sa naukom o šumarskoj politici niti ima analogije tome u ikojem zakonodavstvu, koje danas postoji. Ono se istina prislanja na austrijski čl. 6. i 7. te 19. 20. zakona od 1852. g., unoseći u ovo pitanje posevno neispravno pitanje šumskoga plašta. Ovakovo razlučivanje treba svakako napustiti te na njegovo mjesto postaviti pojmove šume zaštitne i šume zabrane. U ostalom ova razlika između našeg shvatanja i onoga u ministarskom nacrtu nije tako ni velika. Ona je u nas tek temeljitije i preciznije razrađena. (Nastavit će se.)

³ Graner: op. cit. Pag. 195., 196.

Ing. J. Sztehlo i šumarnik M. Knežević (Teslić):

Trušnjača u Pribiniću.

U početku 1910. godine odlučila je bivša bos. zem. vlada da sagradi u Bosni na prikladnom mjestu trušnjaču za dobivanje sjemenja od četinjača, s kojom bi podmirivala potrebu cijele Bosne i Hercegovine na šumskom sjemenju.

Pošto je ovo imala biti prva građevina te vrsti na Balkanu, to se je prije početka gradnje moralo dobro proučiti stvar s tehničke i praktične strane.

U tu svrhu izaslan tadanji upravitelj pribiničke šumarije ing. Fröhlich u Ugarsku, i on je na licu mjesta u Mihályteleku, Zsarnóczi i Zalaegerszegu proučio sistem i poslovanje tamošnjih trušnjača. Osim ovoga bio je pribavljen i plan trušnjače iz Liptóujvára, a onda je prema tome planu po priležećim nacrtima u god. 1910. sagradena trušnjača u Pribiniću po građevnom odsjeku tadanjega šumarskoga departementa kod zem. vlade u Sarajevu.

Mjesto za gradnju ove trušnjače izabранo je u Pribiniću, koji leži u sredini četinjastih sastojina na pruzi Usora—Pribinić, a bio je u to doba i sjedište današnje tesličke šum. uparve. To je mjesto izabranо radi lakše dobave šišarice za trušenje sjemena te boljega i intenzivnijega nadzora poslovanja, kao i za to, da dovoz šišarica na veliko bude omogućen željeznicom.

Zgrada trušnjače je jednokatna, solidna i masivna, 30.40 m duga, a 10.00 m široka (vidi sl. 1.). Stoji kraj stanice Pribinić, a spojena je kratkim ogrankom pruge s glavnom želj. prugom.

Površina građevine je 303 m^2 , a sastoji se iz slijedećih prostorija: U prizemlju (vidi sl. 2.) predvorje (hodnik) u površini od 42 m^2 i prostorija, u kojoj se nalaze peći, 61 m^2 , zatim spremište za šišaricu 70 m^2 i odaja za manipulaciju 70 m^2 .

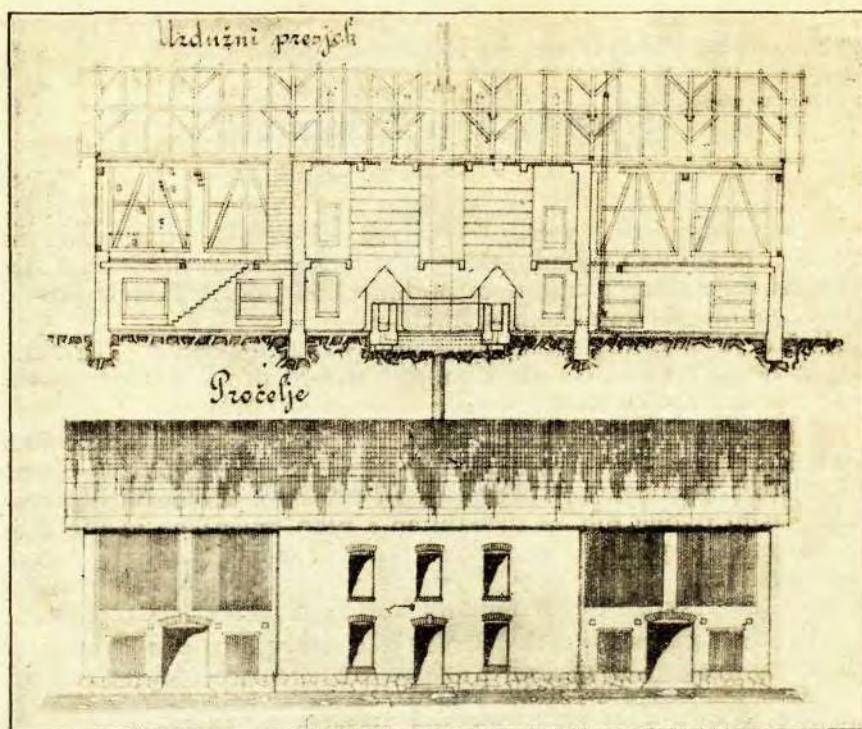
Predvorje ili hodnik služi za loženje peći i za spremište goriva, koje se sastoјi u glavnome od istrušenih šišarica.

U ovaj prostor vode iz vana velika vrata, a iz njega se ide po drvenim stepenicama u prvi kat, a na lijevu stranu kroz vrata u odaju za manipulaciju.

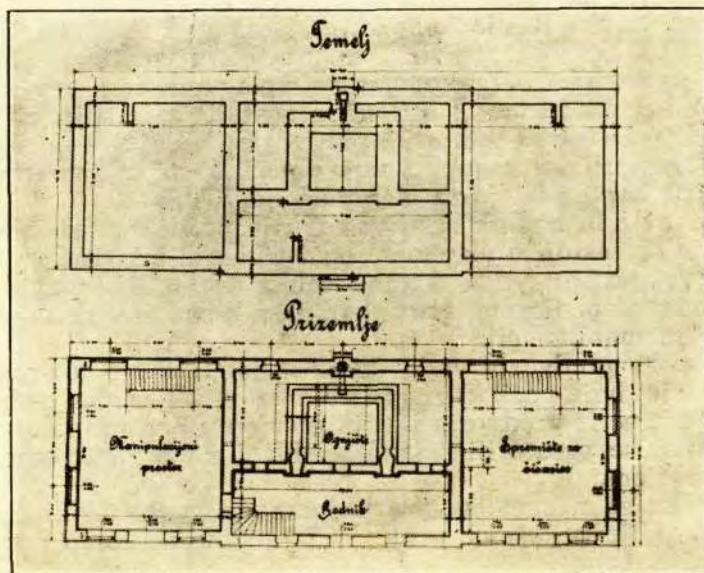
Iz ovoga predvorja vode dvoja željezna vrata u prostor, u kojem stoje dvije peći. Ove su iz lijevanog željeza sa jakim rebrom, a lože se iz predvorja i griju sušnicu u prvome katu.

U ovoj se prostoriji sakuplja i hlađi na cementnome podu istrušeno sjeme.

Peći su zaštićene laganim krovom od guste mrežice za to, da sjeme, koje iz sušnice propada, ne padne na toplu peć, nego po strani na pod.

Sl. 1.

Sl. 2.

Na desnoj strani zgrade je spremište za šišaricu, u koje se sabiru šišarice. Ovo spremište treba da je sasvim zračno, da se ne bi spremljene šišarice uplesnivile ili užegle; za to su otvori prozora na ovoj prostoriji jednostavno letvicama pribijeni, tako da zrak može trajno strujati. Iz ovoga spremišta vode drvene stepenice u drugo isto ovako spremište u I. katu (sl. 3.), a u stropu obaju spremišta je otvor, kroz koji se pomoću običnoga kolotura dižu šišarice na tavan.

U lijevoj strani zgrade je prostorija za manipulaciju sa sjemom.

U I. katu nalaze se (sl. 4.):

Predvorje	$42 m^2$.
Sušnica	$62 m^2$.
Spremište za šišaricu	$70 m^2$.
Spremište za sjeme	$70 m^2$.

Ovo predvorje služi za manipulaciju s istrušenom šišaricom.

Iz ovog predvorja ulazi se kroz dvoja vrata u sušnicu, koja stoji upravo nad pećima.

U ovoj se prostoriji suši šišarica i trusi sjeme na ovaj način:

Šišarice se naspu na ljesice, kojih imade 140, u dva reda, jedne pored drugih i jedne iznad drugih, u sedam etaža.

Ljesice su $1.50 m$ duge, a $80 cm$ široke i uzimaju svaka po $0.60 hl$ šišarica, što čini za cijelu sušnicu $140 \times 0.60 = 84 hl$ šišarice. Sagradene su masivno od mehkoga drveta, te su samo okviri ljesa spolja okovani limenim trakom.

Prednost je ovih ljesnica u tome, što su lagane i radnik može s njima lako manipulirati, te što se na njima sjeme ne prži kao na željeznim, pri čemu gubi klicavost.

Između i okolo ljesica u sušnici je dosta prostora za kretanje radnika i manipulaciju. Ovaj prostor je popođen letvama, da kroz njega može od peći strujati topli zrak u sušnicu, a iz sušnice istrušeno sjeme dole propadati.

Obje prostorije po stranama sušnice u I. katu stoje u vezi sa sličnim prostorijama, koje su ispod njih u prizemlju i služe u iste svrhe kao donje.

Sa glavne želj. pruge vodi jedan ogrank upravo pred trušnjaču i po njemu se dopremaju vagoni sa šišaricom, koja se izravno i lako prebacu iz vagona u spremište.

Gradnja trušnjače i nabava namještaja stajala je u ono doba 23.000 K; za ono doba primjerena, a danas neznačna svota.

O poslovanju oko trušnjače i dobivanju sjemena vodi se tačna evidencija u više registara, među kojima jedan od glavnih prikazuje ovaj obrazac:

Š i s a r i c e d o p r e m l j e n o

Predmet	Mjesto dobave	Tekući broj		Zaliha sjemena	Prosječna ko-težina dobivene noga sjemenu po 1 Hl šisarice	Ustanovlje- na prosječna klicavost
		Vrsta drveta	Trošak			
1. Omorova šisarica	Borja planina (vlastita)	Datum	Vrst drveta	Zaliha sjemena	Prosječna ko-težina dobivene noga sjemenu po 1 Hl šisarice	Ustanovlje- na prosječna klicavost
	13./X. do 26./XII.	Omora	Oko sabiranja	Omora	Omora	Omora
	14·50	Crni bor	Oko dobave	Crni bor	Crni bor	Crni bor
	134·50	Bijeli bor	Ukupno	Bijeli bor	Bijeli bor	Bijeli bor
	176·00	Pančićeva omora	Trošak oko manipulacije kod trušenja po kg sjemena	Pančić omora	Pančić omora	Pančić omora
	325·50	Pinus leucod. Mun.	Datum	Munika P. leucod.	Munika P. leucod.	Munika P. leucod.
2. Pančićeva omora	Višegrad	Količina u Hl	D p D p D p D p	kg	kg	C°
	5./I.	87·5	12./I.	85	850	0·97
						420
						92
3. Crnobar	"	5/I.	14/I.	190	190	40°
		199·50			1·17	87
Itd.						

Da trušenje uspije, ima se:

1. podržavati trajno jednoličnu propisanu toplinu i
2. pospješavati isparivanje vodene pare i cirkulaciju suhog zraka, predpostavljajući naravno da su šišarice zrele i pune sjemena.

Cijeli posao obavlja šest stalnih radnika, od kojih dvojica rade i noću, podržavajući vatru u pećima.

Cijelo vrijeme, dok kampanja traje, stalno je u trušnjači postavljen jedan lugar kao nadziratelj posla, koji je u ovaj posao potpuno upućen. Inače vodi posao šumar, koji stanuje u Pribiniću, a trušnjača je pod upravom tesličke drž. šum. uprave.

U trušnjači samoj vodi se iskaz o temperaturi, koja se svako dva sata kontroliše na toplojerima, postavljenim u sušnici i unosi u iskaz. Propisana temperatura za omoriku je 40°C i nije ju teško podržavati, ako su peći dobre.

Poslovanje se obavlja na slijedeći način:

Sakupljena šišarica diže se pomoću kolotura iz spremišta na tavan, a odavde se pune ljesice u sušnici. U tu svrhu imade u stropu sušnice tri otvora, kroz koje se pomoću dugih uskih vreća, koje su bez dna (Füllschläuche), spušta šišarica na ljesice i to počam od najdonje redom, dok se sve ljesce ne napune. Kada su ljesice nasute, počne se grijanjem i nakon nekoliko sati, sa ventiliranjem, koje traje punih 10—12 sati, sve dok se nije šišarica sasvim osušila i vodena para zamijenila suhim zrakom. To se obavlja pomoću četiri ventilatora, koji su na stropu sušnice.

Već nakon 24 sata sušenja počnu se šišarice uslijed topline otvarati i obično su potpuno otvorene i istrušene nakon 36 sati. Da se sušenje pospješi, radnici češće potresu pojedinim ljesama, pa sjeme iz otvorenih šišarica ispada i propada u prizemni prostor, gdje se ohladi.

Kada je sušenje dovršeno, istresu se sve šišarice, u kojima obično ima još po gdjekoje zrno sjemena, u predoblje, ovdje se meću hektolitrom u bubanj, koji jedan radnik okreće, te se uslijed rotacije šišarice u bubenju prevrću i prebacuju i tako se i posljednje zrno sjemena istrusi. Istrušene prazne šišarice se izravno iz bubnja propuste kroz jedan otvor u prizemlje i padnu neposredno pred peći, koje se ovom šišaricom lože.

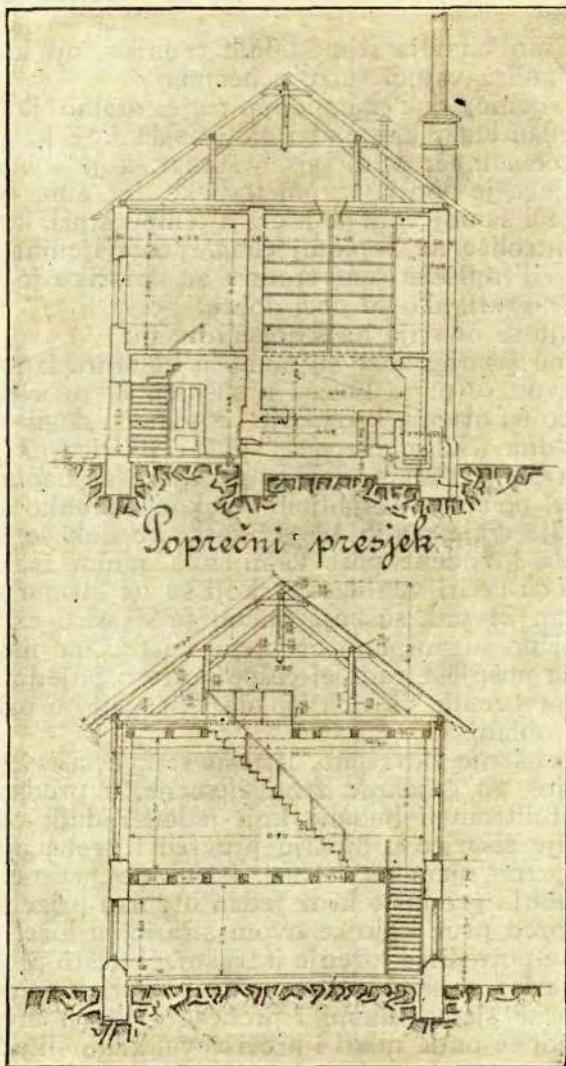
Obično se potroši za loženje u trušnjači nešto preko polovice istrušenih šišarica, te se prema tome drugo gorivo ne upotrebljuje.

Istrušeno se sjeme sakupi i prenese u lijevu prizemnu prostoriju, u kojoj se onda mlati i prečišćava, kako slijedi:

Obično se napuni vreća od jedne trećine sa sjemenom, na kome je još i krioce, a onda se mlatačama pôl sata mlati. Kada je sjeme izmlaćeno i oljušteno od krioca, prorešeta se kroz običnu vetrenjaču (Fruchträuter) i razluči od krioca i inoga smeća.

U slučaju da se sjeme kod jednoga rešetanja potpuno ne očisti, to se rešetanje opetuje kroz sitnija rešeta sve dotle, dok ne postane potpuno čisto.

Očišćeno borovo i omorikovo sjeme se onda pohrani u velikim zračnim sanducima, u kojima se može držati i po nekoliko godina.

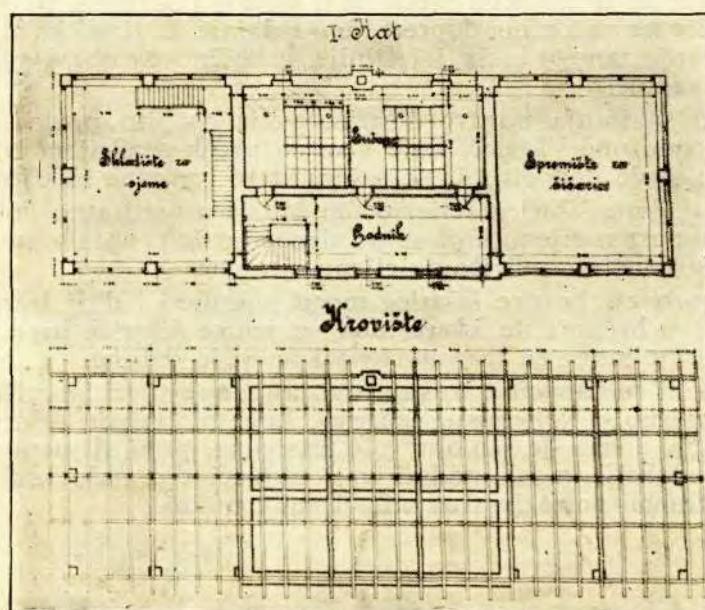
Sl. 3.

Dok su jedni radnici zaposleni oko čišćenja i spremanja sjemena, dotle drugi ponovno nasipaju šišarice na ljese i dižu šišarice na tavan u sušnici, te posao teče neprekidno i može se uzeti, da svaki turnus traje 48 sati.

Od svakoga turnusa dobiva se prosječno 90 kg sjemena; ne-deljno se prerade tri turnusa i dobije oko 270 kg sjemena. Ako kampađa traje od 1. januara do 15. marta, 10 nedjelja, može se u tome razdoblju istrusiti 2700 kg sjemena. Prema potrebi moglo bi se početi trusiti već 1. novembra i produžiti posao do 31. marta, eventualno i dalje.

Dosta suhe i čiste šišarice mogu se i u većoj količini metati na ljese, a borove do 100 *hl* na turnus, pa ta okolnost jako upli-više na uspjeh posla.

Velika je pogreška kod omorove šišarice, ako uz šišarice dode kića i četine u sušnicu, jer se sjeme od posljedne vrlo teško čisti.

Sl. 4.

Od svih vrsti drveća najteže se preradjuje Pančićeva omora; njene su šišarice sitne, čvrsto zatvorene a kako smolave, pa turnus kod ove omore traje do 72 sata.

Velika se važnost polaze na provenienciju sjemena, kome se odmah nakon trušenja ispituje klicavost.

(U toj se trušnjači preradjuje i jelova šišarica. Ovo se obično obavi u mjesecu oktobru bez umjetne topline i upotrebljavanja sušnice, jer se ove šišarice same od sebe raspanu uslijed čestoga miješanja i prevrtanja.)

U okolini Pribinića počinje se sa sabiranjem omorove šišarice u polovici oktobra i sabire, dok ne zapadne dubok snijeg, a to biva obično u polovici januara. Ako je rod dobar i krošnja u vršku prepuna šišarica, može jedan radnik dnevno sabrati 2—3 *hl* šišarica. Pri sabiranju ne smije se radnik služiti nikakvim oštrim oruđem, s kojim bi grane oštećivao, nego mora šišarice rukom trgati.

Šišarice su najbolje sa srednje starih stabala.

Borova šišarica se počinje sabirati tek početkom decembra i to s razloga, što je dobro da šišarice na grani izmrznu, jer se onda u sušnici lakše otvaraju.

Glavne količine obiju vrsti šišarice se svakako saberu u zimskim sjećama s oborenih stabala, te se prema tome udešava i rušenje stabala u zimskim sjećama u cijeloj pokrajini, pa i onda se šišarice na vagonima dopremaju u Pribinić. U zimskim sjećama je sabiranje mnogo lakše i jeftinije, a obično ga obavljaju sami šumski radnici.

Kod sabiranja borove šišarice valja osobito paziti, da se sabiru samo one šišarice, koje vise na prošlogodišnjem izbojku, inače se može dogoditi, da se sabiru stare i prazne šišarice.

Za podvoz šišarica željeznicom bio je u predratno doba određen popust u cijeni, koji se od današnje želj. uprave ne može dobiti, što znatno upliviše na cijenu sjemena.

Omorove i borove šišarice mogu podnijeti i duži transport, pošto se u hrpmama ne kvare, dok se jelove šišarice brzo užegu te uopće ne mogu se transportovati na veće daljine.

Kad bi se kapacitet trušnjače u potpunoj mjeri iskorišćavao, što je ovisno o količinama šišarica, koje bi trebalo sabirati na sve strane, odakle je samo moguć transport, to bi sjemenom vlastite produkcije mogli podmirivati najveći dio naše kraljevine i ne bi trebali potraživati raznih firma u tujini.

Ing. Ante J. Ružić (Ljubljana):

Da li je i u nas moguć i koristan liberalizam u šumskom gospodarstvu?¹

(Prinos raspravi zakona o šumama.)

Gotovo svi moderni šumarski političari zastupaju stanovište, da treba koliko je moguće ograničiti pa i posve dokinuti uplitanje državne šumarske vlasti u poslove šumskog gospodarstva šumovlasnika, a čini se da su najmoderniji upravo oni, koji odriču svako pravo državi u tom pogledu. To stanovište dolazi do izražaja gotovo kod svakog moderniziranja dosadanih zakona o šumama. Dapače ni sam austrijski zakon iz godine 1852., koji je bio možda plod revolucije od 1848. godine, a za to ne manje stvor reakcije, nije u tom pogledu išao dalje od propisa nekojih policijskih mera time da je odredio, da sve ono zemljište, koje je tada bilo pod šumom, mora da ostane i ubuduće takvim, te nije dopuštao općenito upravo nikakve ingerencije vlasti na pitanje, kaka da bude ta šuma (izuzev slučajeva javnih šuma i zabrana).

Bez sumnje, to je načelo ne samo moderno u smislu državljanskih prava, slobode raspolažanja sa svojinom, prosvećenog demokratizma, već je i obzirom na karakter šumskog gospodarstva već na prvi pogled vrlo preporučljivo i dobro. Lokalne i tržne časovne potrebe najrazličnijih šumskih proizvoda i sortimenata dovesti u što bolji sklad sa izvanredno dugim vremenom proizvodnje, turnusom, sa vanredno lukrativnim i teškim transportovanjem, u vezi sa nedostajanjem mogućnosti svakog intenzivnijeg uplivisanja na produpcionu kapacitetu zemljišta: sve to dovesti u sklad sa merodavnim finansijskim momentom, može najbolje samo neograničavana, podeljena privatna inicijativa. No i pored toga nesigurnost uspeha kakve prisilne mere u tome pravcu čini širu ingerenciju vlasti gotovo nemogućom.

To je sve gola golcata istina, ali je istina i to, da se tu pretpostavlja, da je ceo skup šumovlasnika građana jedne države i svaki pojedinac u tome skupu u etičkom i gospodarskom obziru besprikoran, vaspitan, napredan. Ne samo šumovlasnici, nego i drvarski trgovci, industrijalići, radnici, pastiri, svi državljanici: to su vremena, o kojima je tako strahovito javno sanjao i Lenjin i mnogi veliki duhovi svih vekova. I doista, taj moderni liberalizam u šumarstvu doneo je narodima i pokrajinama, gde je moralna i materijalna kultura naroda bila na visini, silan i zaviđanja

¹ Donosimo ovaj članak bez obzira na to, što je glavna uprava uzela za osnovicu rasprave načrt, izrađen na drugim načelima. Op. Uredništva.

vredan procvat celokupnog tamošnjeg šumarstva.¹ Da, opazilo se sve to više, kako je taj momenat razdvojio i graduisao ne samo pokrajine i države, srezove, opštine, već, i to u najvećoj meri, i pojedince, pojedine individue i susede. Već sam jednom napisao, kako je posve krivo ako etnolozi, kad procenjuju stepen kulture jednog naroda, motre i zbrajaju javne zgrade i hramove, važu sapun u vezi sa industrijom, broje knjige i časopise i slično, namesto da idu prvenstveno i u šumu i da po njenom stanju procenjuju i ocene visinu duševne i materijalne kulture naroda, koji tu obitava, odnosno i posednika, čija je šuma. Sretne li Islandije, koja, kako kažu, ne treba nikakve policije i nema nikakvog zatvora, jer je svagdanje štivo pučanstva ribara Homer u originalu i sveto pismo! No, ko znade kako je i tamo po svetskome ratu! U ostalom svetu u tome nismo napredovali.

Kako rekoh, razdvojenje je nastalo i napreduje dalje. Onaj koji je tu slobodu umeo iskoristiti i znao oceniti, imao je od nje silne koristi, dok je onaj, ko toga nije znao, i što je manje to znao, to više zaostajao, nazadovao i propadao. A s njime i šume. Kao što druga dobra, tako se je i šuma počela kupiti u rukama onih nekojih pojedinaca, a ogromna većina pučanstva ostajala je ne samo bez prave i potpune koristi od šume, već je i šume sve više nestajalo. A to je vrlo žalosno, to žalosnije, što druga dobra i opet dolaze među narod, dok se šuma ne vraća, kad je jednom uništена.

Jasno je dakle da ona toli lepa i potrebna sloboda u šumskom gospodarstvu sme i može doći s a m o k a o p o s l e d i c a gospodarske i etičke vaspitanosti celokupnog naroda, nikako ne kao njena preteča; inače ona služi s jedne strane konačnom poštovanju dobara, a s druge strane pospešuje najpre materijalno te postepeno i potpuno zasužnjenje upravo onoga, kome smo tu slobodu hteli dati. No ako idemo i moramo da idemo i dalje, vidimo, da današnji svet ne poznaje više kitajskih zidova; svuda i to svuda pre, koliko je nivo kulture različitiji, preleva se moć duševno jačega i oni narodi, koji ne znaju ceniti i iskoristiti slobode, uzalud sve ostale mere, oni postaju plenom, a njihove šume kolonijalnim bogatstvom tuđinca.

To vidimo ne samo kod nas u svim našim zemljama, već i posvuda druguda. Žalosno je bilo videti po Alpskim zemljama bogataške velešume, koje su se i terensko sve više uvećavale i širile, sa po hiljadu i više kubika na hektaru, dok su na jednakom zemljишtu susedne male šumice nosile samo još beskorisno grmlje i tu i tamo po kakvu tanku ili do vrha okljaštrenu smreku, ne-

¹ Uzgred budi rečeno, da je takav blesak dosad i previše zavodio naše političare, na štetu njihovog najplemenitijeg nastojanja: oni su prečesto stvarali zakone i za Englesku, i za Švicu, i za Ameriku, samo za svoju zemlju ne. U šumarsku pazimo što radimo, jer se zlo ne da popraviti! (Op. pisca.)

sposobnu za svaki bolji sortiment ili uopšte za život. To je bilo, a to je i danas svuda onuda, gde vlada neograničeni liberalizam, a mali čovek za nj još nije zreo. A ipak niko pametan ne može posumnjati o tome, da su one male šume davale općenitosti mnogo više, davale su tisuće i tisuće zdravih i čvrstih građana, dok su one druge, gde više gde manje, služile u prvoj redu ras-kalašnom životu pojedinca, dok ne padu žrtvom neograničenoj špekulaciji međunarodnog velekapitala. Nažalost, u mnogim je našim krajevima bio onaj tiran tuđinac, a ovaj je velekapital bio istotako tuđinac. Ni jedan se objekat našeg narodnog gospodarstva nije toliko zloupotrebljavao kao sredstvo odnarodenja i tudičke ekspanzije kao šume.

Zato vidimo, kako se u zadnjim decenijima u svim tim krajevima počela uviđati potreba umetne regulacije tih nezdravih odnosa sa strane države. Premda je to pitanje već daleko napred uređeno i raščišćeno time, što su već doneti zakoni za zaštitu onih velikih i manjih poseda pred rasparčavanjem (Koruška pred rat) i što se proučavaju mere, koje su potrebne da se spreči ono proždiranje malih a vrednih sa strane velikih, ipak moram, da osvetlim važnost naslovnog pitanja, koraknuti od prilike za pedeset godina natrag. Već tada se je ozbiljno mislilo o tome: kad već sada od onog malog istradalog toliko koristi, kolika bi ta bila kad bi i sve ove šume stajale na visini, na kojoj stoji ona velika. I ta je misao rodila neverovatne uspehe, kako ćemo videti.

Ne ću sada da govorim o velikoj ideji prosvećivanja, niti o raznim, dosad nažalost povećini neuspelim pokusima šumskog zadrugarstva, nego nas interesuju pred svime one mere, koje je država s tolikim uspehom preduzimala u predmetu gospodarstvene ingerencije na šumoposednika, i velikog i malog, pošto se je pokazala ona potpuna sloboda, koju je ostavio spomenuti šumski zakon, u tako nezdravim posledicama. Izričito naglašavam, da je ovo pitanje silno aktualno upravo za nas, pred donošenjem šumskog zakona, pošto sam uveren a imamo već i jasno zacrtane indicije za to, kako ću kasnije razložiti, da nam ne će uspeti i da ne bi ni dobro bilo da nam uspe, zadržati ili smeniti naravni tok historičkog razvoja šumarstva, koji se pomiče i zacrtan je posvuda u smjeru: regal—komunalizam—individualizam. A zato treba da se koristimo u najvećoj meri iskustvima, koja su drugi napredniji narodi stekli i mnogoputa i vrlo skupo platili.

Rezultati će pokazati, da na stvari ništa ne menja, što su, pored onih dubljih uzroka, neposredni povod za tu potrebnu reakciju u zemljama istočnih Alpi, u šumarstvu inače vrlo naprednim, dale velike seče gore na golo u početku osamdesetih godina prošloga stoljeća, koje su seče bile posledica — slobode i — nenađane izvanredne konjunkture. Kako su već par godina po tome, začetkom devedesetih godina, u tim krajevima beležili najveće bujičke katastrofe zadnjih nekoliko stoljeća, sećamo se, a mnogima ne će biti poznat ovaj vez događaja: otvorenje Predilske

železnice u Italiju silno je pojevtinilo izvoz drva i grade u tu zemlju; cene su drvu i gradi usled toga silno poskočile; nesavestnost trgovaca, koji su nicali kao gljive po kiši i preplavili kao skakavci — i ispolja i u zemlji — pokrajine, te nerazumnost, nesavremenost i ona sloboda seoskog ljudstva prouzrokovali su ogromne gole seče. Ove su odmah imale za posledicu katastrofalne nalive vode, bujičke katastrofe, godinu za godinom, te su pretile, da u najkraćem vremenu uniše sve bogastvo i te krasne zemlje pretvore u pustoš. Reakcija je dakle morala doći u glavnome radi ovoga, što nam dokazuje i činjenica, da pokrajine, koje nisu bile u neposrednoj bujičkoj pogibelji, do najnovijeg vremena nisu preduzele tih mera (Kranjska, Primorska).

Počeci tih mera vode nas u Galiciju, tu zemlju šuma i sličnih odnosa, a bili su, bez dvojbe, isti uzroci za to. Reakcija je postojala u tome, da se je vrlo strogim naročitim provedbenim zakonima (o prijavi seče etc.) silno, u mnogom obziru i previše ograničila sopstveniku ona sloboda gospodarstvenog raspolaganja sa šumom, te su, za one velike šume, bili izdani propisi, da moraju imati privredne planove, potvrđene od vlasti, te stručno kvalifikovano osoblje. U Koruškoj je to skučavanje išlo tako daleko, da se je u velikom delu zemlje stručnjaci točno propisivalo način i vreme seče, izrade, dopreme, otpreme, izvoza itd. reko bi gotovo za svako pojedino stablo, naročito u onim manjim seljačkim šumama. Regulisanje kulturnih i ogojnih radova vršilo se je već i otprije na osnovu propisa matičnog zakona (iz god. 1852.), a sada je bilo još kudikamo intenzirano. Pa ni u ravnici nisu se dozvoljavale prevelike suvisle gole seče, u brdovitim predelima, izvan t. z. bujičkog područja, vredilo je nekako kao maksimum 6 hektara. Pored toga cela se je služba udesila tako, da je šumarski stručnjak (teoretsko i praktično potpuno kvalifikovan akademičar, organ šumarskog resora) uvek i posvuda bio na raspoloženje naročito malim ljudima, ako su ga trebali i tražili, a morao je po zvaničnoj dužnosti ostati ceo čas u stalnom osobnom saobraćaju sa ljudima i tamu, gde ga ispočetka i nisu rado gledali. Predavanja, uzorne kulture i šume, nagrade za dobre rade, podučavanje i upućivanje, stručna pomoć u svakom obziru, uzgoj i razdeoba šumskih sadnica, besplatno i po minimalnim cenama, zaštita od prevare špekulanata: sve je to u neverovatno kratkom vremenu stvorilo tako srdačan i čvrst vez među seljakom i tim stručnjakom, da je ovaj postao pravim učiteljem i dobrotvorom narodnim, a što je najlepše, da je i narod to sve više osećao i priznavao. U mnogim je krajevima šumskih prekršaja i kazni — izuzev špekulantе, ponaјviše izvana — gotovo posve nestalo. Kaucije za pošumljavanje golih sečina, gde su još bile potrebne, ljudstvo nije nerado plaćalo; novac mu je bio ušteden i dobro plodonosno pohranjen, a u velikoj stisci pomagao se lako i potvrdom, koju je imao u ruci. Kad još spomenem, da je po prečno na dva sreza sa više nego 2000 km^2 površine i okruglo

100.000 ha šuma jedan sam takav stručnjak, sreski referenat, sa 3—4 pomoćna organa (stariji kvalifikovani nadlugarji), obavljao sav taj i drugi ogroman posao i obavlja ga i danas, videće svako, kakvu veliku misiju vrše ti naši stručni kolege. Nije čudo da su kod naroda redovno vrlo obljudljeni, čime se je računalo i za vreme vojne, te su bili pravi pouzdanici naroda i njegovi posrednici.

A sada da vidimo, u par reči, posledice toga rada. U pričišnju trideset godina digla se produkcija drveta na istoj površini mirno mogu reći za dvostruko. A međutim uredio se je razmer popaše naprama šumi gotovo potpunoma, goleti i velikih golih sećina više nema, pa nema ni pogibelji od bujica, čemu je mnogo doprinela i uzorna zagrada bujica, te je u punoj meri zaštićena krasna plodna ravnica, seljaštvo se nateče za pravovremenu dostavu što boljih sadnica, da što pre svoja šumska zemljišta opet pošumi. Mala pa i velika industrija i obrt te poljoprivreda stalno su snabdeveni potrebnom građom i ogrevom, stanje šuma — do ponovne konjunkture po vojni — stalno se je pravljalo i prelazi u mnogim predelima vidno u t.z. stableno gospodarstvo (Baumwirtschaft), pod budnim upravljanjem i čuvanjem posednikovim, seljakovim.

Zakon o prijavi seće, u nešto liberalnijem obliku, raširila je narodna vlada po oslobođenju na područje čitave Slovenije, viđeći kako se je izvanredno dobro pokazao na prijašnjim područjima.

Poratna psihoza a i osiromašenje naroda, nesavesnost i mnogobrojnost prekupaca,¹ pored nedovoljnog snabdevanja službe sa strane vlade, uzrok su, da u nas još mnogo vremena ne bi mogli preći na ono moderno stanovište gospodarstvenog liberalizma, a u mnogim krajevima naše prostrane države još i duže. A toga ni ne treba, jer narod sam uviđa, od kolike mu je koristi racionalno gospodarenje sa šumom.

*

* * *

Već sami gornji općeniti izvodi mislim da dostaju, da ne bi smeli ni trenutka dvojiti o tome, kojim smerom da krenemo kod donošenja novog zakona o šumama. Ne sme nas smetati, što se napredni narodi i njihovi šumarski političari vraćaju k potpunom gospodarstvenom liberalizmu, jer su već davno preživeli sve te faze stručnog gospodarstvenog razvoja, i kad mi, ceo naš narod, dospe do istog tog štadija — mi ga već ne ćemo doživeti — onda će naši naslednici moći to isto uraditi, što oni sada čine. Naš položaj nije lak, a nije ni nesavladiv. Imamo velikih rezerva

¹ Drvarsку trgovinu treba u interesu šumarstva na svaki način koncesionirati! (Op. pisca.)

na jednoj strani, a ogromnih pustoši na drugoj. Jedno mora pomoci drugome, da se pridigne, a tu treba ogromnog rada i velikopotezne, načelno centralizovane šumske politike. Niti jedan slavonski hrast, niti jedna prajela Bosne ne bi smeli iz zemlje a da pre ne dadu obolusa za hercegovačke, dalmatinske, crnogorske i macedonskoalbanske kraške pustare! A to su sve radovi gospodarstveni.

To je sve općenito. A sada treba da opozorim svu našu, načito stručnu javnost i na jednu specijalno našu novu i veliku opasnost po razvoj i napredak našeg šumarstva, koja nam sama apodiktično ukazuje taj put i koja, čini se, da još uvek nije dovoljno uvažena. Tu će trebati svih naših sila, da tu opasnost za krasno naše šumarstvo, ponos i moć naše lepe otadžbine, što uspešnije paralizujemo, te samu ideju, koja je potrebna a možda i dobra, pravilno usmerimo i njeno provođenje točno odredimo.

Poznato mesto našeg Ustava u čl. 41. glasi: »Privatni veliki šumski kompleksi ekspropriju se po zakonu i prelaze u svojinu države ili samoupravnih tela.... Veliki šumski kompleksi, koje je tuđinska vlast poklonila... prelaze..., u državu ili opštinsku svojinu...«, a dalje: »Zakon o šumama odrediće uslove pod kojima se zemljoradnici i oni, koji se uzgred bave zemljoradnjom, mogu koristiti sečom drva za gradu i ogrev, kao i za ispašu stoke, u državnim i samoupravnim šumama.«

Ustavotvorca je očito vodila misao s jedne strane na krajeve, gde narod sam faktično nema nikakvih šuma, već su sve šume ili državno ili samoupravno vlasništvo, ali s druge strane i na to, da poljoprivredno ljudstvo, ogromna većina naroda, konačno ozdravi od vojnog uznemirenja te pomireno što pre opet svojski prione uz zardali svoj plug, koji ga jedini može rešiti bede.

Svi smo stručnjaci u tome jedne misli, da je taj član Ustava jedan od najtežih i najdalekosežnijih. No s njime se moramo posmiriti, kad pomislimo, da ako i dode kada u čemu do promene Ustava, ovaj se član tako brzo ne će menjati šumarstvu u prilog. Tu je država deo svoje najdelikatnije imovine odstupila širokom narodu i nema više lakog uzmaka. Zato treba da točno ocenimo ove odredbe.

Pre svega Ustav nam izričito nalaže, da rešimo jedan silno dalekosežan, čisto gospodarski problem zakonom o šumama, da se dakle već iz toga razloga ne možemo ustegnuti dužnosti detaljne obrade tog pitanja u tem javnom zakonu, sa svim konsekvenscama. Ove jesu n. pr. organizacija vlasti i službe, načelni propisi o prodaji, o cenovnicima i dr. Da li je to dobro ili zlo, u položaju, u koji nas je Ustav doveo, videćemo niže. Na svaki način u drugim zemljama nema takve odredbe, zato ni naš zakon o šumama ne može ni ne sme biti identičan njihovim zakonima, pošto ima silno proširenu zadaću.

Ustav je naložio državi i samoupravnim telima snabdevanje zemljoradnika i onih, koji se uzgred bave zemljoradnjom, gradom iz njihovih šuma, a ujedno se ograničio na regalno i komunalno stanovište. Zemljoradnici i oni, koji se uzgred bave zemljoradnjom, se množe, kažu, geometrijskom progresijom, dok se šuma poprečno uopšte ne množi. Jasno je, da će se i potrebe na ogrevu i gradi umnožavati geometrijskom progresijom i mi se istom progresijom bližimo času, kad sve drvo iz državnih i samoupravnih šuma neće dostajati samo za ovo. No Ustav je dao i nešto, čime država odnosno samoupravna tela jošte ni ne raspolažu, to su privatni šumski veliki kompleksi, koji će preći putem eksproprijacije u državno i samoupravno vlasništvo. Ovo snabdevanje ima se dakle vremenom protegnuti na sve šume u državi, izuzev samo one male šume; na jednoj strani imamo dakle javni, nego ograničeno opterećeni beneficij (ne služnost!) za sve one zemljoradnike i druge, koji nemaju vlastitih šuma, a na drugoj strani male poseđnike šume. Jasno je po tome, da nalazimo jedini put za rešenje naših šuma u onoj, u tom slučaju sretnoj kombinaciji, to jest, da će se zakonom o šumama označiti uveti, pod kojima, kada i gde će se to vršiti, da će dakle zakon uređiti ovu čisto gospodarstvenu stranu tog problema. Druga je mogućnost, to jest ostvarenje što više onakvih malih poseda, po mojem tvrdom uverenju, pod strogim gospodarstvenim nadzorom, još bolja, ali je zasada oduzeta spomenutim stanovištem Ustava. O tome će trebati voditi računa kod odredaba o prodaji i o deobi šuma u zakonu o šumama.

U teoriji i u praksi imamo tu dve interesirane stranke, s jedne strane državnog i samoupravnog upravitelja šume, s druge strane vojsku zemljoradnika. Sukob interesa kulminiran je do skrajnosti. U takvom položaju treba apsolutno nepristranog sudije sa neograničenom vlasti. Taj deo zakona dakle ne može biti drugo nego naročito u tančine izrađeno poglavlje javnog zakona. I u tom je momentu upravo sreća, naročito po državne i samoupravne šume, to moram naglasiti, što je javnoj vlasti prideljen naš stručno potpuno kvalifikovan referenat, čije je nepristrano stručno mnenje za sve vlasti obavezno! Slabija je strana bez svake sumnje općenitost, interes na šumi, šumska uprava i njeno osoblje, te će ovo i trebati u prvome redu one zaštite vlasti. U tome moramo naći rešenje naših šuma.

No preuzimanjem dužnosti tog beneficija postaje za državu apsolutno još jedna nova dužnost, to jest da točno motri i znade, što i kako se radi i s onim šumama, koje su određene, da ovu njenu dužnost regulišu. Ona je dužna i te kako starati se ne samo oko izvršivanja t. z. policijskih mera u malim i drugim privatnim šumama, nego, i to jednakom intenzivno, i oko toga, što se i kako se u tim šumama uzgaja i gospodari, jer je od toga ovisan momenat, kad počinje ona dužnost za državu. Država

dakle ne sme nikako ograničiti svoje ingerencije samo na fakat pošumljenja, na zabranu krčenja i pustošenja i sl., nego mora strogo nadzirati i čitavo gospodarenje sa šumom i šumskim proizvodima u pogledu skrajne racionalnosti. To joj nalaže ne samo financijalni momenat glede državnih i samoupravnih šuma, nego, i to posebice, i skrb za obrt, industriju, trgovinu i za sve ostalo žiteljstvo države, koje onih naročitih prava nema.

Mislim i opet da je dobro, što će i taj intenzivni gospodarski nadzor vršiti isto ono stručno lice, referenat, koji će prema tome već po službenoj dužnosti biti najtočnije upućen u sve odnošaje, koji u svemu postupku dolaze u obzir, i ujedno biti odgovoran stručni činovnik šumarskog resora.

* * *

Kako iz svega toga proizlazi, nemoguće je, a bilo bi i opasno i štetno, kad bi sada u našim, položajem i Ustavom stvorenim odnošajima, hteli i počeli provadati ideale, do kojih su se nakon jednakih dugih borbi, kakve nas tekar čekaju, popeli napredni narodi i njihovi političari. Mi se smemo i moramo koristiti njihovim iskustvima, ali ne smemo ni trenutka zaboraviti, naročito pred ovako važnim zadaćama kao što je donošenje zakona o šumama, da nam je voditi našu špecijalnu narodnu šumsku politiku, koja je još mnogo komplikovanija, a zato i časnija, ako je časno rešimo.

Znajući vrlo dobro, kako su gledišta stručnjaka baš u ovom načelnom pitanju, koje sam postavio u naslov ove raspravice, podeljena, smatrao sam apsolutno potrebnim da iznesem svoje gledište pred kolegama, pre nego im po dužnosti iznesem svoj elaborat zakonskog nacrta. U njemu sam strogo i konsekventno proveo gornja načela. Tako se ima pod pustošenjem šume razumeti ne samo pustošenje zemljишta, nego i sastojine i sada; pod pošumljenjem ne razumem samo stavljenje »pod šumu«, već država treba da ima, po potrebi, odlučnu ingerenciju i na to, šta se i kako se ima gojiti; nadalje državu mnogo zanima i seča, izrada, doprema, trgovina i industrija, kaošto i iskoristićivanje svih sporednih proizvoda u svim šumama bez razlike sopstvenika.

Prema tome nužno je potrebno propisati predloženje i potvrdu privrednih planova i programa za sve nedržavne šume bez razlike, odnosno za male uvesti sistem prijave seča, kako sam gori razložio, te posvetiti primerenu pažnju pitanju gospodarstvene potrajanosti i racionalnosti u svim šumama uopšte, te pitanju njihovog održanja i unapređenja. Kvalifikovano stručno osoblje svih nedržavnih šuma mora se uzeti pod strogu državnu stručnu odgovornost.

Nadalje moram i ovom prilikom naglasiti neosporivu potrebu, da se zakon o šumama doneće prije drugih agrarnih zakona, s kojima je, bez krivde sa strane šumarskih stručnjaka, po odredbama Ustava došao u tako tesnu, pretesnu vezu! On mora propisati sva ona temeljna nacionalno-ekonomski načela u pogledu šuma, po kojima se imaju upravljati svi drugi privredni zakoni, gde se dotiče materija šuma i šumarstva. Šume su naše tako elementarno važan a s druge strane silno osetljiv faktor, da to moramo zahtevati u interesu celokupnosti i razuma. Naročito važi ovo za zakone o agrarnoj reformi (eksproprijacija velikih šuma, velikih poseda i dr.). Nije nam teško dokazati, ako bi trebalo, koliko je ogromne štete bilo počinjeno već dosada radi toga, što se stručnjaka nije pitalo, a bar sada nek im se dozvoli da svoju kažu, kad se svojski, s ne manje ljubavi, trude, kako bi te štete u buduće popravili i sveli u pravu kolotečinu, da ne budu još i veće.

O ovim je stvarima potrebno opределити si mišljenje pre nego можемо приступити разматранју законских накрта.

Ing. Milan Marinović (Zagreb):

Izkorištavanje šuma u vlastitoj režiji.

(Nastavak.)

5. Režija s finansiјalnog stanovišta.

U pogledu svrhe državnih šuma, koje imamo u prvom redu pred očima kod ove rasprave, postoje u šumarskoj znanosti dva stanovišta, što su u nepomirljivoj protivnosti: jedno je stanovište rentabilnosti, a drugo produktivnosti. Prvo se stanovište temelji na mišljenju, da su drž. šume privatno poduzeće države, koje ima samo tu jedinu svrhu, da odbacuje što veću novčanu rentu. To je stanovište, koje običnò zastupaju privatni veliki kapital i ministri financija. Zastupnici drugog stanovišta gledaju šumu s višeg gledišta. Po njihovom mišljenju je drž. šumarstvo »fidei-comis, koji je vlasništvo cijelog naroda te se s njime imade tako upravljati, da sadašnjost imade što veću korist za podmirenje svojih potreba na šumskim proizvodima i potrebnu zaštitu od šuma, a budućnosti da se osiguraju barem isto tako velike i toliko vrijedne koristi (Otto v. Hagen)«.¹

Kako smo već naprijed naglasili,² drž. šumarstvo mora imati pred očima u prvom redu nacionalno ekonomski princip, ali ne smije smetnuti s vida ni finansijskog momenta. Sredina između oba spomenuta principa je pravi put, kojim treba da podje i naše šumarstvo, jer bi se inače moglo kazati i za naše šume ono, što je rekao jedan od odličnih austrijskih stručnjaka: »Veći dio svih šuma na apsolutnom šumskom zemljištu i na mjestima, udaljenim od prometa, sve šume visokih brijegeva u Evropi i izvan nje, morale bi postati žrtvom principa rentabilnosti; naše divne alpe bile bi pretvorene u krš, kada bi se ozbiljno pomisljalo na provedbu principa rentabilnosti.«³

Taj pravi put — zlatna sredina — moguć je jedino uz režisko gospodarenje. Na taj način može uvijek državno šumarstvo zaštićivati produkcioni princip, pa makar i na štetu rentabilnosti, ako to zahtijevaju viši, opći interesi što će biti samo u vrlo rijetkim slučajevima, jer je u pravilu režisko gospodarenje rentabilnije od gospodarenja, gdje se eksplotacija vrši u kupčevoj režiji. To vrijedi ne samo s gospodarsko-ekonomskih raz-

¹ Charbula: »Zur Reform der österreichischen Bundesforstverwaltung« W. Allg. F. u. Jagdzeitung 1923. sv. 20.

² Vidi str. 144. Š. L. 1923.

³ Charbula: ib.

loga, po kojima je vlasniku šume »po izminuću ugovora ostala opustošena šuma, za koju je utrošio više novca, dovodeći je opet u red, nego li ga je primio za prodano drvo«,¹ nego i s čisto finansijskog gledišta redovnih prihoda i šumske takse.

Istina je doduše, da režijska izgradnja prometala i režijska eksploracija zahtijevaju velik investicioni i obrtni kapital, koji izdaci imadu bitan upliv na tezulju državnog budžeta, ali se ti izdaci opet s druge strane pokrivaju mnogostruko povećanim prihodima. Govoreći o investicijama u šumama gr. ist. fondova u Bukovini veli ing. Opletal, koji je svojedobno onako uzorno uredio režijsku upravu u tim šumama te je ovih dana napustio mjesto gen. direktora drž. šumarstva u Čehoslovačkoj baš radi svog otpora protiv izdavanja slovačko-karpatskih šuma na dugotrajni ugovor²: »... sasvim je naravno, da su porastom primitaka u šumarstvu porasli i izdaci. Pravo mjerilo gospodarske djelatnosti neke uprave očituje se baš u porastu izdataka uz proporcionalni porast primitaka, jer to upravo pokazuje, da se ta uprava ne zadovoljava s primicima, što joj bez ikakovog truda padaju u krilo, već nastoji, da vlastitim silama pronađe nova vrela prihoda.«³

A Dr. Hufnagl veli: »Rezultat tih mjera (naime prekid s erom dugotrajnih ugovora i prelaz na režijsko gospodarenje u Bukovini i Ugarskoj) je imao upravo frapantne rezultate; otvorene šuma vlastitim prometlima povećalo je krug kupaca, *cijene su skočile na 10—15 struku vrijednost*, i odlično su amortizovale izdatke. Najveću pak važnost imala je režija za očuvanje i njegu šuma...«⁴

Tako su poprečne cijene na panju u Bukovini nakon prelaza na režijsko gospodarenje poskočili s 2·12 K u god. 1881—1890, i s 2·48 K u god. 1891—1900, na 5·26 K u god. 1900, u kojoj se već osjetio blagotvorni utjecaj novog načina gospodarenja. Redoviti primici porasli su sa 750.000 K na 5,351.000 u istom razdoblju.⁵ Povećani primici stavili su tamošnje šumarstvo u položaj, da provede dalekosežne reforme na polju uprave (poboljšanje mater. stanja osoblja) i cjelokupnog gazdovanja (decentralizacija sjećina, njega kultura i sastojina, intenzivnost gospodarenja, nove investicije za poboljšanje prometa itd.)

Radi istih uzroka poskočila je cijena drveta u pojedinim drž. uredima u Madžarskoj s 5 K 52 f na 11 K 40 f (Beszterczebánja)⁶ i na 15 K 03 f (Máramaros); u Subotici (niska šuma akacije i jasena) postiglo se po kat. jutru čisti god. prihod od 19 K 52 f; u hrastovim

¹ Ing. Dr. L. Hufnagl: »Bewirtschaftung und Organisation der tschechoslowakischen Staatsforste« W. A. F. u. J. 1923 sv. 19.

² J. Opletal: Das forstliche Transportwesen 1913, str. 239.

³ Spom. dj.

⁴ L. Dimitz: Die forstlichen Verhältnisse ect. str. 272.

Erd. L. apok 1911. str. 34—70.

šumama oko Lugosa završila je režija sa 166 % čistog poduzetničkog dobitka itd.

U Bosni se je kod prodaje putem ugovora postizala cijena od 1·50—2·50 K po m^3 tehničkog i 40—60 fil. za pr. m. ogrijevnog drveta, dočim je za drvo izrađeno u režiji ostajalo po 5—6 K, a za ogrijevno do 3 K kao čista cijena na panju.

U novije vrijeme možemo upozoriti već na lijepo finansijske uspjehe izrađivanja šuma u drž. režiji kod nas. Ti su uspjesi zagarantovani u činjenici, da se kod prodaje materijala izrađenog u režiji već tako postavlja isklična cijena, da se na taksu i sve troškove pribije još 20—25 % poduzetničkog dobitka, a rezultati prodaje su do sada obično s više desetaka postotaka nadmašili iskličnu cijenu.

U Sloveniji se oslanja režijsko poslovanje već na dugogodišnje iskustvo; skoro sav eta drž. šuma izrađivan je i izvažan u režiji. Prevrat je i tu izazvao velik preokret i uvedena je prodaja na panju, što tamošnji šumari s pravom nazivaju »velikim korakom unatrag«. Sada se ponovno počima raditi po oprobanoj staroj metodi, spočetka dakako u čednim granicama, no rezultati su i s finansijskog gledišta takovi, da će se u buduće omjer između prodaje na panju i režije velikom brzinom povećavati u korist ove potonje tako, te će za par godina postići opet predratni kapacitet cjelokupnog etata.

U šumskoj upravi Bled postignut je u god. 1922. na 4315 m^3 smrekovog drveta čisti dobitak režije prema prodaji na panju od 430.972 Din. Ove godine se izrađuje do 8000 m^3 čet. tehničkog drveta.

U šumskoj upravi Bohinjska Bistrica postignut je dobitak od 27 % povrh isklične cijene (u koju je već bio uračunat 25 %ni poduzetnički dobitak).

Ove godine se izrađuje u režiji 5000 pr. m. bukovih ogrijevnih i 4000 m^3 četinjastog tehničkog drveta.

U šumskoj upravi Kostanjevica izrađuje se hrastovo i bukovovo tehničko i ogrevno drvo. U proljeće 1922. postiglo se je za izradene hrastove klade 20 Din, a za ogrijev 23·50 Din veća cijena na panju, nego za drvo, koje se je istodobno prodavalо u neizrađenom stanju u istim okolnostima; početkom ove godine polučeno je za 1 m^3 hrastovih klada 417 Din loco šuma (izradba 10 Din), dočim se istodobno postiglo u lokalnoj prodaji na panju 200—230 Din.

U Hrvatskoj radi se u režiji kod vinkovačke i zagrebačke direkcije šuma za sada u skromnim dimenzijama.

Kod vinkovačke direkcije polučen je najbolji finansijski uspjeh s izradom bačvarske grade; dobar rezultat daju i prodaje ogrijevnog drveta, koje se radi u više šumarija kao i želj. pravovi.

Prema podacima te direkcije prodavana je u P s u n j u (12 km od željezničke stanice) u oktobru 1921 i aprilu 1922 g. hrastova grada od 60 cm promjera i više po 150 Din, slabija po 125 Din.

Režijom je postignuta ova cijena: 1 akov dužica prodan je u ljetu 1922. po 53·73 Din. Odbivši režijski trošak (15·85 Din + 20% ulož. kap. 2·40 Din = 18·25 Din) ostalo je za taksu 35·48 Din. Uvezvi, da se iz 1 m³ vadilo 12 akova, ostaje taksa po m³ 426 Din. Ako se uzme, da se je za isto drvo moglo polučiti, kao što je navedeno 125—150 Din, pa pretpostavivši dapače i 200 Din, ostaje u korist režiji 226 Din po 1 m³.

U Muratovici (8 km od Ž. st.) je po istom računu polučeno po akovu 37·49 Din (13·52 + 2·03 = 15·55; 53·04 — 15·55 = 37·49 Din) ili po 1 m³ 450 Din, dok bi se prodajom na panju polučilo najviše 200 Din. Ostaje dakle u korist režije 225 Din. Da se ne bi više polučilo prodajom na panju, dokazuje analogni slučaj prodaje kod brodske i o., gdje je istodobno polučeno za šume bolje kvalitete i povoljnijeg položaja: na udaljenosti od 6 km 185, 194 do 300 Din, a na udaljenosti od 13·5 km 141 Din po 1 km². *Režijsko poslovanje na oba mesta odbacilo je preko 2·5 mil. dinara čistog prihoda!*

Kod zagrebačke direkcije rađeno je u režiji ogrijevno drvo u Kostajnici oko 40.000 pr. m., a jelovo u Gorskem kotaru dijelom za prodaju a dijelom za kolonističke kuće. Prvi počeci pozakazali su lijepe rezultate i naišli na odobravanje šum. industrije. Tako piše D. L.¹ »... producenti jelovine primili su ovaj pothvat vrlo dobro sa željom, da se time nastavi u slijedećoj kampaniji u mnogo većem opsegu.« Da je i finansijski rezultat odgovarao, dokazuje izvješće drž. šumarije fužinske, po kojem su već prvi počeci dali u jednoj godini 240.000 Din čistog prihoda.

U Vojvodini se radi tako reći isključivo u režiji uz vanredno povoljne finansijske rezultate.

U Bosni je iza prevrata nastao velik zastoj u režijskom poslovanju, ali se u nekim šumarijama ipak radi u većoj mjeri, načrto u Srednjem, Han Kumpaniji, Ilijadži i Tesliću.

U Srednjem je bilanca režijskog poslovanja u 1921/22 svršila s 465.011 D in čistog dobitka, a preliminar za 1922/23 iznosi 2.062.643 D in čistog dobitka; sudeći po dosadašnjim prodajama rezultat će biti još povoljniji. Slični su rezultati postignuti i kod ostalih šumskih uprava.

Već iz ovo nekoliko na brzu ruku sakupljenih podataka vide se konture dimenzija, u kojima bi se kretalo povećanje prihoda državnih šuma, kada bi se režijski rad postepeno proširio na sve ili barem na veći dio drž. šuma. Povećanje čiste dobiti, koja kreće sada oko 70 mil. dinara² za samih 25%, koje odbacuje u iskličnoj

¹ Jugoslovenski Lloyd god. 1922. br. 255: »Izradba bukovih i jelovih sjećina u drž. režiji.«

² Dr. M. Basić; Prihodi od državnih šuma. Novi život, kn. XIV., sv. 4.

cijeni osigurani poduzetnički dobitak, osiguralo bi državi 17,5 mil. dinara više. To povećanje daje opet jasne izglede amortizacije velikog investicionog zajma, pomoću kojega bi se otvorile šume onih krajeva, gdje je danas eksploracija nemoguća. Oslanjajući se na rezultate, postignute u svim državama, gdje su nakon otvaranja šuma cijene na panju poskočile za više od dvostruku vrijednost, možemo bez ikakove rezerve ustvrditi, da bi prihodi drž. šumarstvana nakon otvorenja šuma i promjene sadašnjeg sistema njihovog iskorištavanja za kratko vrijeme poskočili na dvostruku vrijednost.

Sve ovo iznosimo samo zato, da uvjerimo o uspjehu režijskog poslovanja i one, koji sve kombinacije osnivaju na čistom računu rentabilnosti. Pri tome puštamo s vida vrijednost svih onih krediti, koje doduše ne ulaze u obliku monete izravno u državnu kasu, ali je to veće njihovo značenje s općeg gledišta, kao što je: opskrba siromašnijih slojeva i državnih nadleštava jeftinijim ogrijevnim drvetom, dobava jeftinih pragova drž. željeznicama za vrijeme najveće nužde, a da i ne spominjemo uzgajni momenat, koji je doduše irelevantan za ravnovjesje budžeta, ali je conditio sine qua non opstanka naših šuma. Isto tako puštamo s vida i utjecaj ovakovih prodaja na stabilizaciju cijena šumskih proizvoda, za što su pozvane u prvom redu državne šume u onim zemljama, gdje drž. šumski posjed zauzima veće površine. Ovo je naročito važno u doba kriza, kada radi visokih proizvednih troškova i cijene na panju, skupog kapitala i poduzetničkog dobitka raznih posrednika — postanu cijene izrađenog materijala u zemlji takove, da je tako reći isključen svaki eksport.¹

Te u novcu neizražene koristi od većeg su i trajnijeg efekta, nego li je efemerni finansijski uspjeh, na koji se danas ipak počilaže najveća važnost. Ma kolika bila ta važnost sa stanovišta drž. fiskusa, za nas šumare i nacionalne ekonome je pitanje finansijsalno tek pitanje drugog reda; ipak nas veseli, da su dosadašnji rezultati režije i s toga gledišta premašili svako očekivanje pa tako i finansijsalni momenat govori u prilog režije. Istina je doduše, da je latituda kretanja cijena drveta u poratno vrijeme vrlo velika, pa i kod prodaje na panju postižemo često uspjeh, koji mnogo ne zaostaju za cijenama, polučenima kod režijskog poslovanja. Kod toga se ne smije previdjeti činjenica, da na veličinu cijena osim potražbe i ponude utječe još mnogo drugih okolnosti, koje su često ličnog karaktera (afekcijona cijena, nadmetanje kupaca itd.) a najviše izgradnja prometala. Ako upo-

¹ Momentano se Čehoslovačka nalazi u takovoj krizi, a u slučaju naglog porasta naše novčanice mogla bi i kod nas nastati ista situacija.

² Dr. Endres: Handbuch der Forstpolitik 1922. i Dr. Konrad Rubner: Die Bewegung der Holzpreise in Deutschland, 1920.

redimo rezultate dražbe, održane 12. V. o. g. u šumama kneza Thurn-Taxtisa u Lokvama,¹ vidjet ćemo, da je naplata iznad isklične cijene u šumama s gustom putnom mrežom iznosila do 115%, u onima sa slabijim putevima 22—48%, dočim su u šumama s vrlo slabim putevima ostale dapače neprodane neke čestice.

Poznato je, da su u tim šumama u vlastitoj režiji izgradena prometala pa iako se drvo prodaje na panju, to se rezultati njihovih dražba ne mogu ni uporebiti s rezultatima, što se postižu u okolišnim drž. šumama, gdje nema drugih prometala osim izrovanih i neprohodnih vlaka.

Nakon svega toga mogli bi povući ove zaključke: *U državnim šumama treba vlastitim srestvima izgraditi prometala, da poraste vrijednost šume i drveta (dakle iz finansijskih uzroka); režijsko iskorištanje sjećina treba provesti iz gospodarstvenih razloga bez obzira na to, da li i finansijski momenat govori njoj u prilog.*

(Svršit će se.)

¹ Vidi članak prof. dr. Nenadića o tom predmetu u Jugoslovanskom Lloydu g. 1923, br. 110.

ФЕДОР Т. РАДЧЕНИЋ (НИКШИЋ) :

Нешто о црногорским шумама.

Има дosta заблуде у мисли да је Црна Гора и за сада још богата шумама. Ту заблуду ствара и оскудица података о црногорским шумама уопште и месна истинита реченица — »Шума и вода — једино богатство Црногорца.«

Први површини преглед тих шума јасно показује испитивачу да су јадне шуме прживеле неку странину периоду велике борбе са необичним стихијским злом. Та несрећа пала је на њих и од једанпут уништила читаве комплексе најбољих шума, уништила је будућност шума — њихов подмладак и оставила је поједина закржљала и грдобна дрвета.

Тешко је замислити да је то све учинио човек, а који разумис признаје и са извесним поносом говори да су шуме једино његово богатство.

Пријашње »газдовање« са црногорским шумама поставило је ову јуначку покрајину пред дилему: или одустати од старог система уништавања и макар тиме подржавати свима силама своје провизорно богатство, или ће остати после 20—30 година без шуме са бесплодним каменим просторима.

Пошто нема могућности детаљно изнети целокупне податке да-нашијег стања црногорских шума у један мах, ја ћу у овоме чланку укратко изнети само један од најглавнијих и говорити о темељу месних шума, о шумском земљишту.

Проучавајући шуме на подручју Шумске Управе у Никшићу, које представља једно од највећих и харктерних места у Црној Гори, лако се може видети да су планине највећим делом састављене из чистог кречњака (Ca CO_3). Спорадично је улепљен карбонат магнезијума, доломит ($\text{Mg CO}_3 \text{ Ca CO}_3$) и пепчар, разно обојени од утеџаја гвожђа.

Оголели кречњак, без трагова хумуса или са веома плитком земљом, убрајден као жилама безбройним точинама, сувим потоцима и провалијама — то је садањи изглед месне планине. То је темељ на коме су обрасле црногорске шуме.

По својим хемичким и физичким својствима овај кречњак је бесплодан, а шуме још нису успеле да на његовој површини створе потребне дебљине хумусовог тла, да би се могао утврдити коров и шумски подмладак.

Најјачи фактор са којим има да се бори овдашњи биљни свет је вода и ова борба пролази нарочито харктерно у овоме крају.

У току веома дугачког времена а за које су порасле црногорске прашуме имало се сигурно под заштитом тих шума дosta дубоког плодног земљишта, али после уништавања, њихове планине изгледају као намерно оправа и сада без корова и трагова било ног живота светли се још на далеко. Оправа водом земља сипала је у јаме и узбрдице и порасла је густо коровом, образујући местилично мале планинске ливаде.

Кречњак је увек сув и жедан.

Воду коју доносе снегови и киша у великој већини лако гута »бели криш«, а остаци с великим брзином хиљадама малих и великих потока јуре доле размишавајући кречну подлогу и цепајући њу на парчета.

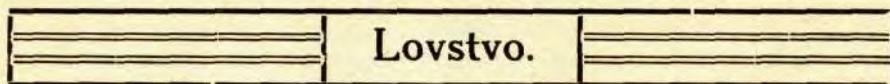
Вода, која пролази унутра скупља се у веће потоце, а ови састављају реке и иду под земљу, често пута не далеко од површиног слоја. Сигурно, они су пронашли за себе тврда гранитна корита и мењају свој пут према проналаску тога тврдог темеља који им не допушта да се још више удубе. На тај начин се образују подземни бунари и читава језера, а који у узвесном месту излазе на површину у виду извора, река и потока са великим напоном воде.

Готово све реке Црне Горе сличне природе пролазе известан део свога пута под земљом.

Лако се може видети код подземних вода на новим великим увалама што се дешава овде често. Види се читава мрежа дубоких, глатко отесаних ходника, корита и понора. Свако брдо и брдашче има т. зв. суве поноре, т. ј. дубоке бунаре који су изгубили своју воду и остали празни и суви.

Доста лепо изгледају месне многообразне планине, али кад се замисли колико је водна стихија овде овладала шумом, која је ретка и слаба да противстоји свима нападама елементарних не-прилика; кад се замисли шта од тога може да произађе — страхом смрти и жаром пустине дише ова лепота.

Кад би било могуће сабрати све метереолошке податке за извесну периоду, а по којима би можда било могуће добити јасну слику о клими овога краја, лако би се убедили, да се клима знатно променила на горе, јер и стари озбиљни Црногорци причају да је још недавно било боље, влажније и родније, што јасно показује, какву су улогу у томе одигравале прногорске прашуме.

Lovstvo.

Nauka o lovnu na šumarskom fakultetu.

Dobro je istakao nepoznati pisac — ići u članku »Naši šumari i lov« (Vidi Š. I. broj 5. od ove god.), da indiferentnosti današnjih šumara prema lovnu imade više uzroka, a da bi se isti morali tražiti već u školi t. j. u načinu, kako se lovstvo predaje u šum. školama. Petpuno se slažem s tim navodom i slobođan sam u tome pogledu saopćiti slijedeće svoje mišljenje:

Nauka u lovnu ili kraće Lovstvo (lov) predavalo se na bivšoj kr. šumarskoj akademiji zagrebačkoj, kao zaseban predmet u III. semestru i slušači bili su dužni polagati ispiti iz tog predmeta prema § 4. ispitnog reda. Ustrojenjem gospodarsko-šumarskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu nije nauka o lovnu prvobitno ušla u naučnu osnovu šumarskog fakulteta. Tek naredbom povjerjeništva za prosvjetu i vjere od 1. septembra 1920. broj 30.564 uveden je taj predmet u naučnu osnovu fakulteta i to sa dva sata predavanja u VII. (zimskom) semestru i prigodnim vježbama u terenu, no slušači nisu obvezani na polaganje ispita, već imaju za polaganje III. državnog ispita pridonijeti tek potvrdu u indeksu, da su polazili predavanja o lovstvu.

Da se pobudi veći interes mladih šumara za lov, valjalo bi, prema mome mišljenju, predavati u VII. semestru lovstvo sa dva sata predavanja i praktičnim vježbama, a u VIII. semestru oružarstvo (puškarstvo), kao sastavni dio lovstva, također sa dva sata predavanja i vježbama, no oba ta predmeta imala bi se unijeti u naučnu osnovu fakulteta tako, da bi kandidati za III. drž. ispiti bili obvezani iz tih predmeta polagati pojedinačke ispite.

Ne ulazeći u to, kako se taj predmet sada na fakultetu predaje, jer mi to nije poznato, držim, da bi se lovstvo imalo predavati na posve praktičnim temeljima t. j. da bi pojedine grane toga predmeta, kao lovnu zoologiju, kinologiju, uzgoj i izvršivanje lova morao predavati praktičan lovac sa nuždnom teoretskom spremom, najbolje jedan šumar. Da je za takova nastavnika potreban iskusni lovac slijedi već i iz toga, što samo takav predavač može istaći estetski momenat i estetsku stranu lova, što je od vrlo velike važnosti, da se u slušača pobudi interes i ljubav za lovom i uzgojem lova. Tko nije sam osobno lovio tetrebove i tko nije svoje noći gubio, da pijevca presluša i preživio sve one peripetije, dok pijevca sa grane ne skine, taj uza svu svoju teoretsku spremu i znanje i uza svu literaturu, što je o tome pročitao, ne može mlađim ljudima opisati ljepote lova na tetrebove. To može živo predočiti samo onaj čovjek, koji je te utiske neposredno u prirodi primao, i jedino takav lovac može na svaku sitnicu i upit kandidatov odgovoriti. Tko nije izbliza i kroz dulje vremena promatrao životinju i način njezina života i upravo je studirao, taj također ne može točno predočiti slušaču narav pojedine divljači i upozoriti ga na sve one uvjete, koji su toj divljači za njezin uzgoj i opstanak potrebni. Isto tako, tko nije sam vidru u željeza hvatao, tko ne pozna skroviti način njezina života i sve njezine trikove, da željezima izbjegne, taj ne može o tome lovnu niti što pozitivna reći. Interesantni su oni lovački autori, koji, kad dođu do poglavljia o hvatanju sa željezima, jednostavno kažu, da se to ne

može opisati, već da to valja naučiti od jednog praktičnog lovca, prosto zato, jer o tome nemaju pojma, niti su se kada s time bavili. Slušačima fakulteta ne može se reći, da to treba naučiti od praktičnog lovca, već im se to mora pokazati i točno ih uputiti, kako se sa željezima radi.

Jednako tako je i sa predmetom oružarstvo, koji bi se prema mom predlogu imao predavati u VIII. semestru. Ta nauka imala bi se predavati na posve praktičnim temeljima. Valjalo bi slušače upoznati sa svim vrstama i sistemama lovačkih pušaka, kemijskim i fizičkim svojstvima raznih vrsta baruta, sa Lelistikom, o gadanju i pucanju, o čišćenju i konserviranju oružja, o učincima, probojnosti i djelovanju raznih vrsta kugala i naboja, o materijalu, o kalibrima i uopće o svim modernim tekoninama na polju tehničke oružarstva, kao što i najnovijim pogledima za usavršenje te tehničke.

Praktičnim vježbama nije dovoljno, da se kandidat samo nauči rukovanju i gadanju sa puškom, već ga valja uputiti u konstrukciju puške i njezinih sastavnih dijelova, valja ga uputiti, kako će pušku sa kuglom sam po svojoj volji i na distancu, koja mu se svida, točno upucati, kako s' može mušicu (Korn) na pušci sam lako isturpijati i potamniti, kako nije svejedno, da li je otvor na viziru (nišan) okrugao ili oštrobrodno (trokutasto) isječen, da li prolazi više svjetla mimo mušicu kroz vizir do njegova oka ili manje, ili da li mušica posve zatvara otvor u viziru; da sve ovisi o njegovome oku i akomodaciji njegova oka, da si sve to može, sa vrlo jednostavnim alatom sam po svojoj volji i kako mu samom najbolje konvenira, vrlo lako načiniti; da nema tog puškara na svijetu, koji bi mu pušku tačno prema njegovim željama napravio, pa da si može i mora ovakove nijanse i sitnice sam na pušci napraviti, i da će ga takova puška veseliti, koju si je sam po svojoj volji ugodio, i da će takovu pušku onda sa veseljem čistiti i u redu držati.

Takovim praktičnim predavanjem i upućivanjem slušači na kraju semestra, ažo ne bi bili izučeni »Waffenmeister«, ali bi bili upućeni u tehniku oružja, mogli bi si u praksi lako sami nabaviti (naručiti) pušku, odlučiti se na izbor vrste oružja prema prilikama i terenu, gdje služuju, i mogli bi lako najjednostavnije popravke na puškama obaviti i o tom poučiti lugarsko osoblje. Dvočijevka se pokvarila, ne će čekić (kokot) da stoji na zubu. Dva, tri poteze turpije, dovoljna su, da se Zub nanovo zareže i da puška opet kroz niz godina funkcioniра; dobro je, ako je puškar u mjestu, ali ako ga nema, čemu trošiti novac za poštarinu, koja iznosi tri put više, nego što stoji popravak.

Takovim načinom predavanja lovstva i oružarstva, držim, da bi se kod mlađih šumara probudila ljubav za lovom, ne samo to, već bi iza zgodno provedenih praktičnih vježba u terenu izšli iz škole gotovi loveci, koji bi se došavši u praksu još bolje usavršili i odgojili opet sebi lugare, kao lovece i pomagače kod uzgoja lova i na taj način zapušteno stanje našega lovstva, dakako uz pripomoć države i dražvnih vlasti, moglo bi doći opet na svoj prijašnji nivo, pogotovo naše šume i naša lovišta, koja su upravo bogom obdarena svim uvjetima za uzgoj svih vrsti divljači i lova.

U savezu sa gore istaknutim momentima valjalo bi, kako je to i u prije spomenutom članku predloženo, izlučiti i rezervirati lovišta za šumarsko osoblje, a naposeb uzorna lovišta (lovne branjevine), koja bi služila ne samo, kao naučni i praktični objekt za slušače šumarskog fakulteta, već i kao rezervoari za množenje divljači. Tako bi se moglo u Gorskom Kotaru izlučiti jedno loviste

za tetrebove, u Sloveniji za divokoze i srne, u Slavoniji za jelene, bilo gdje u nizini lovište sa zecovima, fazanima i trčkama, u Bosnoj za crnu divljač (medede i veprove).

Konačno na ovaj način bismo dobili prave šumare lovec, koji bi kao takovi u službi i u terenu zauzimali opet svoje odlično mjesto u lovnu, koji uistinu spada u njihove zvanje i koji jest najljepši dio šumarskog zvanja.

Time bi opet bili potisnuti sa tog mjesta zvani i nezvani loveci, kojima uza svu njihovu veliku volju i strast za streljanjem divljači (svaka čast časnim iznimkama) manjka u većini slučajeva svaka stručna spremna i sistematsko znanje ne samo u uzgoju, već i u samom izvršivanju lova.

Ing. Turkalj.

O lovačkim službenim puškama.

Početi ću najprije o dozvoli nošenja vojničkih pušaka, specijalno Manlicher karabina M 95., kao službenog oružja za lugarsko osoblje. U tome pogledu koliko mi je iz prakse poznato, od dana prevrata pa do danas izdano je više odredaba, naredenja i rješitaba od Ministarstva vojnog i mornarice te od ministarstva šuma i rudnika, koje su međusobno bile u kontradikciji. Jedne su odredivale, da se ne smije dozvoliti niti kome nošenje vojničkih pušaka, druge su dozvoljavale uporabu vojničkih karabina lugarskom osoblju, zatim, da ih imaju predati vojnim okruzima, onda opet, da ih mogu nositi, u koliko ih mogu sami nabaviti, no da im se nemaju izdavati iz vojničkih skladišta itd. Konačno izdana je naredba ministarstva unutrašnjih dela, odelenje javne bezbednosti u Beogradu od 15. juna 1922. J. B. broj 11. 135., pozivno na akt ministarstva vojnog i mornarice S. S. broj 10.907. od 1. juna 1922., upravljena pokrajinskom Namjesniku u Zagrebu, a koja je naredbom šumarskog odsjeka ministarstva šuma i rudnika u Zagrebu od 9. ožujka 1923. broj 2080. primljena kod moje sumarije putem gospodarstvenog ureda dne 21. ožujka t. g.

S tom naredbom kanim se malo potanje zabaviti, no odmah u početku spominjem, da ovdje ne kanim zlonamjerno kritizirati naredbe viših oblasti, jer konačno lako je kritizirati, a teško je stvarati; a s druge strane izdani zakoni i naredbe jednako vrijede za sva lica u državi, a zakoni se moraju ispunjavati, jer samo pokoravajući se zakonima, možemo biti slobodni. Ja ću ovdje istaći tek neke netačnosti i manjkavosti te naredbe, koje, kad bi se krivo interpretirale, mogle bi nanijeti štete šumarskom osoblju i izvršivanju šumarske službe u novo oslobođenim ali kako se obično kaže »prečanskim« krajevima kraljevine S. H. S.

U toj se naredbi naređuje, da se za niže označene puške i karabinke, koje su u naoružanju vojske, ne izdaje oružni list privatnim licima. To je prva manjkavost, jer nastaje pitanje, je li lugarsko osoblje privatno lice ili službeno, drugim riječima, ako se ta naredba tiče i lugarskog (šumarskog) osoblja imalo je u naredbi jasno stajati: *s v i m n e v o j n i č k i m* (civilnim) licima.

Dalje se navada za koje puške: francuske, Manlicherove, meksikanske, srpske, ruske i Werndllove te karabinke francuske, Manlicherove i srpske. Navada se dalje pod tačkom 2., da se ove oduzete puške i karabini, od privatnih lica, predaju najbližim vojnim okruzima, a licima, od kojih su oduzete isplaćivati će se po komisijskoj procjeni, prema ispravnosti najviše do 500 Din po komadu.

Ako se ta naredba odnosi na šumarsko osoblje u prečanskim krajevima može nastati slijedeći slučaj. Poznato je, da si je u ovim krajevima, dok su spadali u sklop bivše Austro-Ugarske, moglo svako lice, koje je imalo pravo držanja oružja n. pr. lovozakupnik, nabaviti originalnu vojničku pušku od tvornica, koje su te puške izrađivale ili od trgovca oružjem, kako se to može lako i danas ustanoviti, jednostavnim uvidom u jedan cijenik oružja, bilo koje tvrtke. No slučaj kupnje originalne vojničke puške bio je rijed, već su se češće nabavljale puške sistema Manliher ili Mauser prerađene za lovačku uporabu, ali sa originalnom municijom, jednakom od šumara, kao što i drugih lovaca.

Nastaje pitanje, da li se ovakove i ovako nabavljene puške imaju subsuzmirati pod gornju naredbu te predati vojnim okruzima, specijalno vrijedi to za Manliherove i Mauserove puške za lov preudešene, koje su tom preudesom izgubile svaki karakter vojničke pučke (imajući dvostruki otponac, drukčiji vizir i mušicu, lovački kundak itd.), ali u za sve to, mogao bi tko tumačeći gornju naredbu po svojemu, reći jednom privatnom lovcu ili možebit i lugaru, to je Manliher puška, ne možeš dobiti za nju oružnog lista i moraš je predati. U tome slučaju dobio bi isti za dobro preudešenu Manliher pušku, na kojoj je eventualno montiran i dalekozor, kakova puška reprezentira vrijednost u današnjoj valuti 5.000 Din, tek svotu od 500 Din. To bi svakako bila prema pravnom shvatanju i jedna nepravda, jer niti tko ne može nečije privatno vlasništvo smatrati ratnim pljenom. Valjalo je stoga u gornjoj odredbi jasno odrediti, da to važi za one puške, koje imaju karakter vojničkih pušaka, i koje se kao takove mogu u vojsci i dalje upotrebljavati i čiji se vlasnici o provenijenciji tih pušaka ne mogu iskazati (premda ova potonja okolnost također nije opravdana, jer malo koji vlasnik oružja čuva fakture i račune o nabavci). Gore spomenute meksikanske puške, Cal. 7 m/m, nisu ništa drugo nego Mauser puške M. 1912, pravljene u austrijskoj tvornici oružja u Steyr-u. Mnogi lovci posjeduju takove puške za lov preudešene. A kako bi se takova odredba dojmila onda jednog šumara, koji imade dvije ili tri takove puške, koje sve njegovo imanje i vrijednost reprezentiraju, a koje je on, teškom mukom i otkidajući si od usta, nabavio?

Iz svega toga zaključujemo, da je državna vlast gornjom naredbom htjela u prvome redu obezbjediti sebe u južnim krajevima (Srbije i Makedonije) i pogoditi one odmetnike, komite i kojekakove razbojničke bande i oduzeti im vojničko oružje, jer bilo bi ludo dozvoliti nekom, da te vlastitim oružjem i municijom tuče. Uza to, koliko je meni poznato, u bivšoj kraljevini Srbiji moglo je svako privatno lice dobiti lako dozvolu za nošenje svake vrsti oružja, samo nije smjelo imati niti nositi vojničke puške, koje su smatrane državnom svojinom. Pa to je bilo i razumljivo, ako se uvaži, da se tamo izvršavanje lova obavljalo vrlo primitivno ograničavajući se većinom na niski lov (Niederjagd), gdje im nije bilo od potrebe niti su posizali za puškama sa kuglom. Dok kod nas »prečana« bilo je obratno. Visoki lov izvršavao se izključivo puškama sa kuglom, obično repertirkama vojničkog sistema, streljačka društva imala su javna natjecanja u gadanju sa vojničkim puškama, privatno lice moglo je nabaviti, imati i posjedovati vojničku pušku.

Što je od ovoga dvoga bolje, ne spada na stvar, niti će o tome dalje raspravljati. Vraćam se stoga na predmet i hoću da progovorim još nešto o naoružanju šumarskog odnosno lugarskog osoblja kao javne straže. Pitanje naoružanja lugarskog osoblja u uskome je savezu sa pitanjem uniformiranja

toga osoblja kao javne straže i valjalo bi o njemu napose raspravljati. O samom naoružanju spomenutu će slijedeće:

Lugar, kao javni organ za šumsko redarstvo, morao bi imati dvije službene puške, proste od poreza, i to jednu lovačku pušku dvocijevku za izvršivanje lova odnosno tamanjenje grabežljivaca i jednu opetovku (Repetir-Gewehr) za čuvanje sreza i osobnu samoobranu, a sa preudešenim patronama (kuglama) služila bi mu ista puška za izvršivanje visokog lova, specijalno za crnu divljač. Os'moga toga svaki lugar bi morao imati dobar ručni dalekozor i jednu acetilensku svijetiljku sa brušenom lećom (no o tom radije drugom zgodom). Puška repetirka, njezina municija, dalekozor i svjetiljka neka bi bilo vlastništvo države odnosno šumovlastnica i unešeno u inventar dotične lugarije, a lugar sam, neka bi si nabavio prema terenu, gdje služi i prema svojim sretstvima, lovačku dvocijevku, koja bi njegovim prilikama najbolje odgovarala i bila bi njegovo vlastništvo.

Izričito spominjem, da lugar za svoju obranu mora imati opetovku nabijenu sa čelčnim kuglama (Ganzmantel-Geschoss), a ne kako je dosad bilo običajno, da mu je služila za obranu i smatrala se službenom puškom lovačka dvocijevka, i to prosto stoga razloga, što se on takovom puškom u slučaju nuždne samoobrane nije mogao poslužiti, a da ne dode u koliziju sa kaznenim zakonom. Lovačke naime puške usl jed svod kalibra, pa ako su nabijene i najsitnjim šprihom, djeluju izbliza, pa pucalo se u koji dio tijela, redovito i uvijek smrtenosno, a kod nuždne obrane puca se uvijek u neposrednoj blizini.

Tijekom mog službovanja imao sam dva žalosna slučaja, gdje su lugari moje uprave upotrebili u nužnoj samoobrani oružje t. j. pucali su na napadača lovačkom puškom Cal. 16. i sačmom br. 8. odnosno br. 0. Jedan lugar pogodio je napadača tik više koljena, a drugi, poslje i drugom zgodom, u stegno, oba napadača su kratko iza toga uslijed velikog gubitka krvi umrli, dok su obojica lugara radi prekoračenja nužne samoobrane bili kažnjeni i to prvi sa tri, a drugi sa devet mjeseci tamnice. Da su ti lugari bili oboruzani opetovkama i kuglama 7 mm ili 8 mm, hitac kroz nogu ne bi napadač usmrtio, a lugari ne bi sjedili u tamnicu: dakle dva zla manje. Svrha samoobrane i uporabe oružja jest, da neospособi napadača za dalji napadaj, a lovačkom puškom može se napadača jedino ubiti.

Dakle već iz humanih razloga lugar mora biti oboruzan opetovkom maloga kalibra, o čemu gore spomenuta naredba nije vodila dovoljno brige.

Prema tome preporučio bih, da lugarska službena puška bude karabin, kojim je naoružana naša vojska i to s toga razloga, što će državi najlaglje biti takovu pušku iz svojih tvornica nabaviti, a jednako i poradi potrebe municije. Dok se ne provede jedinstveno oružanje naše vojske, preporučio bih Manliher karabin M. 95. Cal. 8 mm ili Mauser pušku M. 912. (meksičanska), cal. 7 mm.

Predlažem stoga, da J. Š. U. na prvoj od svojih sjednica uzme u pretres naoružanje lugarskog osoblja kao jedno neodgodivo pitanje, te da obrazloženom predstavkom zamoli ministarstvo šuma i rudnika, da se lugarskom osoblju dadu vojničke puške kao službene već i stoga razloga, što novo namješteni lugari (lugarski zamjenici ili nadničari) ne mogu u prvi mah, da si nabave lovačku pušku, jer ista u najjednostavnijoj konstrukciji sa priborom stoji do 2500 Din, a ako vojnčke puške ne smiju imati, onda im je red čuvati šumu sa štapom u ruci.

Ing. Z. Turkalj.

Šumska industrija i trgovina.

Skrižaljka za izračunavanje razmaka u jarmu.

Skrižaljka za jednostavno praktično iskorišćenje trupaca kod rezanja i tesanja, izšla je iz tiska u obliku pregledne tabele. Cijena Din 2:—. Upotrebljava se kod određivanja razmaka listova u jarmu, te pomoću nje otpada dugotrajno računanje, koje je inače potrebno za racionalno iskorišćenje trupaca na pilani. Preglednim sastavom ove tabele omogućeno je, da se brzo i točno ustanovi širina paralelno obrubljenih priziranja iz stanovitog promjera trupaca. Isto tako lako se može odrediti potreban promjer trupca za racionalnu izradbu paralelno obrubljenih žaganica, stnovite širine. — Kod rezanja mosnica ustanavljuje se pomoću ove tabele potreban promjer trupca, da se dobije stanoviti broj mosnica odredene širine; a isto tako određuje se pomoću nje najmanji promjer trupca, koji je potreban kod tesanja ili rezanja oštrobriđnih greda zadanih dimenzija.

Kod rezanja po narudžbi odredene količine rezane robe stanovitih dimenzija lako se odredi potreban broj i promjer trupaca. U praksi omogućena je pomoću ove tabele najracionalnija izrada poglavito jelovih i smrekovih trupaca tako, da je bez dugotrajnih računa moguće u svakoj pilani najveće iskoristišenje trupaca.

Ovu skrižaljku preporučujemo našim industrijalcima. Imade doduše sličnih i u njemačkom jeziku, ali je ova mnogo bolja, pošto je preglednija i tako reći za sve vrsti dasaka sastavljena. Dobiva se uz cijenu od Din 20 kod upravnosti «Novosti» u Zagrebu.

—y.

Bilješke.

Staro drveće u Bosni. Pod tim naslovom doneo je ljubljanski list »Jutro« sledeću belešku: »Na podnožju planine Tvrkovac leži muslimansko selo Peperlari. U selu se nalaze dve vanredno stare tise neobično velikih dimenzija. Jedna je 15 m visoka, a opseg stabla meri 2·80 m (p = 89 cm!); druga je malko niža te meri u opsegu 3·10 m (p = 100 cm!). Pošto tisa vrlo polako raste, možemo računat da je svaka od ovih tisa stara 700—800 godina. — Blizu Travnika se nalazi više prastarih lipa, a u selu Rankovići stoji ogroman hrast, u čijoj šupljini može stajati do 40 ljudi.«

Prenosimo ovo u želji, da spomenute vrlo zanimive predmete tko, od kolega pobliže opiše u našem listu, po mogućnosti uz sliku. Potrebno bi bilo da se ovakvi vanredni prirodni spomenici primereno zaštite te da se narod upozori na njihovu veliku vrednost.

Ing. R.

Francuzi kupuju šume u Crnoj Gori. »Slobodna Misao« u Nikšiću javlja, da su pred nekoliko dana prispljeli u Crnu Goru zastupnici neke francuske družbe u svrhu nakupa šuma. Pregledali su dosad velike šume u Župi, Zloj gori

i Beloj gori te već zaključili više pogodaba. Koliko nam je poznato, ovo je prvi a zato ne manje opasno precedentan slučaj, da se naše šume davaju inozemskoj tvrci u eksploataciju. Na kakav način, pod kojim uvetima, koliko, čije itd. silno su važna pitanja po celokupno naše šumarstvo i zato očekujemo, da će naredna sednica J. Š. U. doneti više svetla u tu misterioznu vest. Ing. R.

Iz Jugoslov. Šumarskog Udruženja.

Извадак

из записника 4. сједнице управног одбора Ј. Ш. У. одржане у Београду од 23. до 26. априла 1923.

Присутни: Подпредсј. Ђирковић. Тајници: Мариновић и Миљетић. Благојник: Чеовић. Одборници: Бајић, Дојковић, Кнежевић, др. Ландикушић, Манојловић, Петровић, Рор, Ружић, Слијенчевић, Стојановић. Стаменковић и др. Угреновић.

Испричани: предсј. Турковић, подпред. Ленарчић и Кароп; одборници: Божић, Чмелић, Гоедерер, Грутвалд, Ланг, Ненадић, Пилепић, Пахерник и Шивић.

Након оверовољења записника и тајничког и благојничког изјештаја прелази се на 3. точку дневног реда:

Расправа о новом пројекту закона о шумама, која је трајала 23., 24., 25. и 26. о. м. доподне.

Према закључку з. сједнице изабрани су гг. др. Угреновић и инг. Ружић да израде друштвени пројект тога законског нацрта као одговор Министарству. Њих се два нису могли сложити, па су израђена два пројекта. Др. Угреновић је положио највећу важност на образложење закона.

Дојковић и Ђирковић предлажу, да Угреновић чита своје Образложение и послије тога дот. чланке текста, а инг. Ружић да ставља примјетбе, у колико се начелно разилази од Угреновићевог пројекта. Ружић се противи, да се доноси дефинитиван закључак, већ да се само начелно расправља.

Прима се предлог Дојковић-Ђирковићев, а на предлог Мариновићев закључују се замолити Министарство, да изашаље своје најављење изасланике, који ће присуствовати расправи те се упутити у све детаље расправе, што ће им олакшати коначну редакцију нацрта у министарству.

Предлог се прима и од попољдневне расправе даље судјелују са стране Министарства инспектори: **Љуштина и Копривник** те начелник правног одјељења **Раденковић**.

Угреновић чита свој нацрт. (Види детаљно у Шум. Листу под насловом: »**Пројекат закона о шумама и његова шумарско политичка основица**«.)

До веће расправе долази код питања, што све спада у закон о шумама, где изасланици министарства тумаче, зашто су у тај пројекат унијели некоје ствари, које заправо не спадају онамо, али их наше нарочите прилике захтијевају.

У I дијелу долази до дебате код сувата (планински пашњаци) где некоја гг. заступају мишљење, да ти не спадају под шумарску управу (др. Ландикушић, Копривник) дочим је велика већина за то, да је то *par excell nce*, шумарска ствар.

Након прочитаног образложења чита се текст и води се дебата о сваком члану.

I. дио текста **Опћа наређења** прима се великим већином гласова. У II. дијелу (**Шум. полиц. наређења**) износи Ружић, да је у свом нацрту заступао мишљење које се битно разликује од Угреновићевог. Чита своју расправу »Да ли је у нас могућ либерализам у шум. господарству«. Уједно заступа мишљење, да шум. полиција има право уптицања и у економске моменте, а не само у полицијне. С тога он није могао дијелити једне од других, као Угреновић, који лучи полицијне од господарских момената.

У погледу интетности првач великог либерализма у нашем шумарству подупира Ружића Слијепчевић и Петровић.

У II. дијелу пријемају се са знатнијим промјенама и додацима, које и извјеститељ пријема, чл. 11, 13, 14, 15, 18, 20, 21, 25, 28, 30, 33, 34, 36, 38 и 39.

Измјене су већим дијелом концепције предлогизма инг. Ружића. Код тих чланова воде се дуже дебате, а остали чланови пријемају се једногласно.

III. дио Шумарско-привредна наређења.

Код чл. 42, 43, 47, 55, 56, 58, 59, 64 и 65 долаци до опширење дебате и ти се чланци пријемају с неким измјенама, остали по предлогу др. Угреновића.

Пошто Угреновић није доспио, да изради образложение и текст за IV.—VII. дијела, (који су по објаму знатно мањи), то се закључује, да се конац изнесе пред сједницу, која ће бити у другој половини јуна у Нашицама.

Ружић предлаже, да се на тој сједници сравне оба пројекта (његов и Угреновићев) те се поновно дебатира и донесе закључак. Већина отклања тај предлог с мотивацијом, да су прва три дијела тако детаљно претресена, да се о њима не може више дебатирати то више, што је Ружић имао прилике изнијети своје мишљење код сваког појединачног члана и то је мишљење већина према увиђавности примила или отклонила.

Према томе је I.—III. дио у примљеној редакцији дефинитивно становиште већине главне управе. Затим је закључено отиснути образложение др. Угреновића скупа с текстом зак. пројекта у листу и начинити 300 посебних отисака.

Пошто је већ то био четврти дан расправе, одлучено је остале точке дневног реда одложити за наредну сједницу и пријећи на најпрејшије стигле предлоге.

Евентуалија:

1. Тајник износи нови нацрт **Основе за полагање држ. испита**, коју је доставило Министарство управи на мишљење. Тијеком читања основе установљено је, да се је основа у главном држала предлога Ј. П. У. (Види Шумарски лист 1922 бр. 3.)

Прихваћене су измене и допуне неких чланака, те да се чл. 20 и 22 испусте, јер не спадају у тај нацрт већ у чиновнички закон (прошире, да се чиновници без овог испита не могу поставити у виши чин од X. и они, који га не полаже, уврстит ће се у статус рач. шум. чиновника.)

2. Пригодом прославе 50-годишњице свеучилишта у Загребу одржат ће се конгрес научењака, на који се делегира др. Угреновић у име Ј. Ш. У. Исти да судјелује у анкети, коју кани Трг. обрт. комора у Загребу сазвати ради Шум. закона.

3. Закључено је повисити цијене књигама др. Леваковића и др. Ненадића за исхл. нове друштва на 100 Д за књижаре па 120 Д. Слушатељима београдског шум. факултета да се даде пети попуст као и загребачкима.

4. На сконцентрирану чехослов. шум. друштва делегира се Ђирковић и Мариновић.

5. Примају се нови чланови:

а) редовни: Инг. Иван Шмид, шум. надинjak., Грачачац; Коропчац Иван, рагач офиц., Загреб; Инг. Мајсторовић Влада, шум. инж. пр., Петриња, Инг. Јосип Марићић, шум. инж., Макарска; Федор Т. Радченко, окр. шумар, Никшић; Стробухац Иван, кот. шумар, Корчула; Инг. Дубравчић Венцо, шум. инж. пр., Оточац; Јосип Хавранек, окр. надшумар, Вуковје; Инг. Иван Ротер, упр. шум.. Тополовац; Инг. Фехим Кафаларевић, упр. ш.., Немила.

б) Помагачи: са 100 Дии: Каменко Петровић, трг., Моровић; Илија Чупиковић, дашчар, Велес. Са 30 Дии: слушатељи загребачког факултета: Фицко Драгутин, Францишковић Стипе, Жагар Богостав, Мија клаушић Јосип, Дулбеговић Фехми, Опачић Војислав, Подхорски Иво, Хорват Август, Биља Јово, Чоп Вјекoslav, Жагар Богдан, Шимић Петар, Бенирагић Расим, Костенац Иван; затим слушатељи београд. факултета: Алексеј Ширјаков, Александар Васиљев, Василиј Коњухов, Драгољуб Трифуновић, Ђорђе Бризгалин, Евгеније Григорјев, Илија Јовановић, Љубиша Крстић, Михајло Стошић, Марко Нововић. Ни кола Бељецкиј, Петар Ковалов, Радован Ђоновић, Стеван Терешченко, Тихомир Јовановић, Љубивоје Голубовић; затим: Мартин Навошев, држ. лугар, Бачка Паланка, и Антон Холјбар, држ. лугар. Грачачац.

6. Прелагају се на расправу о **Правилнику за редакциони одбор**. Ђирковић, Угреновић и Ружић образложу потребу, да одбор даје смјернице уређивању листа и зато треба све, што дође у лист, прећи кроз руке редак. одбора.

Мариновић истиче, да је институција редак. одбора добра. Своједобно је унесена у правила са сврхом, да буду све подружнице у том одбору заступане те не буде мајоризирања и самовоље. Нарочито је то било потребно ради љубљанске подружнице јер главни уредник не влада словенским језиком. Та је бојазан међутим депласирана, јер се највише пише само из неких покрајина и уредник је управо сретан, ако добије који чланак н. пр. из Србије и Црне Горе те га може уврстити, да се тако и у листу манифестира јединство и заједница интереса. Сви чланци стижу више мане прекасно и често се у задњи час увршћују; лакле нема ни говора о каквом обиљу материјала. Кад би било по избор традиција и лист излазио периодички, онда би се могло слати све саставке појединим члановима одбора на цијену, јер тиме не би тријело излажење листа, које мора бити редовито већ ради терминираних огласа, који издржавају лист. Он држи, да »одређивање смјерница« не значи читати сваку па и најмању биљешку, већ **периодички главни принципе**, а главном уреднику треба

пренусти слободу у одлуци, слаже ли се који чланак с тим принципима или не и у потоњем случају да изнесе дот. чланак пред редак. одбор. Лист није строго научни, па зато може већ и један стручњак процјенити вриједност којег чланска; но није противан томе, дапаче сматра потребитим, да се образује редак. одбор по шинецијалним струкама (узгојна, уређајна, ботаничка, ентомолошка итд.) те да дотични чланови даду свој глас про или контра уврштељу којег чланска изучног карактера. Тако су образовани ред. одбори и код других листова. У предлогу изнесеног нацрта види непотребно б рократизирање уређивања листа, против којега до сада није било приговора па не осећа потребе, да се досад. уређивања мијена.

С изводима Мариновићевим слажу се Манојловић, Роп, Стаменковић и Кнежевић изводећи, да је редак. одбор по изнешеном нацрту непроведив. Собијром на поодмакло вријеме не долази до закључка, на што Ђирковић моли главног уредника листа да гастоји до наредне сједнице постићи споразум у том питању. Затим закључује сједницу у 6 сати послиje подне.

I z k a z o vplačanih članarinah in naročninah za l. 1922, 1923 in 1924

v območju podružnice Ljubljana.

Redovni člani: Auerspeg Hervard, Turjak 50 D (za l. 1923); Barle Alojzij, Ptuj 50 D (25 D za l. 1923 in 25 D za l. 1924); Blaha Josip, Radohova Vas 50 D (za l. 1923); ing. Bratuž Ernst, Maribor 50 D (za l. 1923); ing. Černagoj Boleslav, Boh. Bistrica 50 D (za l. 1923); Detela Leon, Stražišće 50 D (za l. 1923); Drachsler Josip, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Ekel Karol, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Dr. Glačnik Franc, Rudeči Breg 50 D (za l. 1923); ing. Guzelj Avgust, Novo mesto 50 D (za l. 1923); Janša Hinko, Boh. Bistrica 50 D (za l. 1923); Jesenko Rado, Kranjska Gora 50 D (za l. 1923); Meščanska korporacija, Kamnik 50 D (za l. 1923); Kenda Franc, Radovljica 50 D (za l. 1923); Kosler Josip, Ljubljana 93 D (3 D za l. 1917—1919, 5 D za l. 1920, 5 D za l. 1921, 30 D za l. 1922 in 50 D za l. 1923); Krašovec Jakob, Milanov Vrh 50 D (za l. 1923); ing. Lah Rado, Ljubljana 50 D (5 D za l. 1922 in 45 D za l. 1923); ing. Lampe Franc, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Lang Franc, Brežice 50 D (za l. 1923); ing. Lenarčič Milan, Josipdol 50 D (za l. 1923); Majzenowitsch Alfred, Radmirje 50 D (za l. 1923); Margheri Rudolf, Starigrad 50 D (za l. 1923); Metlikovič Vinko, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Mestna občina Ljubljana 50 D (za l. 1923); ing. Miklavič Franjo, Bled 50 D (za l. 1923); Minoritski konvent Ptuj 5 D (za l. 1922); Mlakar Alojzij, Soteska 50 D (za l. 1923); ing. Odlásek Andrej, Ljubljana 50 D (30 D za l. 1923 in 20 D za l. 1924); Palme Josip, Studenec 50 D (za l. 1923); ing. Pelhan Ignacij, Gornji Grad 50 D (za l. 1923); Petrič Franc, Ljutomer 50 D (za l. 1923); Pleško Franc, Kokra 50 D (za l. 1923); Podlesnik Anton, Ribnica na Poh. 50 D (za l. 1923); Pogačnik Franc, Lehni na Poh. 50 D (za l. 1923); Dr. Ponebšek Janko, Ljubljana 50 D (5 D za l. 1922 in 45 D za l. 1923); Premerstein Robert, Brežica 50 D (za l. 1923); ing. Presel

Ivan, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Primožič Franc, Škofja Loka 25 D (za l. 1923); Primožič Vinko, Legen pri Slovenjgradeu 50 D (za l. 1923); Ptaček Josip, Soteska 25 D (za l. 1923); ing. Puppis Emil, Slovenjgrader 50 D (za l. 1923); ing. Putick Viljem, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Rihteršič Alojzij, Celje 50 D (za l. 1923); P. Rožman Viljem, Maribor 50 D (za l. 1923); ing. Rustia Josip, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Ruth Anton, Brezova Rebar 25 D (za l. 1923); ing. Ružič Ante, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Schadinger Rudolf, Kočevje 50 D (za l. 1923); Schoeppl Herbert, Vrhovo 50 D (za l. 1923); Scheithauer Robert Frežice 50 D (za l. 1923); Schönborn Franc, Slivnica 50 D (za l. 1923); Sernc Josip, Smolnik-Ruše 50 D (za l. 1923); ing. Sevnik Franjo, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Uprava graščine Snežnik 50 D (za l. 1923); Sonnbichler Franc, Tržič 50 D (za l. 1923); Srebrnič Ivan, Ljubljana 30 D (za l. 1922); ing. Štiglč Franjo, Kočevje 50 D (za l. 1923); ing. Šivic Anton, Ljubljana 50 D (za l. 1923); Tomše Valentin, Bled 50 D (za l. 1923); ing. Urbas Janko, Maribor 50 D (za l. 1923); Gozdna uprava veleposestva Dr. A. Zabeo, Ruše 25 D (za l. 1923); ing. Ziernfeld Zmago, Bled 50 D (za l. 1923); Kofol Anton, Ljubljana 55 D (50 D za l. 1923 in 5 D vpisnina); Hanzlovsy Vaclav, Gorje pri Bledu 50 D (za l. 1923); ing. Štomec Jože, Ljubljana 55 D (50 D za l. 1923 in 5 D vpisnina); Obkračil Mirko, Kočevje 55 D (50 D za l. 1923 in 5 D vpisnina); Kavoš Jurij, Žitkovce 50 D (za l. 1923); Krivc E., Murska Sobota 55 D (50 D za l. 1923 in 5 D vpisnina);

Naročnino za Šumarski list: Direkcija šum Ljubljana odsek A 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Ljubljana 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Kočevje 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Kranj 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Novo mesto 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Celje 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Maribor 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Slovenjgrader 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Murska Sobota 100 D (za l. 1923); Šumska uprava Bled 100 D (za l. 1923); Dr. Šemrov Franc, Kranj 100 D (za l. 1923).

Obavijest.

Iskaz članarine i preplate uplaćene po članovima i preplatnicima iz Hrvatske, Srbije, Vojvodine, Bosne i Crne Gore u mjesecu aprilu i maju t. g. donijet ćemo u narednom broju.

*

Upozorenje.

Budući neki Šumarski listovi dolaze nazad s naznakom »nepoznat«, »otputovalo«, »ne prima« itd. to se umoljavaju naznačena gospoda, da Udruženju jave, jesu li svojedobno vratili list želeći, da se iz Udruženja brišu ili je list povraćen radi nedovoljne adrese.

U potonjem slučaju neka izvole javiti svoju točnu adresu:

1. Novaković Vladimir, š. i šef š. u. Novi Pazar, Srbija.
2. Žak Karlo, nadšumarnik k. u. Maglaj Bosna.
3. Popović Pavle, potšumar Leskovac Srbija.
4. Marković Nedeljko, potšumar Valjevo Srbija.

5. Falter Hinko, drvotržac Srpske Moravice.
6. Močnik Ignacij, gozdar Dol. Lendava Slovenija.
7. Haring Vilim, šumarnik Belje Vojvodina.
8. Neuberger pl. Josip, veletržac Komorske Moravice, Hrvatska.
9. Hoffman Josip, šum. i šef. okr. š. u. Skoplje Srbija.
10. Popović Pavle, potšumar Leskovac Srbija.
11. Neubauer Karlo, vlast. šumar, Velika Gorica, Hrvatska.
12. Bespalec Josef, okr. šumar i šef. okr. š. u. Prijepolje.
13. Veljko Štefanović, trgovac Skoplje Srbija.

*

Upozorenje. Prema zaključku upravnog odbora J.Š.U. od 25. IV. 1923. prodaju se knjige Dr. Nenadića i Dr. Levakovića uz cijenu od 78 Din po komadu s'amo članovima udruženja. Za sve ostale ustanovljena je cijena od 100 D po knjizi. Obzirom na to, da se bolja njemačka knjiga danas ne može dobiti ispod 200—300 Din, to je ova cijena prvih domaćih knjiga izvanredno niska. Preporučamo svim posjednicama šuma, šum. uredima, šum. trg. poduzećima i šum. industrijama, da si što prije nabavi ove knjige, koje je kritika jedno-glasno pohvalila, to prije, što je naklada malena, a potražba vrlo velika.

Službene vijesti.

Osobne vijesti.

Ми Александар I.

по милости Божјој и вољи народној
КРАЉ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА.

На предлог нашег Министра Шума и Рудника постављамо:

За управитеља Котарске Шумарије Имовне Општине Петроварадинске у Моровићу **Јована Матића**, шумарског саветника код Господарственог Уреда Имовне Општине Петроварадинске у Митровици; управитеља Котарске Шумарске Имовне Општине Ђурђевачке у Питомачи **Владимира Микшића**, кр. шумарског надзорника код Кр. Котарске Области у Карловцу и за управитеља Котарске Шумарије Имовне Општине Градишке у Новој Градишци **Фрању Неверовића**, шумарског саветника код Господарственог Уреда Имовне Општине Градишке у Новој Градишци, — по потреби службе; Господарственом Уреду Имовне Општине Петроварадинске у Митровици **Саву Белановића**, шумарског надинжињера, управитеља Котарске Шумарије у Моровићу, — по молби; за управитеља Котарске Шумарије Имовне Општине Крижевачке у Гарешици **Анту Мухвића**, шумарника код Господарственог Уреда Имовне Општине Крижевачке у Бјеловару; Господарственом Уреду Имовне Општине Ђурђевачке у Бјеловару **Едуарда Вајсенцела**, шумарског инжињера код Котарске Шумарије Имовне Општине Ђурђевачке у Питомачи, Котарској Шумарији Имовне Општи-

не Крижевачке у Гарешници **Ивана Марковића**, шумарско-инжињерског пристава код Господарственог Уреда Имовне Општине Крижевачке у Бјеловару, — по потреби службе.

За шумарског надинжињера у осмом чиновном разреду другог плаћениг степена са платом годишњих 3800 динара код Дирекције Шума у Сарајеву **Бошка Михаљића**, секретара 2. класе у привременој пензији у Београду.

За помоћника управитеља Шумске Управе у Шипову **Салиху Омановића**, шумарског референта и шумарског инжињерског асистента код Среског Потглаварства у Пазину; за шумарско-техничког помоћног органа код Шумске Управе у Олову **Антуна Курића**, шумара 2. класе у Купресу, обојицу по потреби службе.

Да се стави у стање покоја с правом на пензију, која му по годинама службе припада Шумарски надсавјетник **Фрањо Пшибик**, шеф таксационог бироа код Дирекције Шума у Сарајеву, пошто је навршио законом прописано службено време.

За привременог шумарског канцелисту у једанајстом чиновном разреду под обичним условима за странце код Сеоског Среског Потглаварства у Тузли **Максима Аћимовића Сајенка**, дневничара код Војног Округа у Сарајеву.

За таксатора код Господарственог Уреда Имовне Општине Ђурђевачке у Бјеловару, **Ферду Брајдића**, надшумара управитеља Котарске Шумарије у Новој Рачи; за управитеља Котарске Шумарије у Новој Рачи **Фрању Облака**, шумарско-инжињерског пристава код Господарственог Уреда Имовне Општине Ђурђевачке у Бјеловару; Котарској Шумарији у Кленку **Кузмана Очића Милевића**, шумарско-инжињерског пристава Господарственог Уреда Имовне Општине Петроварадинске у Митровици, — по потреби службе.

Кр. Котарској Области у Бјеловару **Славка Сутлића**, кр. шумарског надзорника код Кр. Котарске Области у Карловцу, — по потреби службе.

Господарственом Уреду Имовне Општине Крижевачке у Бјеловару **Мату Туркаља**, рачунарског официјала код Господарственог Уреда Слуњско-Банских Имовних Општина, — по потреби службе.

За шумарског инжињерског пристава при Дирекцији Шума у Апатину **Ернеста Валентића**, апсолвента Господарско-Шумарског Факултета у Загребу.

За управитеља Кр. Шумске Управе у Новој Градишици **Петра Граховића**, кр. шумарског надинжињера и управитеља Кр. Шумске Управе у Мрконоју; за управитеља Кр. Шумске Управе у Мрконоју **Борислава Новачевића**, кр. шумарско-инжињерског пристава код Кр. Дирекције Шума у Винковцима, — по потреби службе.

За шумарске надинжињере у осмом чиновном разреду: код Господарственог Уреда Имовне Општине Крижевачке у Бјеловару **Јосипа Црвенца**; управитеља Котарске Шумарије у Синцу Имовне Општине Оточке **Венцеслава Радошевића**; управитеља Котарске Шумарије у Модрушу Имовне Општине Огулинске **Божидара Неухолда**; код Господарственог Уреда Имовне Општине Петроварадинске у Митровици **Стевана Коларовића**, надшумаре IX. ч. р. исте имов. оп.; управитеља Котарске Шумарије у Отоцу Имовне Општине Оточке **Јосипа Шмита**, шумарског инжињера IX. чиновног разреда.

За рачунско-благајничке пратуствавнике у осмом чиновном разреду са годишњом платом од 3600 динара рачунарско-благајничке пратуствавнике деветог чиновног разреда **Николу Виловића**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Градишке и **Павла Петровића**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Петроварадинске, — остављајући им и надаје на досадањим мјестима службовања; са годишњом платом од 2800 динара код Господар. Уреда Имов. Општине Огулинске **Уроша Драгића**, рачунског-благајничког пратуствавника десетог чиновног разреда код исте Имовне Општине; за рачунарско-благајничке приставе у једанајстом чиновном разреду са годишњом платом од 1600 динара код Господарственог Уреда Имовне Општине Оточке **Јанка Кангргу**, надлугара исте Имовне Општине и код Господарственог Уреда Слуњско-Банских Имовних Општина у Петрињу **Стеву Вуксановића**, надлугара II. банске Имовне Општине; за подофицијала у осмом чиновном разреду са годишњом платом од 3600 динара код Господарственог Уреда Слуњско-Банских Имовних Општина у Петрињи **Јову Вукотића**, надофицијала IX. чиновног разреда II. Банске Имовне Општине; за писарничке официјале у деветом чиновном разреду са 2800 динара годишње плате писарничке официјале X. чиновног разреда **Андију Пунаћа**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Ђурђевачке; **Николу Бошњака**, код Господарственог Уреда Имовних Општина Слуњско-Банских **Николу Вукичевића**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Петроварадинске, и **Милана Бананца**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Огулинске; за писарничке официјале у десетом чиновном разреду са годишњом платом од 2000 динара, акцезисте XI. чиновног разреда **Рикарда Војводу**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Градишке, **Танасију Ракијаша**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Ђурђевачке, и **Јосипа Барковића**, код Господарственог Уреда Имовне Општине Оточке.

За секретара четврте класе **Михаила Марковића**, окружног шумара пете класе окр. шумске управе у Геограду.

За секретаре пете класе **Петра Мијушковића**, подшумара прве класе шумске управе у Плевљу, и **Станојла Миљковића**, подшумара прве класе окр. шумске управе у Алексинцу.

За административног чиновника у рангу подшумара прве класе шумске управе у Приштини **Милосава Бранковића**, привременог подшумара треће класе исте управе.

За секретара прве класе генералне дирекције шума **Јована Краљевића**, секретара друге класе исте дирекције.

За шумарског надинжињера и управитеља шумске управе у Теслићу **Велимира Коса**, шумарског надинжињера и управитеља шумске управе у Варешу, по потреби службе.

За шумарског савјетника у седмом чиновном разреду са платом годишњих 4500 динара код дирекције шума у Сарајеву **Николу Миљуша**, секретара I. класе код генералне дирекције шума Министарства Шума и Рудника.

За инспекторе прве класе **Михаила С. Љуштину**, **Милоша Јовановића**, и **Манојла Дивјака**, инспекторе друге класе ген. дир. шума.

За инспекторе друге класе **Саву Вучетића, Звездана М. Чебинца, Александра М. Антића и Жарка Чајкановића**, инспекторе треће класе исте дирекције.

За секретара друге класе у генералној дирекцији шума **Стојана Стојановића**, секретара треће класе исте дирекције.

За окружне шумаре четврте класе:

окр. шумске управе у Београду **Михаила Марковића**, секретара исте класе генералне дирекције шума; окр. шумске управе у Ђевђелији **Ивана Симчића**, окружног шумара исте класе шумске управе у Кичеву; окр. шумске управе у Алексинцу **Драгољуба Петровића**, окр. шумара исте класе шумске управе у Ђевђелији.

За окружне шумаре пете класе:

шумске управе у Плењу, **Петра Мијушковића**, секретара исте класе генералне дирекције шума; шумске управе у Кичеву **Станојла Мильковића**, секретара исте класе генералне дирекције шума.

За административног чиновника у рангу подшумара прве класе шумске управе у Београду **Обрада Грујића**, привременог подшумара исте класе исте управе.

За подшумаре прве класе: окр. шумске управе у Горњем Милановцу **Павла В. Поповића**, подшумара исте класе окр. шумске управе у Крагујевцу; шумске управе у Приштини **Милосава Бранковића**, административног чиновника исте класе исте управе.

Да се шумарник и управитељ шумске управе у Теслићу **Милан Кнежевић** стави на сопствену молбу у привремено стање покоја са пензијом, која му по годинама службе припада.

На предлог нашег министра шума и рудника одликујемо: **Нашим орденом Св. Саве IV. степена: Павла Станојевића**, шумарског саветника и управитеља шумарије у Кушинову

21. априла 1923.

Žepče, dne 20./IV. 1923.

Oglas.

Kod poglavara sreza žepačkog prodava će se u ponedeljak dne 11. VI. 1923 u 10 sati prije podne usmenom ili pismenom javnom licitacijom 300 m³ korisnog hrastovog drveta u šumskom predjelu »Rudine« sa isključnom cijenom od 128 Din (stotinu vadeset osam dinara) 90 para po kubičnom metru na panju.

Na doznamu stabala nema kupac nikavu ingeranciju.

Kupovinu mora kupac uplatiti od jedanput, čim bude njegova ponuda odobrena.

Svaki reflektant može pregledati drvo u šumskom predjelu »Rudine« a uslovi prodaje izloženi su na uvid za vrijeme uredovnih sati u pisarni šumskog referenta.

Uz pismenu ili usmenu ponudu mora svaki nudioč, da položi prije dražbe vadijum 10 % od cijele kupovine odnosno stranci 20 % kao i taksenu marku od 20 Din.

Pismene ponude sa vadijem i taksenom markom od 20 Din treba poslati zapečaćene poglavaru sreza žepačkog a moraju stići najdulje do 11. VI. 1923. u 10 sati i da se sprijeći otvaranje kuverte treba da nose s polja natpis: »Ponuda za kupnju 300 m³ hrastovine u Rudini.«

Neće se pod nikojim uvjetom uvažiti naknadne ponude i očitovanja.

Nakon dovršene usmene dražbe otvorice se i pročitati pismene ponude. Dostalac mora da snosi troškove raspisa ove dražbe kao i troškove izvida za ovu prodaju, ako ih već nije namirio prilikom sastavljanja ponude prije licitacije.

Gosp. Ministar šuma i ruda bire slobodno između prispjelih ponuda i može sve i jednu odbiti bez da navada razloge.

Sreski poglavar: Mujezinović, s. r.

Šumska uprava Iliča.

Broj 444.

Dne 23. maja 1923.

Prodaja gorivog drveta.

Kod šumske uprave u Iliču prodavaće se dne 11. juna 1923. u ponedeljak u 10 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 500 prostora metara bukovog goriva na panju, koje se nalazi u šumi Rogoju općina Trnovo.

Isključna je cijena 25 (dvadesetpet) dinara za prostorni metar.

Svaki nudioč mora položiti prije početka dražbe vadij od 1250 dinara a stranci 2500 dinara u gotovom ili u državnim bonovima.

Pismene ponude sa vadijem i taksenom markom od 20 dinara treba poslati zapečaćene šumskoj upravi Iliča sa oznakom »Ponuda za gorivo u Rogoju« i moraju stići najdulje do 11. juna 1923 u 10 sati.

Stoji svakome reflektantu slobodno da šumu prije dražbe razgleda.

Pogodbe kupnje i prodaje izložene su na uvid kod šumske uprave Iliča.

Gospodin Ministar Šuma i Rudnika bira slobodno između usmenih i pismenih ponuda i može sve bez navedenja razloga odbiti.

Šumska uprava.

Broj: 13.442/23.

Sarajevo, dne 8. maja 1923.

D. Š.

OGLAS.

Kod Direkcije Šuma u Sarajevu prodavaće se dne 8. juna 1923. u 10 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 8000 prostornih metara bukovih drva za ogrijev na panju, koja se nalazi u šumi »Bukov pod« sreza konjičkog.

Isklična cijena iznosi 45 dinara po prostornom metru prosječno.

Svaki nudioč mora položiti prije početka dražbe vadij od 36.000 dinara u gotovom ili u državnim bonovima i taksenu marku od 20 dinara. Strani pri-padnici polažu dvostruki vadij.

Pismene ponude sa vadijem i taksenom markom od 20 dinara treba poslati zapečaćene Direkciji Šuma u Sarajevu i moraju stići najdulje do 8. juna 1923. u 10 sati. Neće se uvažiti pod nikakvim uvjetom naknadne ponude ili očito-vanja.

Stoji svakome reflektantu slobodno da šumu prije dražbe razgleda.

Pogodbe kupnje i prodaje izložene su na uvid kod direkcije šuma u Sarajevu soba broj 69 ili 90. Gospodin ministar šuma i rudnika bira slobodno između usmenih i pismenih ponuda i može sve i jednu bez navedenja razloga odbiti.

Dostalac je dužan da snosi troškove raspisa dražbe.

Broj 5065/23.

Бос. Петровац 9./5. 1923.

ОГЛАС.

Код срског поглаварства у Бос. Петровицу, продаваће се **10. Јуна 1923** у **10 часова** прије подне, путем јавне усмene и писмене dražbe 1000 prostornih mt. bukovnog ogrijevnog drveta na paňu u šumi Лужине; искличna цijena za jedan prostorни metar 29 Динара. Прије dražbe слобodno је сваком рефлек-tantu да дрво прегледа. Прије почетка dražbe мора да положи сваки nudioč taksenu marku од 20 динара и vadij od 2900 динара (страни поданици два пута више) у готовом или државним bonovima. Pismene ponude sa saksenom markom i vadijem treba poslati запечачене са ознаком на omotu: »Понуда на буковину у Лужинама« које морају стићи прије почетка dražbe. Погодбе за купњу и продају изложене су на увид код срског поглаварства у Бос. Пе-troviću.

Дирекција Шума у Сарајеву бира слобodно између стављених понуда, а може све и једну без наведења разлога odbiti.

OGLAS.

Kod šumske uprave u Varešu prodavaće se (u četvrtak) dne 7. juna 1923. u 10 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 400 pr. mt. četinjastog za ogrev sposobnog drveta, koje se nalazi kao ostatak iza izrade građevnog drveta u šumi Makovište odjel 230. šumski predjel Zvijezda.

Isklična cijena iznaša 2:50 Din po prost. metru.

Svaki nudioć mora prije dražbe položiti vadij od 100 Din u gotovom ili u državnim bonovima.

Pismene ponude propisno b'ljegovane i sa vadijem treba poslati zapečaćene šumskoj upravi u Varešu i moraju stići najdulje do 7. juna 1923. u 10 sati.

Stoji svakom reflektantu slobodno drvo prije dražbe razgledati, a uvjeti kupoprodaje stoje na uvid kod potpisane šumske uprave.

Ministarstvo šuma i ruda bira slobodno između usmenih i pismenih ponuda i može sve bez navedenja razloga odbiti.

Vareš, dne 8. maja 1923.

Šumarija Vareš.

Broj 645 ad 7./5. 1923.

Oglas.

Prodaja cijepkog četinjastog drveta za izradu duge.

Kod šumskog upraviteljstva u Drvaru prodavati će se dne 15. juna 1923. u 10 sati prije podne, putem javne usmene i pismene dražbe oko 600 m^3 cijepkog drveta četinjastog od sušike, ležike i izvala za izradu duge, koje drvo se nalazi u šumskom predjelu Klekovača, Lunjevača i Crna gora srez Glamoc.

Isklična cijena iznaša 100 dinara (jedna stotina dinara) po kubnom metru cijepkog drveta.

Svaki nudioć mora položiti prije dražbe vadij od 6000 dinara u bonovima ili gotovom, i taksenom marku od 20 dinara.

Strani pripadnici treba da polože dvostruki vadij.

Pismene ponude sa vadijem i taksenom markom od 20 dinara treba poslati zapečaćene šumskoj upravi u Drvaru i moraju stići najkasnije do 15. juna o. g. do 10 sati, na omotu označene »Ponuda na cijepko četinjasto drvo za izradu duge u Klekovači, Crnoj gori srez Glamoc.«

Pogodbe kupnje i prodaje izložene budu kod šumske uprave u Drvaru. Licitacija neće se obaviti, ako istoj ne pristupi najmanje tri ozbiljna licitanta.

Stoji svakom reflektantu slobodno da dotične šumske predjele razgleda.

Ministarstvo šuma i ruda bira slobodno između usmenih i pismenih ponuda i može sve bez navedenja razloga odbiti.

Šumska uprava u Drvaru.

Oglas.

Kod Kr. Direkcije šuma u Zagrebu prodati će se na javnoj dražbi putem pismenih ponuda bukova ogrijevna drva III. r. (cjepanice sa kvrgama) na stovarištu u Majuru u 4 prodajne skupine i to I. skupina 320 pr. m., II. 440 pr. m., III. 372 pr. m. i IV. 494 pr. m.

Ponude propisno biljegovane sa biljegom od 20 Din, dobro zapečaćene valja predati u urudžbenom zapisniku kr. Direkcije šuma u Zagrebu najzad do 25. junija 1923. do 10 sati.

Dražbeni i ugovorni uvjeti, iskaz skupina, obrazac ponude i omot dobiju se kod Direkcije šuma u Zagrebu.

U Zagrebu, dne 22. maja 1923.

Šumska uprava Ilidža.

Broj 698.

Dne 23. maja 1923.

Prodaja četinjastog drveta.

Kod šumske uprave u Ilidži prodavaće se dne 18. juna 1923. u ponedeljak u 11 sati putem javne usmene i pismene dražbe oko 1000 kubičnih metara četinjaste ležike i suške na panju, koja se nalazi u šumi Lokvansko brdo općina Pazarčić.

Isklična je cijena 71 (sedamdesetjedan) dinar za 1 m^3 prosječno.

Svaki nudioč mora položiti prije početka dražbe vadij od 7100 dinara a stranci 14.200 dinara u gotovom ili u državnim bonovima.

Pismene ponude sa vadnjem i taksenom markom od 20 dinara treba poslati zapečaćene šumskoj upravi Ilidža sa oznakom »Ponuda za četinjaste ležike u šumi Lokvansko brdo« i moraju stići najdulje do 18. juna 1923. u 11 sati.

Stoji svakome reflektantu slobodno da šumu prije dražbe razgleda.

Pogodbe kupnje i prodaje izložene su na uvid kod šumske uprave Ilidža.

Gospodin Ministar Šuma i Rudnika bira slobodno između usmenih i pismenih ponuda i može sve bez navedenja razloga odbiti.

Šumska uprava.

Ivo Čater

moderna parna pilana

CELJE

izrađuje sve vrste piljene i tesane robe. Imo uvek na stovarištu sve vrsti građe.

Иво Чатер

модерна парна пилана

ЦЕЉЕ

израђује све врсте пилјене и тесане робе. Има увек на стоваришту све врсте грађе.

Ljubljana Fr. Ševčík Židovska ul. 8

puškar in trgovec z orožjem

Ustanovljeno l. 1882.

Kr. prodaja smodnika (baruta).

Najveće skladište raznovrsnih pušaka, repetirpištolja, samokresa te lov. pribora i municije. Upozorujem osobito na glasovite sulske zatvorene puške i trocjevke. Bogat izbor finih opreme za lovce.

Oružje i municiju samo uz dozvolu za nošenje oružja.

Raspšišilje se po cijeloj državi.

Na drobno in debelo.

Hajeeže skladište raznovrsnih pушака, repetirпиштолја, самокреса те ловачког прибора и мунције. Упозорујем особито на гласовите сулске затворене пушке и троцјевке. Богат избор финих опрема за ловце.

Оружје и мунцију само уз дозволу за ношење оружја.

Распошиље се по цијелој држави.

KR. PRODAJA BARUTA.

INDUSTRIJA ORUŽJA BOROVNIK i VRBANIĆ, ZAGREB

JURIŠIĆEVA ULICA BROJ 9.

Prodaja svakovrsnog oružja, municije i lovačkih potrepština.

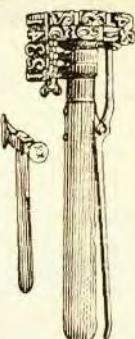
Obavljamo svakovrsne popravke, koji spadaju u puškarsku struku, kao i montiranje dalekozora.

Vlastita tvornica pušaka u Borovlju (Ferlach).

(Prodaja na veliko i na malo.)

Za šumske industrije i trgovce drva:

Pravi Göhlerovi kolobroji, šumski čekići, čekići za daske, klupe za mjerenje, vrpce za mje-

renje, brojevi iz očjeli u svim veličinama najbolje vrsti, šumske krede i olovke — kod

ŠANDORA SCHNELLERA, rezbara
ZAGREB, Strossmayerova ulica 6.

„Obnova“

gradbena družba z o. z. v Ljubljani.

PODRUŽNICE: Zagreb, Ilica 31,

Sarajevo, Aleksandrova ulica 113.

Inštalacije za iskorišćivanje vodnih snaga. — Šumske i industrijalne željeznice, žične uspenjače. — Industrijalne gradbe (gradnje pilana sa strojevima).

Иншталације за искоришћивање водних снага. Шумске и индустиријалне железнице, жичне усређаче. Индустиријалне градбе (градње стругара са стројевима).

**Dioničarsko društvo
za eksploraciju drva
Zagreb, Gajeva ul. 32**

Telefon 16-34, 14-55, 12-38.
Brzojavi: „EXPLOITAT“.

Parna pilana i tvornica
parketa Virovitica.

Parna pilana Teslić.

Prodajni ured Banja-Luka.

Proizvadja i eksportira:
hrastovu robu, parenu i
neparenu bukovinu, me-
kanu rezanu gradju, gorivo
drvo te parkete.

**Société Anonyme
d'Exploitation forestière
Zagreb, Gajeva ul. 32**

Téléphone 16-34, 14-55, 12-38.
Télégrammes: „EXPLOITAT“.

Scierie à vapeur et fabrique
de parquets Virovitica.

Scierie à vapeur Teslić.

Bureau de vente Banja-Luka.

Produits et exportés:

matériaux eu chêne, hêtre
étuvé et non étuvé, bois ten-
dre matériaux de construction
et matérieux sciés et bois pour
chauffage et parquets.

**„CROATIA“ dioničko društvo
za industriju drva
u Zagrebu, Zrinjski trg 17**

Proizvadja i eksportira raznovrsni drvni materijal.

Specijalna proizvodnja u Siraču kraj Pakraca:
bukov pareni in nepareni rezani materijal.

Šumska industrija

FILIPA DEUTSCHA SINOVI

Vrhovčeva ul. 1

Z A G R E B

Telefon broj 47

PARNA PILANA U TUROPOLJU.

Export najfinije hrastovine. — Na skladištu ima velike količine
potpuno suve hrastove gradje svih dimenzija.

UTEMELJENA GODINE 1860.

NAŠIČKA TVORNICA TANINA I PAROPILA D. D.

Centrala **ZAGREB**, Mažuranićev trg br. 23.

Parne pilane u Sušine-Gjurgjenovcu,
Ljeskovici i Andrijevcima, tvornice
tanina, parketa, bačava i pokućtva
u Sušine-Gjurgjenovcu.

Preporuča sve vrsti i izradbe tvrdog
drvca, parkete, bačve i uredski ame-
rikanski namještaj.

**Prvo jugoslovensko d. d. za šumsko
gospodarstvo i industriju.**

Destilacija drva d. d.

Centrala: **ZAGREB, Gjorgjićeva ul. broj 2./II.**

Poduzeća:

Tvornica za suhu destilaciju bukovog drveta u Tesliću. Parna
pilana u Tesliću i vlastelinstvo u Siraču kraj Daruvara.

Producija:

Aceton, metilni alkohol, drveni kreč, drveni ugljen, ketoni, for-
maldehyd, sredstva za denturiranje, laka i teška ketonska i
acetonska ulja, katran i smola. Sve vrsti smrčevog, jelovog i
borovog rezanog materijala, hrastovi, javorovi i jesenovi trupci.
Vapno za građevne i tvorničke svrhe.

„SLAVEKS“

dion. društvo za šumsku industriju, Zagreb.

Proizvadja i eksportira: Rezanu hrastovinu najbolje slavonske kakvoće sa pilane Brod n./S. Parenu i neparenu bukovu gradju znamenite kakvoće sa pilane Pakrac.

„SLAVEKS“

société anonyme d'exploitation forestière,
Zagreb.

Produit et exporte: Scie Chêne, de meilleure qualité de Slavonië de sa scierie de Brod s./S. Scie Hêtre de la célèbre provenance de Pakrac de sa scierie de Pakrac (Slavonie) Etuvagé égal. Usine de talons en bois de Hêtre.

SLAVONIJA

društvo na dionice
za industriju drva

ZAGREB, Mažuraničev trg 11.

Telefon broj 20 - 56 i 17 - 22.
Osnovano godina 1904.
Zaposleno 1200 radnika.

Brzojavi: „SLAVONIJA“.
Dionička glavnica K 80,000,000.
Pričuvna glavnica K 37,500,000.

Parna pilana, tvornica furnira, pokućtva, sjedala za stolice i parketa u Brodu na Savi.

Izradjuje razanu gradju iz svih vrsti tvrdog drveta, naročito iz slavonske hrastovine, zatim furnire iz svih vrsti domaćog i eksotičnog drveta te iz vočaka. Sjedala za stolice i parketa iz hrastovine i bukovine.

Proizvadja masivno pokućtvo iz bukovine, hrastovine, brestovine, jasenovine i javorovine.

Podružnice i zastupstva u Beogradu, Brodu n. S., Wienu, Pragu, Brnu, Budapešti, Segedinu, Oradea Mare (Nagyvárad), Aradu i Bukarcštu.

USTRELJENO DIVJAČINO

srne, divje kozle, divje prašiče, zajce,
fazane, jerebice, kljunače, divje race

K U P U J E

vsaki čas in vsako množino po naj-
višjih cenah od oddajnih postaj

E. V A J D A

veletrgovina z divjačino

ČAKOVEC, Medjimurje, Jugoslavija.

Tel. int. št. 59, 4, 3. Brzojavi: Vajda Čakovec.

Večje love prevzemamo potom naših
organov od lovišč.

Soliden in točen obračun.

Lastne hladilne
naprave.

»Lastna prodajna
mesta v največjih
tržiških inozemstva

Želite li biti dobro obezbjeđeni

za razne zgode u životu, obratite se nečaseći, na domaći osig. zavod

„CROATIA“ ZAGREB, MAROVSKA UL. 1.
(u vlastitoj palači)

ili na njene podružnice i glavna zastupstva: Beograd, Banjaluka, Bjelovar,
Čakovac, Ljubljana, Novi Sad, Osijek, Požega, Rijeka, Sarajevo, Split, Subo-
tica, Veliki Bečkerek i Trst gdje se primaju uz najkulantnije uslove

osiguranja na ljudski život u svim kombinacijama

Najnovije, najkulantnije i najprobitačnije osiguranje na doživljaj
i smrt uplatom premije jedan put za vazda.

Police „Croatie“ za osiguranje života služe oficirima kao kaucija pri ženidbi.